

LKI.430.2.2024

Nr ewid. 36/2024/P/24/060/LKI

Informacja o wynikach kontroli

**KSZTAŁCENIE OBRONNE W KLASACH
MUNDUROWYCH SZKÓŁ WOJEWÓDZTWA
ŚWIĘTOKRZYSKIEGO**

DELEGATURA W KIELCACH

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest niezależna, profesjonalna kontrola zadań publicznych w interesie obywateli i państwa

Informacja o wynikach kontroli

Kształcenie obronne w klasach mundurowych szkół województwa świętokrzyskiego

Dyrektor Delegatury NIK w Kielcach

Grzegorz Walendzik
/podpisano elektronicznie/

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli

Jacek Kozłowski
/podpisano elektronicznie/

Prezes Najwyższej Izby Kontroli

Marian Banaś
/podpisano elektronicznie/

Warszawa, październik 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ	4
1. WPROWADZENIE	6
2. OCENA OGÓLNA	9
3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	10
4. WNIOSKI	16
5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	17
5.1. Organizacja kształcenia obronnego w klasach mundurowych	17
5.2. Realizacja i skuteczność kształcenia obronnego	32
6. ZAŁĄCZNIKI	47
6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe	47
6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	51
6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności	56
6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	57

Zdjecie na okładce:
© 07photo - stock.adobe.com

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ

BOW	Branżowe Oddziały Wojskowe, tworzone w ramach wdrażanego przez Ministerstwo Obrony Narodowej pilotażowego projektu skierowanego do szkół branżowych I stopnia, które kształcą uczniów np. w zawodach kucharz, kierowca, elektromechanik, blacharz;
klasy certyfikowane	Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe, realizujące Program CWKM (w roku szkolnym 2019/2020 przeprowadzono nabór kandydatów do ostatniej edycji Programu);
klasy z innowacją wojskową	klasy objęte kontrolą, w których realizowano programy autorskie kształcenia obronnego w ramach innowacji pedagogicznej o profilu wojskowym, bazujące na szeroko rozumianej edukacji dla bezpieczeństwa, wzbogaconej o tematykę związaną z wojskowością i obronnością kraju, kształtowaniem postaw patriotycznych i prospołecznych młodzieży;
klasy mundurowe	określenie stosowane wspólnie dla klas realizujących kształcenie obronne, tj. klas certyfikowanych, klas z innowacją wojskową, Oddziałów Przygotowania Wojskowego i BOW;
kształcenie obronne (edukacja obronna)	proces obejmujący ogół czynności nauczycieli (instruktorów, dowódców) i uczniów, prowadzących do opanowania określonego zakresu wiedzy obronnej oraz nabycia praktycznych umiejętności i nawyków z tej dziedziny, ale także rozwinięcia u uczniów zdolności, zainteresowań, postaw, przekonań, poglądów i opinii związanych z szeroko rozumianą obronnością ¹ . Działania te realizowane w klasach mundurowych są jedną z możliwości kształtowania potencjału obronnego młodzieży ² ;
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej;
MON	Ministerstwo Obrony Narodowej;
OPW	Oddziały Przygotowania Wojskowego, funkcjonujące od roku szkolnego 2020/2021 w których realizowany jest przez cały okres nauczania (cztery lata liceum lub pięć lat technikum) program szkolenia ³ ;
organ prowadzący	jednostka samorządu terytorialnego prowadząca szkołę;
Prawo oświatowe	ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe ⁴ ;
Program CWKM	opracowany przez MON (i wdrożony w ramach programu pilotażowego) <i>Zakres szkolenia realizowanego w ramach innowacyjnych programów przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa oraz programów szkolenia członków organizacji pozarządowych</i> , stanowiący załącznik do rozkazu nr 621/ZPUSZiS-P3/P7 Szefa Sztabu Generalnego WP z 15 października 2019 r. ⁵ ;
rozporządzenie w sprawie oceniania	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych ⁶ ;
rozporządzenie w sprawie planów nauczania	rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół ⁷ ;

¹ K. Żegnałek, *Dydaktyka ogólna*, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2005, s. 36.

² I. Urych, *Potencjał obronny klas wojskowych. Teoretyczno-empiryczne aspekty kształcenia obronnego*. Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2018, s.10.

³ Określony w załączniku do rozporządzenia w sprawie szkolenia, obejmujący przeprowadzenie 50-godzinnego obozu szkoleniowego oraz 180 godzin zajęć wojskowych w szkole i jednostce wojskowej.

⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 737, ze zm.

⁵ Program realizowano w trakcie 1,5 roku szkolnego i obejmował realizację 50-godzinnego obozu wojskowego, 135 godzin zajęć wojskowych realizowanych w szkole i w jednostce wojskowej i 30 godzin przeznaczonych na samokształcenie uczniów.

⁶ Dz. U. z 2023 r. poz. 2572, ze zm.

⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 80.

rozporządzenie w sprawie szkolenia	rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego ⁸ ;
rozporządzenie w sprawie naboru z 2019 r.	rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów ⁹ ;
strzelnica wirtualna	multimedialny, przenośny system strzelecki opracowany na potrzeby rynku cywilnego. Finansowanie zakupu realizowano w ramach programu wspierania przez MON jednostek samorządu terytorialnego w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury strzeleckiej pn. <i>Strzelnica w powiecie</i> ;
ustawa o NIK	ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹⁰ .

⁸ Dz. U. poz. 977.

⁹ Dz. U. poz. 1737, uchylone z dniem 10 grudnia 2022 r., zastąpione rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2022 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów (Dz. U. z 2024 r. poz. 989); dalej: rozporządzenie z 2022 r. w sprawie naboru.

¹⁰ Dz. U. z 2022 r. poz. 623.

1. WPROWADZENIE

Pytanie definiujące cel główny kontroli

Czy kształcenie w klasach mundurowych szkół jest realizowane prawidłowo i rzetelnie oraz czy zapewnia ich absolwentom odpowiednie przygotowanie do dalszej nauki i pracy w służbach mundurowych?

Pytania definiujące cele szczegółowe kontroli

1. Czy kształcenie uczniów w klasach mundurowych zorganizowano prawidłowo i zapewniono odpowiednią jakość tego procesu?
2. Czy proces nauczania obronnego realizowany był prawidłowo oraz skutecznie, tj. w sposób umożliwiający uczniom dalsze kształcenie i pracę w służbach mundurowych?

Jednostki kontrolowane:

Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie; Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich w Sandomierzu; Technikum w Zespole Szkół Transportowo--Mechatronicznych w Skarżysku-Kamiennej; Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół nr 1 w Opatowie, Technikum w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1 w Końskich; Technikum w Zespole Szkół Mechanicznych w Kielcach.

Wśród uczniów szkół objętych kontrolą **przeprowadzono badanie ankietowe.**

Okres objęty kontrolą

Od 1 września 2020 r. do 25 kwietnia 2024 r.

1. W ramach podstawy programowej kształcenia ogólnego realizowany jest przedmiot pn. *edukacja dla bezpieczeństwa*. W programie tego przedmiotu uwzględniono tylko niektóre zagadnienia związane z bezpieczeństwem, głównie dotyczące problematyki zagrożeń pokojowych i zachowań w sytuacjach zdarzeń o charakterze kryzysowym. Poszerzenie zakresu kształcenia obronnego w szkołach średnich poprzez tworzenie klas mundurowych o profilu wojskowym (w których wprowadzono dodatkowe zajęcia z tego zakresu) było efektem inicjatywy środowisk szkolnych i wojskowych. Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki¹¹, stworzono podstawę do uruchamiania kształcenia obronnego w ramach innowacji pedagogicznej (dalej: klasy z innowacją wojskową). Z uwagi na specyfikę rozwiązań innowacyjnych, programy kształcenia obronnego realizowane w różnych szkołach nie były ujednolicone. W Polsce funkcjonują także klasy mundurowe, w których realizowane jest kształcenie policyjne lub pożarnicze (w oparciu o programy poszerzone o treści właściwe dla profilu).

2. Część szkół prowadzących klasy z innowacją wojskową przystąpiło od roku szkolnego 2017/2018 do (opracowanego w MON) Programu CWKM uruchamiając Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe (dalej: klasy certyfikowane). Celem utworzenia tych klas było usystematyzowanie i ujednolicenie procesu szkolenia wojskowego, a w efekcie poprawa jakości tego procesu. Kształcenie w klasach certyfikowanych realizowano na podstawie programu dostosowanego do wyzwań stojących przed armią. Do roku szkolnego 2023/2024, tj. zakończenia nauki absolwentów ostatniej edycji Programu CWKM, wzięły w nim udział 124 licea i technika w kraju. Utworzono 313 klas certyfikowanych, w których w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 objęto kształceniem obronnym odpowiednio 1030; 3449; 3031 i 670¹² uczniów.

3. Od roku szkolnego 2020/2021 szkoły uczestniczące w (wygaszanym) Programie CWKM mogły wnioskować o możliwość utworzenia oddziałów przygotowania wojskowego (OPW). W następnych latach z takim wnioskiem mogły występować także inne szkoły. W roku szkolnym 2021/2022 OPW funkcjonowały w 147 liceach i technikach. Minister Obrony Narodowej zezwolił na utworzenie w roku szkolnym 2022/2023 kolejnych 219 OPW, a w 2023/2024 następnych 67. Zasady funkcjonowania tych klas zostały określone w Prawie oświatowym i rozporządzeniu w sprawie szkolenia. Celem kształcenia wojskowego w OPW (podobnie jak w klasach certyfikowanych) było wzmocnienie edukacji obronnej, zasilenie rezerw osobowych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZRP) i Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT) ochotnikami, którzy po odbyciu służby przygotowawczej rozpoczęliby etap szkolenia specjalistycznego, a także teoretyczne i praktyczne przygotowanie uczniów do właściwego zachowania oraz podejmowania odpowiednich działań i reakcji w sytuacjach kryzysowych oraz zachęcanie ich do aktywnego udziału w przedsięwzięciach patriotycznych¹³. W latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 w OPW objęto w kraju kształceniem odpowiednio ok. 2500, 6500, 13 300 i 25 000 uczniów¹⁴. Absolwenci klas certyfikowanych oraz OPW mogli

¹¹ Dz. U. Nr 56, poz. 506, ze zm.; uchylone z dniem 1 września 2017 r. Od roku szkolnego 2017/2018 regulacje prawne dotyczące działalności innowacyjnej szkół przeniesiono na poziom ustawy Prawo oświatowe.

¹² W roku szkolnym 2023/2024 Program CWKM ukończyli uczniowie z ostatniego rocznika absolwentów pięcioletnich techników.

¹³ Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, VIII kadencja, druk sejmowy nr 3548, s. 4.

¹⁴ Dane na podstawie pisma MON nr DKon-WKK.0907.11.2024 z 24 maja 2024 r.

skorzystać z preferencyjnych warunków odbycia podstawowej służby wojskowej¹⁵.

4. Projekt pilotażowy MON, w ramach którego od roku szkolnego 2022/2023 tworzono BOW w branżowych szkołach I stopnia, ma na celu m.in. przygotowanie kandydatów na żołnierzy w obszarze szeroko rozumianej logistyki wojskowej na potrzeby jednostek organizacyjnych resortu obrony narodowej. Od roku szkolnego 2023/2024 w projekcie tym uczestniczy 26 szkół, w których łącznie uczy się 550 uczniów.

5. W ostatnich latach podejmowane są także inne działania w celu lepszego przygotowania młodzieży do reagowania w sytuacji potencjalnych zagrożeń. Od roku szkolnego 2022/2023 dokonano zmian w programie nauczania *edukacji dla bezpieczeństwa* poprzez wprowadzenie nowego działu pn. *edukacja obronna*. W szkołach realizowany jest także systemowy projekt dotyczący upowszechniania strzelectwa, którego głównym celem jest umożliwienie uczniom klas maturalnych udziału w strzeleckich zajęciach sportowych m.in. z wykorzystaniem strzelnic wirtualnych¹⁶. MEN wdrożyło w roku szkolnym 2023/2024 w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych projekt pn. *Edukacja z wojskiem*, w ramach którego żołnierze SZRP wyznaczani przez Ministra Obrony Narodowej (dalej: Minister) prowadzili w szkołach zajęcia z edukacji obronnej¹⁷. Realizowany jest także corocznie projekt *Trenuj z wojskiem w ferie* (jednodniowe szkolenia wojskowe), zaś od roku szkolnego 2021/2022 uruchamiane są w szkołach ponadpodstawowych klasy o profilu *Cyberbezpieczeństwo i nowoczesne technologie informatyczne* w ramach programu MON pn. *Program CYBER_MIL z klasą*¹⁸.

6. W okresie objętym kontrolą w województwie świętokrzyskim funkcjonowały klasy uruchomione na podstawie innowacji wojskowej, klasy certyfikowane, OPW i BOW, do których w każdym z lat szkolnych 2020/2021–2023/2024 uczęszczało średnio po 2162 uczniów. W klasach tych objęto edukacją obronną:

1. średnio po 780 uczniów w klasach z innowacją wojskową realizowaną w 10 szkołach (w tym pięciu niepublicznych);
2. od 53 do 183 uczniów w klasach certyfikowanych prowadzonych w trzech szkołach publicznych;
3. od 137 do 490 uczniów OPW utworzonych w dziewięciu szkołach (w tym pięciu niepublicznych);
4. 100 uczniów w BOW funkcjonujących od roku szkolnego 2023/2024 w sześciu szkołach.

Duża grupa (średnio corocznie 885 uczniów) uczęszczała także do klas, w których wdrożono innowacyjne programy kształcenia policyjnego i pożarniczego. Najbardziej popularny był profil policyjny, który w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 realizowało średnio 526 uczniów (w tym 76 % uczniów szkół niepublicznych). W ramach tego profilu funkcjonowały klasy z innowacją *policyjną* lub *policyjno-prawną* oraz innowacją pn. *prawo i bezpieczeństwo wewnętrzne*.

Mniejszym zainteresowaniem uczniów cieszyły się klasy prowadzące edukację pożarniczo-ratowniczą lub strażacką, do których uczęszczało średnio 172 uczniów (głównie szkół niepublicznych). W szkołach funkcjonowały także klasy

¹⁵ Gdyż szkolenie podstawowe dla absolwentów szkół ponadpodstawowych wymienionych w art. 144 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, ze zm.), mogło zostać skrócone o 16 dni, stosownie do programu szkolenia (szerzej: Załącznik 6.2 *Analiza stanu prawnego*, str. 55).

¹⁶ Ogólnopolskim operatorem tego programu jest Akademicki Związek Sportowy (<https://www.gov.pl/web/sport/poznalismy-operatora-programu-upowszechniania-strzelectwa-na-lata-2023-2025>) [dostęp 30 lipca 2024 r.].

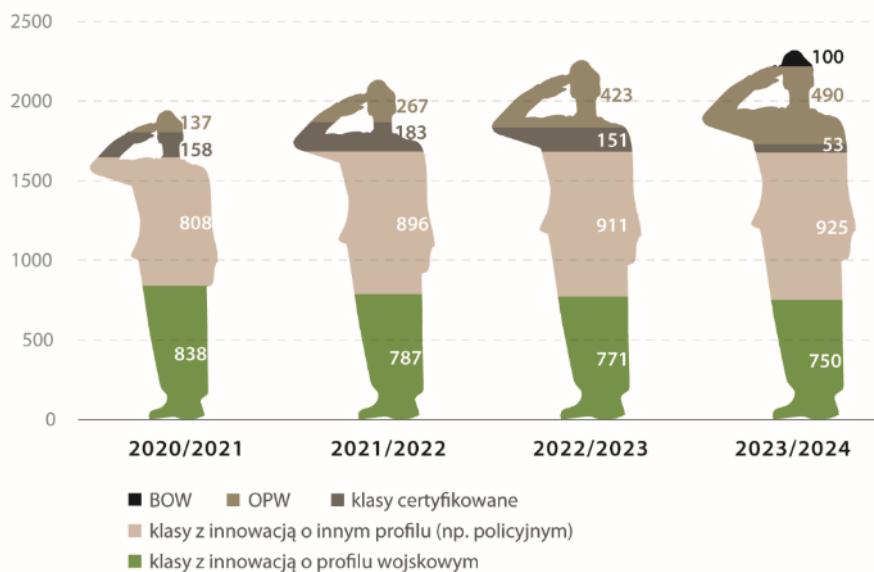
¹⁷ Komunikat Ministra Edukacji z dnia 17 kwietnia 2024 r. o ustanowieniu przedsięwzięcia pod nazwą „Edukacja z wojskiem” (<https://www.gov.pl/web/edukacja/edukacja-z-wojskiem>) [dostęp 16 lipca 2024 r.].

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/Trenuj-z-wojskiem-szkolenia-wojskowe-dla-kazde-go> <https://www.wojsko-polskie.pl/zostanzolnierzem/program-cybermil-z-klasa/> [dostęp 30 lipca 2024 r.].

szkół mundurowych (187 uczniów), w których realizowano edukację policyjną, pożarniczą i celną (infografika nr 1).

Infografika nr 1

Liczba uczniów w klasach mundurowych w województwie świętokrzyskim w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024

Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach oraz wyniki kontroli NIK.

Uczniowie klas mundurowych stanowili w latach 2020-2023 ok. 8 % uczniów techników i liceów w województwie. O znaczeniu kształcenia obronnego w województwie świętokrzyskim może świadczyć fakt, że we wrześniu 2022 r. w Kielcach odbyła się ogólnopolska inauguracja roku szkolnego 2022/2023 klas mundurowych (w ramach rozpoczęcia XXX Międzynarodowego Salonu Przemysłu Obronnego).

7. W klasach mundurowych funkcjonujących w województwie świętokrzyskim, realizowano w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 różne programy edukacji obronnej. Kontrola NIK została podjęta w celu oceny prawidłowości organizacji tego procesu prowadzonego przez szkoły publiczne. Ocenie poddano także poziom i rodzaj przekazywanej wiedzy i umiejętności w kontekście uwzględnienia treści kształcenia teoretycznego i praktycznego, wykorzystującego nowoczesne standardy stosowane w Siłach Zbrojnych RP oraz możliwości dalszego kształcenia i kontynuowania kariery absolwentów tych szkół w wojsku lub innych służbach mundurowych. Kontrolę podjęto by ustalić czy w ramach klas z innowacją wojskową, klas certyfikowanych i OPW realizowane są praktycznie użyteczne cele edukacyjne pozwalające na kształtowanie potencjału obronnego uczniów tych klas, z uwzględnieniem specyfiki regionu świętokrzyskiego.

8. Kontrolą objęto sześć szkół publicznych realizujących modele kształcenia obronnego reprezentatywne dla rozwiązań stosowanych w województwie świętokrzyskim, tj. prowadzące tylko klasy z innowacją wojskową (dwie szkoły), łączące kształcenie obronne realizowane w OPW lub w klasach certyfikowanych z wdrożeniem innowacji pedagogicznej o profilu wojskowym (trzy szkoły) oraz prowadzące tylko klasy certyfikowane i OPW (jedna szkoła).

Szkoły prowadzące BOW nie zostały uwzględnione, gdyż w okresie objętym kontrolą żadna klasa nie ukończyła nawet jednego roku nauki.

2. OCENA OGÓLNA

Pomimo nieprawidłowości w organizacji i realizacji kształcenia obronnego, utworzenie klas mundurowych sprzyjało zwiększeniu potencjału obronnego młodzieży

W żadnej z sześciu szkół objętych kontrolą nie zapewniono w pełni prawidłowej i rzetelnej organizacji oraz realizacji kształcenia obronnego. Pomimo tych nieprawidłowości, w czterech szkołach (prowadzących OPW, klasy certyfikowane i klasy z innowacją wojskową) uzyskano wysoki lub zadowalający poziom przygotowania uczniów do dalszej nauki i pracy w służbach mundurowych. W dwóch szkołach, w których funkcjonowały tylko klasy z innowacją wojskową nie zrealizowano dużej części zaplanowanych zagadnień (w tym praktycznych) i efekty tego kształcenia były znacząco niższe.

W okresie objętym kontrolą w szkołach podjęto wymagane działania w celu utworzenia klas mundurowych. W pięciu szkołach nie dopełniono jednak niektórych warunków organizacyjnych, wymaganych do prawidłowej realizacji kształcenia obronnego i zapewnienia odpowiedniej jakości tego procesu, w tym nierzetelnie opracowano autorskie programy kształcenia obronnego lub nie włączono ich do szkolnego zestawu programów (cztery szkoły) albo nieprawidłowo skonstruowano ramowe plany nauczania (trzy szkoły). W pięciu szkołach stwierdzono, że co najmniej w jednym roku szkolnym nieprawidłowo skonstruowano regulaminy rekrutacji do klas mundurowych lub nabór nie był prowadzony właściwie w odniesieniu do dużej grupy uczniów, a szkoły prowadzące klasy z innowacją wojskową nie zawsze rzetelnie informowały kandydatów o przebiegu nauki w tych klasach. Tylko szkoły prowadzące OPW i klasy certyfikowane (cztery) były w pełni technicznie przygotowane do realizacji edukacji obronnej.

W szkołach prowadzących OPW i klasy certyfikowane proces kształcenia obronnego (wspierany przez MON) realizowany był prawidłowo. Natomiast w dwóch z trzech szkół prowadzących klasy z innowacją wojskową pominięto od 30 % do nawet 60 % treści programowych, co wynikało z rezygnacji z niektórych zagadnień na rzecz zajęć z musztry (na zajęcia te przeznaczono nawet 50 % wszystkich godzin), nierzetelnie opracowanych programów, błędnie zaplanowanego wymiaru godzinowego przedmiotów i rezygnacji z zajęć praktycznych.

W pięciu szkołach przyjęto warunki i sposoby oceniania edukacji obronnej wspierające jakość kształcenia, jednak w trzech z nich ocenianie to nie było prowadzone rzetelnie, a w czterech szkołach stwierdzono nierzetelności w dokumentowaniu samego procesu kształcenia obronnego. Nieprawidłowości te wynikały z nieobjęcia nadzorem pedagogicznym ww. obszarów.

Uczniowie klas mundurowych objętych kontrolą byli na ogół dobrze przygotowani do dalszego kształcenia. Wdrożenie kształcenia obronnego nie zakłóciło realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego i zawodowego w tych klasach. Wśród uczniów, którzy osiągnęli wysokie wyniki edukacji obronnej (w klasach, których dokumentacja była badana dotyczyło to od 60 % do 90 % uczniów) ponad połowa (od 48 % do 68 %) uzyskała także co najmniej zadowalającą średnią z przedmiotów maturalnych. Najwyższe wyniki uzyskali uczniowie OPW i klas certyfikowanych (średnia ocen z przedmiotów wojskowych wynosiła od 4,5 do 5,2 i znacząca większość uczniów uczestniczyła w prawie wszystkich zajęciach). W czterech szkołach (prowadzących OPW, oddziały certyfikowane i jednej prowadzącej klasy z innowacją wojskową) od 60 % do 78 % uczniów uczestniczyło w co najmniej jednej formie zawodów obronnych osiągając wymierne sukcesy. Większość uczniów z tych szkół aktywnie uczestniczyła także w różnych przedsięwzięciach patriotycznych. W pozostałych dwóch szkołach (prowadzących klasy z innowacją wojskową) udział w zawodach obronnych był niższy i dotyczył najwyżej 14 % i 40 % uczniów.

Kształcenie w klasach mundurowych sprzyjało podwyższeniu potencjału obronnego młodzieży. Prawie 31 % absolwentów klas certyfikowanych z lat 2020-2022 kontynuowało karierę wojskową, a ok. 30 % absolwentów klas z innowacją z lat 2020-2023 wstąpiło do szeroko rozumianych służb mundurowych (tj. wojska, Policji, Państwowej Straży Pożarnej), duża grupa podjęła dalszą naukę w tym kierunku (17 %).

3. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

<p>Różnorodność rozwiązań organizacyjnych w ramach kształcenia obronnego</p>	<p>W latach szkolnych 2020/2021-2023/2024 spośród sześciu szkół objętych kontrolą, w dwóch (po spełnieniu warunków określonych w art. 28a ust. 2, 4–10 Prawa oświatowego) utworzono OPW, do których uczęszczało corocznie od 23 do 30 uczniów. W trzech szkołach (w tym dwóch innych) funkcjonowały jedna lub dwie klasy certyfikowane (liczące od 18 do 53 uczniów). [str. 17–18]</p>
<p>Działania w celu utworzenia OPW i klas certyfikowanych</p>	<p>Pięć szkół prowadziło klasy z innowacją wojskową (w tym trzy z nich także OPW lub klasy certyfikowane). W roku szkolnym 2023/2024 objęto kształceniem obronnym w ramach całych oddziałów lub grup międzyoddziałowych corocznie od 39 do 162 uczniów (tj. od 25 % do 100 % uczniów z tych szkół), przy czym w odniesieniu do dwóch szkół zauważono w roku szkolnym 2023/2024 wyraźne zmniejszenie liczby uczniów zainteresowanych tym kształceniem, w stosunku do lat ubiegłych. Mogło to wynikać z nieorganizowania przez te szkoły zajęć praktycznych w jednostkach wojskowych.</p> <p>Największą powszechność edukacji obronnej osiągnięto w szkole, w której klasy z innowacją wojskową (do których zgłaszali się uczniowie na zasadzie dobrowolności) funkcjonowały równoległe z OPW. Zdaniem NIK warto propagować takie rozwiązania w organizacji kształcenia obronnego. [str. 18–19]</p>
<p>Popularność klas z innowacją wojskową</p>	<p>W OPW i klasach certyfikowanych wdrożono programy opracowane przez MON, tj. program szkolenia i Program CWKM. Programy te obejmowały: podstawy wychowania wojskowego, szkolenie bojowe, szkolenie logistyczne i zajęcia z wybranych zagadnień prawa. Zajęcia dotyczące musztry i regulaminów wojskowych stanowiły niewielką część zaplanowanych zagadnień programowych (ok. 8 %). [str. 21]</p>
<p>Ujednolicone programy w klasach certyfikowanych i OPW</p>	<p>W OPW i klasach certyfikowanych wdrożono programy opracowane przez MON, tj. program szkolenia i Program CWKM. Programy te obejmowały: podstawy wychowania wojskowego, szkolenie bojowe, szkolenie logistyczne i zajęcia z wybranych zagadnień prawa. Zajęcia dotyczące musztry i regulaminów wojskowych stanowiły niewielką część zaplanowanych zagadnień programowych (ok. 8 %). [str. 21]</p>
<p>Niedopracowane programy autorskie, w których dominowały zajęcia z musztry</p>	<p>W klasach mundurowych z innowacją wojskową opracowano programy autorskie kształcenia obronnego pn. <i>Innowacja wojskowa</i> lub <i>Innowacja wojskowo-sportowa</i> albo <i>Przysposobienie wojskowe</i> obejmujące od 90 do 225 godzin zajęć wojskowych realizowanych przez dwa, trzy lub cztery lata nauczania. W dwóch szkołach w klasach mundurowych wdrożono dodatkowo zajęcia z ratownictwa medycznego (w wymiarze 90 godzin) lub szkolenia sportowo-obronnego (180 godzin). Pomimo zróżnicowania realizowanych programów zawierały one większość zagadnień uwzględnianych w programie szkolenia i Programie CWKM. Dużą liczbę godzin zaplanowano w nich także na: zajęcia sportowo-obronne, szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej oraz musztrę. Zajęcia z musztry indywidualnej i zespołowej, stanowiły w dwóch szkołach 40 % ogółu przewidzianych w tych programach godzin, a w efekcie przeznaczono na te zajęcia w jednej z nich jeszcze więcej godzin tj. 50 %. Przyczyny nieuwzględnienia w programach autorskich niektórych zagadnień z ww. programów były wyjaśniane zbyt wysokim stopniem trudności programów opracowanych przez MON, realizacją zainteresowań uczniów (np. sportami obronnymi, strzelectwem sportowym, musztrą paradną). Zdaniem NIK nawiązanie przez te szkoły współpracy z instytucjami wojskowymi pozwoliłoby na realizację wszystkich zagadnień przewidzianych w programie szkolenia obronnego.</p> <p>Programy autorskie przyjęte w trzech szkołach (z pięciu) nie zostały opracowane rzetelnie, gdyż były wewnętrznie niespójne lub zawierały zapisy niezgodne z przepisami oświatowymi. Program obowiązujący w jednej ze szkół zawierał niestosowane w praktyce rozwiązania dotyczące m.in. oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów. W programach obowiązujących w dwóch innych szkołach zaplanowany zakres programowy nie był adekwatny do liczby i tematyki godzin przeznaczonych na jego realizację. Rozbieżność tematyczna i godzinowa tych programów stwarzała ryzyko nieosiągnięcia realnych efektów kształcenia. Nieprawidłowości te wynikały z niezajomości przepisów oświatowych lub braku staranności przy sporządzaniu tych dokumentów przez nauczycieli. [str. 22–23]</p>

Zbieżność celów edukacji obronnej w klasach z innowacją z innymi programami

Programy autorskie wdrożone w klasach z innowacją zakładały podobne cele do określonych w Programie CWKM i programie szkolenia. Cele te dotyczyły: propagowania wśród młodzieży wiedzy z zakresu obronności i bezpieczeństwa państwa, kształtowania postaw patriotycznych, rozwijania aktywności społecznej, umiejętności i sprawności (np. poprzez przygotowanie uczniów do zawodów pn. *Sprawni jak żołnierze*), radzenia sobie w trudnych sytuacjach zadaniowych, działań ratowniczych, a także dostarczania uczniom wiedzy na temat specyfiki służby wojskowej oraz kierunkowania ich na kontynuowanie kształcenia w tym zakresie. [str. 7, 21, 23]

Wspieranie OPW i klas certyfikowanych przez jednostki wojskowe

Dyrekcje pięciu szkół zawarły umowy z jednostkami wojskowymi, w celu realizacji zajęć praktycznych, jednak tylko w przypadku trzech z nich (prowadzących OPW i klasy certyfikowane) porozumienia te były przez wojsko realizowane. W przypadku pozostałych szkół na przeszkodzie stanęły liczne zadania służbowe realizowane przez jednostki wojskowe. Zdaniem NIK, szkoły realizujące edukację obronną powinny zapewnić wsparcie tego kształcenia przez instytucje resortu obrony lub organizacje proobronne.

Patronat nad klasami mundurowymi funkcjonującymi w pozostałej szkole objęła organizacja pozarządowa o charakterze obronnym działająca w celu m.in. upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa.

[str. 20]

Niedopełnienie warunków formalnych i organizacyjnych kształcenia obronnego

W pięciu szkołach stwierdzono nieprawidłowości polegające na niezapewnieniu warunków organizacyjnych kształcenia w klasach mundurowych. W czterech szkołach nie dopełniono niektórych wymogów formalnych związanych z funkcjonowaniem ww. klas, gdyż programy nauczania przedmiotów dodatkowych z edukacji obronnej nie zostały włączone do szkolnych zestawów programów nauczania lub nie uwzględniono w statucie możliwości prowadzenia kształcenia w ramach OPW, niezgodnie z art. 98 ust. 1 pkt 6 ww. ustawy albo niektóre szczegółowe sposoby oceniania uczniów nie zostały określone w statucie szkoły, niezgodnie z art. 44b ust. 10 ustawy z 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁹.

W trzech szkołach stwierdzono nieprawidłowości w konstruowaniu ramowych planów nauczania dla klas mundurowych. Polegały one na nieuwzględnieniu w planach nauczania przedmiotów przewidzianych w programie innowacji pedagogicznej lub niezgodnie z przepisami wykorzystanie na ich realizację godzin z puli do dyspozycji dyrektora. W dwóch szkołach, prowadzących OPW nie zapewniono uczniom (do czasu kontroli NIK) ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas zajęć praktycznych oraz dojazdu na zajęcia i powrotu z zajęć, pomimo że obowiązek taki wynikał z § 8 ust. 4 rozporządzenia w sprawie szkolenia.

Nieprawidłowości te wynikały z niezajomości przepisów oświatowych przez dyrekcje szkół. [str. 22–23, 27, 32]

Nierzetelne przygotowanie lub przeprowadzenie naboru do klas mundurowych

W pięciu szkołach (z sześciu) niewłaściwie przygotowano lub przeprowadzono proces rekrutacji uczniów do klas mundurowych. Regulaminy rekrutacji obowiązujące w czterech szkołach nie zostały sporządzone rzetelnie. Zamieszczone w nich sposoby przeliczania wyników ze świadectwa ukończenia szkoły podstawowej nie były zgodne z przepisami oświatowymi, tj. rozporządzeniem z 2019 r. w sprawie naboru (§ 4-6 i § 12), rozporządzeniem z 2022 r. w sprawie naboru (§ 3-5 i §7), nie określono właściwie dodatkowego przedmiotu uwzględnianego w rekrutacji, o którym mowa w art. 134 ust. 2 pkt 2 Prawa oświatowego lub wykorzystywano program próby sprawnościowej, który nie został przedstawiony radzie pedagogicznej do akceptacji, wbrew art. 143 ust. 1 pkt 4 tej ustawy. Zgodnie z przepisami oświatowymi tylko kandydaci do OPW mieli obowiązek przedstawiania zaświadczeń o stanie zdrowia. Jednak w trzech szkołach, prowadzących klasy mundurowe z innowacją wojskową, w regulaminach zawarto wymóg złożenia takich dokumentów (według dyrekcji szkół zaświadczenia te zawierały ważne informacje o kandydatach do klas mundurowych). Proces rekrutacji w dwóch z tych szkół nie był prowadzony

¹⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 750, ze zm.

prawidłowo, gdyż prawie połowie uczniów z grupy, której dokumentację objęto badaniem, niewłaściwie wyliczono punktację na podstawie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej (większości z nich zaniżono wyniki), a w innej szkole komisja rekrutacyjna podjęła decyzję o przyjęciu uczniów, którzy nie uzyskali minimalnej liczby punktów określonej w regulaminie rekrutacji (co wynikało z niedoboru kandydatów z dobrymi wynikami). Przewodniczący komisji rekrutacyjnych wskazywali, że przyczyną tych zaniedbań były przeoczenia lub nieznamość przepisów oświatowych.

Do klas mundurowych z innowacją wojskową zostali przyjęci kandydaci, którzy spełnili wymogi zawarte w art. 134 ust. 1 Prawa oświatowego, mimo niezłożenia wymaganego regulaminami rekrutacji zaświadczenia lekarskiego (co dotyczyło od 5 % do 45 % kandydatów). [str. 23–24]

Nierzetelne informowanie w niektórych szkołach o specyfice kształcenia w klasach mundurowych

Stwierdzono, że szkoły nie zawsze rzetelnie informowały przyszłych kandydatów o specyfice kształcenia w klasach z innowacją wojskową, gdyż przedstawiano możliwość dodatkowych szkoleń (w tym w jednostkach wojskowych), co jednak nie było realizowane; nie przekazywano kluczowych informacji dotyczących organizacji kształcenia, wskazywano nieprawidłowy czas trwania zajęć i ich zakres. Stwierdzono, że informacje te miały charakter typowo promocyjny, gdyż przedstawiano tylko atrakcyjne strony szkolenia, co zdaniem NIK nie zawsze sprzyjało podjęciu przemyślanych decyzji przez absolwentów szkół podstawowych, a oczekiwany efekt tych działań tj. zwiększony nabór do klas mundurowych był krótkotrwały (uczniowie przenosili się o innych szkół). [str. 26]

Charakterystyka kandydatów przyjętych do klas mundurowych

Kandydaci przyjęci do klas mundurowych charakteryzowali się dobrą sprawnością fizyczną. Znacząca większość uczniów (82 %), którzy rozpoczęli kształcenie w roku szkolnym 2023/2024 ukończyła szkołę podstawową z bardzo dobrą lub celującą oceną z wychowania fizycznego i bardzo dobrą lub wzorową oceną zachowania. Większość uczniów OPW uzyskała powyżej 60 % punktów w próbie sprawnościowej, przy czym wyniki bardzo wysokie (powyżej 85 %) uzyskali nieliczni.

Wyniki egzaminu ósmoklasisty, które uzyskali kandydaci do klas mundurowych, były na ogół niższe od średniej dla województwa świętokrzyskiego. Uczniowie przyjęci do klas mundurowych najslabiej na ww. egzaminie poradzili sobie z matematyką. Wyższe od średniej w województwie wyniki egzaminów ze wszystkich przedmiotów (j. polski, matematyka i język angielski) uzyskało odpowiednio 24 %, 23 %, 32 % i 34 % kandydatów przyjętych do klas mundurowych na lata szkolne 2020/2021–2023/2024. Wyniki te świadczą o tym, że wśród kandydatów do klas mundurowych mogła być większa niż w innych szkołach grupa uczniów z niskimi wynikami tych egzaminów²⁰. [str. 25–26]

Zapewnienie podstawowych pomocy dydaktycznych i dostępu do strzelnic

Cztery szkoły dysponowały odpowiednimi warunkami lokalowymi i wyposażeniem pozwalającym na realizację zagadnień zaplanowanych w programie szkolenia, Programie CWKM lub innowacji wojskowej. Szkoły te (prowadzące OPW i klasy certyfikowane) posiadały pełne wyposażenie do prowadzenia zajęć wojskowych (jego zakup dofinansowano z dotacji celowej MON). W pozostałych szkołach korzystano z pomocy dydaktycznych wykorzystywanych do nauczania *edukacji dla bezpieczeństwa*, które poszerzono o pomoce do prowadzenia szkolenia strzeleckiego (makiety szkoleniowe broni lub repliki broni). Uczniowie pięciu (z sześciu szkół objętych kontrolą) realizowali zajęcia na strzelnicach szkolnych, tj. zewnętrznej strzelnicy pneumatycznej (jedna szkoła), strzelnicach wirtualnych (cztery szkoły) lub w ramach wyjazdów na strzelnice sportowe w innym mieście. Uczniom zapewniono bezpieczeństwo w czasie zajęć obronnych w szkole i poza szkołą.

[str. 28–29]

²⁰ W województwie świętokrzyskim wyższe wyniki od średniej z wymienionych wyżej przedmiotów uzyskało w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 odpowiednio 44 %, 42 %, 43 % i 49 % uczniów zdających egzamin ósmoklasisty.

<p>W niektórych szkołach nie zapewniono uczniom umundurowania</p>	<p>Uczniom OPW oraz klas certyfikowanych zapewniono ubiory mundurowe (według modelu opracowanego dla OPW lub wzór 2010), których zakup był sfinansowany ze środków budżetowych szkoły lub dofinansowany (w 80 %) z dotacji celowej MON. W jednej ze szkół stworzono możliwość wypożyczenia uczniom takiego ubioru (szkoła dysponowała używanymi mundurami starego typu według wzoru 93). W trzech szkołach, prowadzących klasy mundurowe z innowacją wojskową, zakup umundurowania musieli sfinansować rodzice, gdyż, jak wyjaśniono, organy prowadzące szkoły nie dysponowały odpowiednimi środkami. Wyniki kontroli NIK wskazują, że nie wnioskowano o takie środki, mimo że posiadanie ww. ubioru i korzystanie z niego w czasie zajęć w tych szkołach (tzw. dni mundurowe) stanowiły jeden z obowiązków uczniów określonych w statutach tych szkół. [str. 30–31]</p>
<p>Nierzetelna realizacja programów autorskich w trzech z sześciu szkół</p>	<p>W szkołach prowadzących OPW oraz klasy certyfikowane zrealizowano zagadnienia wymagane programem szkolenia i Programem CWKM. Natomiast w trzech szkołach prowadzących klasy z innowacją wojskową nie zrealizowano od 30 % do 60 % zaplanowanych zagadnień, przy czym dotyczyło to rezygnacji z części zajęć praktycznych lub niektórych treści programowych na rzecz zajęć z musztry indywidualnej i zespołowej. Na zajęcia te przeznaczono w jednej ze szkół nawet 50 % ogółu godzin w roku. W innej szkole zwiększono w roku szkolnym 2022/2023 liczbę godzin przeznaczonych na musztrę o 60 % w stosunku do przewidzianej programem, kosztem niezrealizowania pełnego zakresu pięciu działów tematycznych (co było wyjaśniane koniecznością przygotowania uczniów do udziału w ważnej uroczystości szkolnej). Niezrealizowanie programu edukacji obronnej wynikało także ze zmniejszenia liczby godzin przez dyrekcje szkół oraz wprowadzenia innych, niezaplanowanych wcześniej tematów. W dwóch szkołach nie zorganizowano wojskowych zajęć praktycznych. [str. 3–34]</p>
<p>Nieprawidłowości w dokumentowaniu kształcenia obronnego w czterech szkołach.</p>	<p>W czterech szkołach nie dokumentowano prowadzenia tego kształcenia rzetelnie, gdyż nie zamieszczano w dziennikach lekcyjnych i arkuszach ocen uczniów prawidłowej nazwy przedmiotu, nie wpisywano tematów zajęć zgodnych z przeprowadzonymi, niewłaściwie prowadzono arkusze ocen uczniów, nie prowadzono dodatkowej dokumentacji nauczania przewidzianej w statucie szkoły. Wynikało to z braku właściwego nadzoru pedagogicznego nad realizacją tych działań. [str. 34–35]</p>
<p>Ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów nie zawsze było rzetelne</p>	<p>Rady pedagogiczne pięciu szkół przyjęły warunki i sposoby oceniania wewnątrzszkolnego, w celu monitorowania jakości prowadzonego kształcenia obronnego, tj. wprowadzono wymóg dużej częstotliwości i rytmiczności oceniania i wdrożono sposoby motywowania uczniów do podwyższania swych umiejętności i zachowania odpowiedniej dyscypliny. W szkołach oceniano nie tylko wiedzę, ale i umiejętności praktyczne uczniów, ich aktywność oraz postawę (jako obserwowalne zachowania w różnych sytuacjach, np. na wyjazdach szkoleniowych). W trzech szkołach ocenianie to nie było w prowadzone w pełni rzetelnie, gdyż nie zawsze stosowano przyjęte zasady. Powodem był brak staranności nauczycieli w realizacji tego procesu oraz nieznanostwo przepisów oświatowych. [str. 38–39]</p>
<p>Przypadek traktowania zajęć jako nieobowiązkowe i niepodlegające ocenie</p>	<p>W jednej szkole zrezygnowano z oceniania. Uznano, że nie jest to potrzebne w kształceniu obronnym. W szkole tej realizowano edukację obronną jako zajęcia nieobowiązkowe rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów. NIK zauważa, że rozwiązania organizacyjne przyjęte w szkole nie odpowiadały nieobowiązkowemu charakterowi tych zajęć, bowiem w tygodniowym planie zajęć lekcje z <i>Innowacji wojskowo-sportowej</i> były umieszczane pomiędzy zajęciami obowiązkowymi, a obecność uczniów na tych zajęciach była sprawdzana i rozliczana. Dodatkowo, mimo że przepisy oświatowe nie wymagają, by udział w zajęciach rozwijających zainteresowania był uwzględniany w dokumentacji nauczania, dyrektor zdecydowała, że na świadectwach zamieszczano informację o uczestniczeniu w tych zajęciach (wskazując mylnie, że był to przedmiot dodatkowy), co miało zapewnić absolwentom możliwość uzyskania preferencji w rekrutacji na uczelnie wojskowe. [str. 39]</p>

<p>Kształcenie obronne nie było objęte nadzorem pedagogicznym</p>	<p>Nieprawidłowości dotyczące organizacji i realizacji kształcenia obronnego w szkołach prowadzących OPW, klasy certyfikowane oraz klasy z innowacją pedagogiczną wynikały z m.in. z nieobjęcia realizacji tego kształcenia nadzorem pedagogicznym przez dyrektorów, Świętokrzyskiego Kuratora Oświaty i Ministra (zgodnie z art. 53 ust. 2a Prawa oświatowego, Minister Obrony Narodowej sprawuje nadzór pedagogiczny nad realizacją szkolenia w OPW). Mimo że w jednej ze szkół OPW funkcjonowały przez ostatnie cztery lata szkolne, w żadnym z tych lat przedstawiciele MON nie prowadzili w szkole działań związanych z nadzorem. Zdaniem NIK powierzenie Ministrowi nadzoru pedagogicznego nad OPW, funkcjonującymi w kilkuset szkołach rozrzuconych na terenie całego kraju, może utrudniać prowadzenie bieżącej kontroli nad realizacją programu szkolenia w tych klasach. [str. 37]</p>
<p>Wyniki nauczania i frekwencja w klasach mundurowych</p>	<p>Uczniowie klas certyfikowanych i OPW osiągnęli bardzo dobre przygotowanie praktyczne i teoretyczne w zakresie edukacji obronnej, co było potwierdzone wysokimi wynikami nauczania w ramach edukacji obronnej (średnia ocen z przedmiotów wojskowych wynosiła od 4,5 do 5,2), niemal 70 % uczniów uczestniczyło w prawie wszystkich zajęciach z tych przedmiotów²¹. Uczniowie szkół prowadzących klasy z innowacją wojskową uzyskiwali dobre wyniki nauczania z przedmiotów wojskowych (średnia ocen od 3,9 do 5,1) i ok. 50 % uczniów miało bardzo dobrą frekwencję. W szkole, w której zrezygnowano z oceniania, można tylko stwierdzić, że frekwencja uczniów na tych zajęciach była wysoka. [str. 40–41]</p>
<p>Przygotowanie do dalszego kształcenia</p>	<p>Uczniowie klas mundurowych byli na ogół dobrze przygotowani do dalszego kształcenia oraz do kariery w wojsku lub innych służbach mundurowych, gdyż ich udział w zajęciach wojskowych nie zakłócał realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego i zawodowego. Na zakończenie lat szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 od 60 % do 89 % uczniów uzyskało bardzo dobre lub celujące wyniki nauczania z przedmiotów wojskowych. Połowa z tych uczniów (od 48 % do 68 %) osiągnęła także co najmniej zadowalające wyniki nauczania z dwóch przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym, języka obcego²² i wychowania fizycznego²³. Wyniki te określono jako średnią ocen z ww. przedmiotów, która dla tej grupy wynosiła co najmniej 3,0 (co jest równoważne ocenie dostatecznej) i może stanowić dobry prognostyk do dalszego kształcenia. Najwyższe wyniki uzyskali uczniowie klas certyfikowanych i OPW. [str. 41–42]</p>
<p>Aktywność i postawa uczniów klas mundurowych</p>	<p>Realizacja innego z celów edukacji obronnej dotyczącego kształtowania umiejętności podejmowania odpowiednich działań i reakcji w sytuacjach kryzysowych, w tym w warunkach stresu, realizowany był m.in. poprzez udział uczniów w zawodach obronnych i przygotowanie do tych zawodów. Uczniowie klas mundurowych funkcjonujących w czterech szkołach aktywnie uczestniczyli w różnych formach rywalizacji w zakresie umiejętności obronnych, osiągając wymierne sukcesy. W latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 wskaźnik określający udział uczniów, którzy uczestniczyli w co najmniej jednej takiej formie był wysoki dla uczniów klas certyfikowanych i klas z innowacją wojskową funkcjonujących w większości szkół i wynosił odpowiednio w roku szkolnym 2022/2023 od 62 % do 77 %, a w roku szkolnym 2023/2024 od 60 % do 78 %. Jednak w dwóch szkołach tylko od 14 % do 40 % uczniów brało udział w takich formach rywalizacji. Zdaniem NIK, może to świadczyć o niskim stopniu opanowania umiejętności obronnych przez uczniów tych szkół. Zarówno autorzy innowacji wojskowej jak i programów opracowanych w MON wskazywali, że jednym z zadań edukacji obronnej było kształtowanie postaw patriotycznych młodzieży m.in. poprzez zachęcanie ich do aktywnego udziału w przedsięwzięciach patriotycznych. Udział klas mundurowych uświetniał szkolne i lokalne uroczystości patriotyczne. Był to jednocześnie dla tych uczniów sprawdzian sprawności, odporności fizycznej i musztry. W latach szkolnych</p>

²¹ Na potrzeby kontroli przyjęto, że wysoka frekwencja oznacza, że uczniowie uczestniczyli w co najmniej 80 % zajęć i większość nieobecności była usprawiedliwiona.

²² Tj. przedmiotów maturalnych.

²³ Wybór przedmiotu uzasadnia fakt, że służba w wojsku wymaga dobrej sprawności fizycznej.

2021/2022–2022/2023 wskaźnik określony jako udział uczniów, którzy uczestniczyli w co najmniej dwóch takich uroczystościach był wysoki w odniesieniu do większości szkół, tj. dla pięciu z nich wynosił od 64 % do 100 %. [str. 42–44]

Większość szkół osiągnęła zaplanowane efekty kształcenia obronnego

W pięciu szkołach analizowano w sposób udokumentowany stopień osiągnięcia zaplanowanych efektów edukacji obronnej (tj. w klasach certyfikowanych, OPW i klasach z innowacją wojskową). W trzech szkołach osiągnięto zaplanowane wewnętrzne obiektywne wskaźniki dobrej skuteczności kształcenia w tym zakresie. W klasach certyfikowanych prawie wszyscy absolwenci (95 %) spełnili warunki by uzyskać *certyfikat uczestniczenia w Programie CWKM*²⁴, a wszyscy uczniowie OPW ukończyli z wynikiem pozytywnym zajęcia związane z edukacją obronną. W dwóch szkołach prowadzących klasy z innowacją wojskową miernikami skuteczności było uzyskanie zaświadczeń potwierdzających ukończenie szkolenia praktycznego w jednostce wojskowej (otrzymało je 100 % absolwentów).

W jednej ze szkół wskaźniki takie nie zostały określone, uznano bowiem, że duża liczba kandydatów do klas mundurowych, dobre wyniki nauczania z innych przedmiotów i duża liczba uczniów, którzy związali swoje losy ze służbami mundurowymi wskazuje na wysoką skuteczność kształcenia. NIK zwraca uwagę, że przepisy oświatowe wymagają by szkoły analizowały efekty kształcenia uczniów. W dwóch szkołach zaplanowanie mierniki skuteczności nie zostały osiągnięte. W jednej z nich był to stopień realizacji zaplanowanej tematyki i jej atrakcyjność dla młodzieży. Sposób prowadzenia tych zajęć oceniony był przez uczniów dobrze lub bardzo dobrze, wyniki kontroli NIK wskazują jednak na niepełną realizację programu edukacji obronnej. W innej szkole nie wszystkie oczekiwane efekty wdrożenia *Innowacji wojskowej* zostały osiągnięte (nie uzyskano np. zaplanowanego poziomu nauczania i frekwencji uczniów oraz odsetka uczniów, którzy podejmują studia na uczelniach wojskowych). Zdaniem NIK, wynikało to z nieprowadzenia przez te szkoły bieżącej analizy osiągania zaplanowanych efektów. [str. 41–42]

Podejmowanie służby mundurowej przez absolwentów

Jak wynika z danych MON, wojskową służbę przygotowawczą lub podstawową służbę wojskową podjęło średnio 31 % absolwentów klas certyfikowanych z województwa świętokrzyskiego z lat 2020–2022. W kolejnych latach, tj. w 2020 r. – 39 %; 2021 r. – 9 %, a w 2022 r. – 46 %, absolwentów z trzech szkół objętych kontrolą podjęło ww. służbę²⁵. Podobnie kształtował się ww. wskaźnik na poziomie kraju.

W szkołach prowadzących klasy mundurowe z innowacją wojskową nie prowadzono formalnych badań losów absolwentów, bazowano na informacjach przekazywanych z inicjatywy samych uczniów (poprzez formularz zamieszczony na stronie szkoły lub kontakty osobiste z nauczycielami). Wynikało z nich, że w latach szkolnych średnio 30 % absolwentów z lat 2020–2023 swoją przyszłość związało z szeroko pojętymi służbami mundurowymi, tj. podjęli wojskową służbę przygotowawczą, pracują w Policji, Państwowej Straży Pożarnej lub Służbie Ochrony Kolei. Wskaźnik ten był zróżnicowany dla szkół i wynosił od 18 % (dwie szkoły) do 40 % (w pozostałych). Część absolwentów podjęła studia związane z wojskowością i bezpieczeństwem narodowym (16 %–18 %). [str. 45]

Zainteresowanie kontynuacją edukacji wojskowej

Wyniki ankiet przeprowadzonych przez NIK wśród 526 uczniów klas mundurowych ze szkół objętych kontrolą, wskazują, że średnio 53 % z nich planuje związać swoją przyszłość ze służbą w wojsku, innymi służbami mundurowymi albo podjąć studia na kierunkach związanych z wojskowością. Uczniowie klas z innowacją wojskową nieznacznie częściej wskazywali możliwość kontynuowania kariery związanej ze służbami mundurowymi (od 50 % do 63 % odpowiedzi) niż uczniowie OPW i klas certyfikowanych (od 44 % do 46 % odpowiedzi). [str. 46]

²⁴ Wydawany przez patronackie jednostki wojskowe uczniom, którzy uzyskali dobre wyniki w szkoleniu i wysoką frekwencję.

²⁵ Informacja uzyskana na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK (pismo DKon-WKK.0907.11.2024 z 24 maja 2024 r., str. 4)

4. WNIOSKI

Mając na uwadze wyniki kontroli, w celu wspierania szkół prowadzących klasy mundurowe, w tym klasy z innowacją wojskową i OPW, a także wzmocnienia potencjału obronnego młodzieży zainteresowanej tym kształceniem, rozwijania świadomości obronnej i edukacji obywateli dotyczącej zachowania w sytuacjach kryzysowych, NIK przedstawia następujące wnioski:

Minister Obrony Narodowej

1. zapewnić wsparcie logistyczno-praktyczne ze strony instytucji wojskowych także dla szkół prowadzących kształcenie obronne w klasach mundurowych z innowacją wojskową. Wsparcie to mogłoby dotyczyć np. możliwości korzystania z bazy dydaktycznej, sprzętu, wiedzy i doświadczenia żołnierzy jednostek wojskowych;
2. podjąć działania w celu zapewnienia skutecznego nadzoru pedagogicznego nad realizacją tej części programu szkolenia, która odbywa się w szkołach prowadzących OPW;

Świętokrzyski Kurator Oświaty

1. zapewnić skuteczny nadzór nad prawidłowym projektowaniem, realizacją i ewaluacją autorskich programów edukacji obronnej w klasach mundurowych, a także wspierać nauczycieli i dyrektorów szkół w działaniach służących poprawie istniejących lub wdrożeniu nowych rozwiązań w zakresie upowszechnienia świadomości obronnej wśród uczniów;
2. propagować dobre praktyki w zakresie prowadzenia edukacji obronnej uczniów;

organy prowadzące szkół

1. zapewnić finansowanie zadań edukacyjnych wynikających z realizacji edukacji obronnej w klasach mundurowych, w tym w zakresie wyposażenia szkół, zakupu ubiorów mundurowych, transportu młodzieży na zajęcia praktyczne i ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas zajęć oraz dojazdu na zajęcia i powrotu z zajęć;

Dyrektorzy szkół

1. wzmocnić nadzór nad przygotowaniem i przeprowadzeniem procesu rekrutacji do klas mundurowych oraz dokumentowaniem przeprowadzanych zajęć;
2. zapewnić wsparcie organizacyjne w prawidłowej realizacji programu szkolenia i programów autorskich z zakresu edukacji obronnej;
3. rzetelnie sporządzać ramowe plany nauczania w klasach mundurowych, w tym w zakresie wykorzystania godzin do dyspozycji dyrektora zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 4 lit. a rozporządzenia w sprawie planów nauczania;
4. przekazywać uczniom i ich rodzicom rzetelne informacje dotyczące kształcenia w klasach mundurowych;
5. nawiązywać współpracę z organizacjami proobronnymi²⁶, instytucjami wojskowymi w celu realizowania inicjatyw mających na celu kształtowanie potencjału obronnego uczniów.

²⁶ Określonymi w rozdziale 6 ustawy o obronie Ojczyzny.

5. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

5.1. Organizacja kształcenia obronnego w klasach mundurowych

Wszystkie szkoły objęte kontrolą uzyskały pozwolenie MON na utworzenie klas certyfikowanych albo OPW lub zgodę organów prowadzących na uruchomienie klas z innowacją wojskową. Kształcenie obronne realizowano odpowiednio na bazie Programu CWKM, programu szkolenia lub autorskich programów opracowanych w ramach działalności innowacyjnej szkoły, przy czym w większości szkół (trzech z pięciu) ww. innowacje nie zostały opracowane rzetelnie. W programach autorskich największy nacisk położono na naukę musztry i regulaminów wojskowych, pomijając trudniejsze treści oraz te, których szkoła nie była w stanie zrealizować.

O przyjęcie do klas mundurowych najczęściej ubiegali się uczniowie cechujący się dobrą sprawnością fizyczną i co najmniej poprawnym zachowaniem. W pięciu szkołach nabór do klas mundurowych nie został przygotowany lub przeprowadzony zgodnie z przepisami oświatowymi.

Zajęcia obronne uwzględniono w ramowych planach nauczania wszystkich szkół i realizowano je najczęściej jako przedmiot dodatkowy. Tylko w jednej szkole osiągnięcia uczniów w ramach tych zajęć nie podlegały ocenianiu, gdyż zaplanowano je jako zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów. Organizacja nauczania w klasach mundurowych funkcjonujących w czterech szkołach nie była w pełni prawidłowa, gdyż nie przeznaczono na ww. zajęcia zaplanowanej liczby godzin, wykorzystano na ich realizację godziny, które powinny być przeznaczone na inny cel lub traktowano te zajęcia jako obowiązkowy przedmiot ogólnokształcący.

Tylko szkoły prowadzące klasy certyfikowane i OPW dysponowały pełnym wyposażeniem do realizacji edukacji obronnej i miały możliwość sfinansowania dojazdu na zajęcia wojskowe i ubezpieczenia uczniów. Szkoły objęte kontrolą dysponowały kwotą średnio ok. 100 tys. zł na zakup pakietu mundurowego i wyposażenia uczniów OPW. Jednak nie dopełniły one obowiązku ubezpieczenia uczniów.

5.1.1. Tworzenie klas mundurowych

Utworzenie klas certyfikowanych i OPW

Zgodnie z art. 28a ust. 2 Prawa oświatowego, organy prowadzące Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie i Technikum w Zespole Szkół Transportowo-Mechatronicznych im. inż. E. Kwiatkowskiego w Skarżysku-Kamiennej²⁷, po spełnieniu przez szkoły warunków wynikających z art. 28a ust. 4–7 tej ustawy, uzyskały zgodę Ministra na utworzenie OPW z jednoczesnym wskazaniem jednostek wojskowych (dalej także: jednostki patronackie) odpowiedzialnych za prowadzenie zajęć praktycznych dla uczniów²⁸. Na mocy ww. decyzji utworzono w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej w klasie kształcącej w zawodzie *technik logistyk* w roku szkolnym 2023/2024 jeden 30-osobowy OPW, a w LO w Staszowie w każdym z lat szkolnych 2020/2021–2023/2024 po jednym OPW, w których uczyło się odpowiednio 23, 41, 68 i 92 uczniów.

Zespół Szkół Mechanicznych w Kielcach²⁹, po złożeniu wymaganej dokumentacji, został zakwalifikowany do pilotażowego programu klas certyfikowanych i uczniowie technikum (klasy w zawodzie *technik logistyk*) uczestniczyli w jego kolejnych edycjach realizowanych od roku szkolnego 2017/2018. W latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 w klasach certyfikowanych uczyło się odpowiednio 113, 112, 108 i 53 uczniów. Kształcenie obronne w ramach klas certyfikowanych prowadzono także w LO w Staszowie i Liceum

²⁷ Dalej odpowiednio: LO w Staszowie i ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

²⁸ Dla OPW funkcjonujących w LO w Staszowie był to Ośrodek Szkolenia Poligonowego Wojsk Lądowych – Dęba w Nowej Dębie (OSPWL), dla OPW w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej jednostką patronacką było Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach (Centrum).

²⁹ Dalej: ZSM w Kielcach.

Ogólnokształcącym w Zespole Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. Komisji Edukacji Narodowej w Sandomierzu³⁰.

W szkołach objętych kontrolą realizowano najczęściej złożone modele kształcenia obronnego (infografika nr 2). Największą powszechność edukacji obronnej wśród uczniów całej szkoły osiągnięto w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej, w którym funkcjonował OPW, a uczniowie z innych klas (na zasadzie dobrowolności) mogli uczestniczyć w innowacji wojskowej.

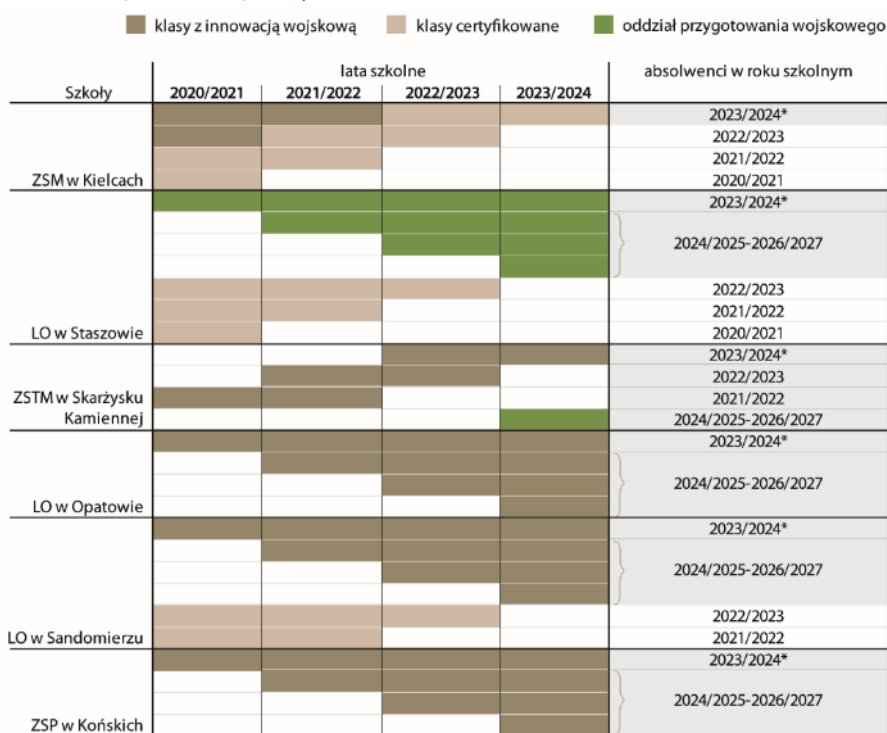
Przykłady

Dyrektor ZSM w Kielcach we wniosku, złożonym do organu prowadzącego, uzasadnił utworzenie klas certyfikowanych w następujący sposób: *wiedza i umiejętności zdobyte przez absolwentów z całą pewnością zwiększą ich szanse podczas rekrutacji do pracy w służbach mundurowych. Chcemy, aby młodzież opuszczała nasze mury z buławą w plecaku, była godna naszego patrona i stanowiła elitę armii zawodowej.*

Rada Pedagogiczna ZSM w Kielcach w opinii dotyczącej przystąpienia szkoły do Programu CWKM wskazała: *Program ten jest interesującym rozwinięciem i uzupełnieniem realizowanego aktualnie w szkole programu innowacyjnego dla klas mundurowych. Uczestnictwo w programie MON zapewni realne korzyści uczniom klas mundurowych oraz szkole. Będzie stanowiło istotne wsparcie procesu dydaktycznego i wychowawczego, zapewni pomoc w kształtowaniu patriotycznych i obronnych postaw młodzieży.*

Infografika nr 2

Formy kształcenia obronnego w klasach mundurowych w szkołach objętych kontrolą (lata szkolne 2020/2021–2023/2024)

* w okresie objętym kontrolą nie ukończyli jeszcze szkoły

klasy, których dokumentację objęto szczegółowym badaniem w kontroli NIK

Źródło: wyniki kontroli NIK.

Opracowanie programów autorskich w klasach z innowacją wojskową

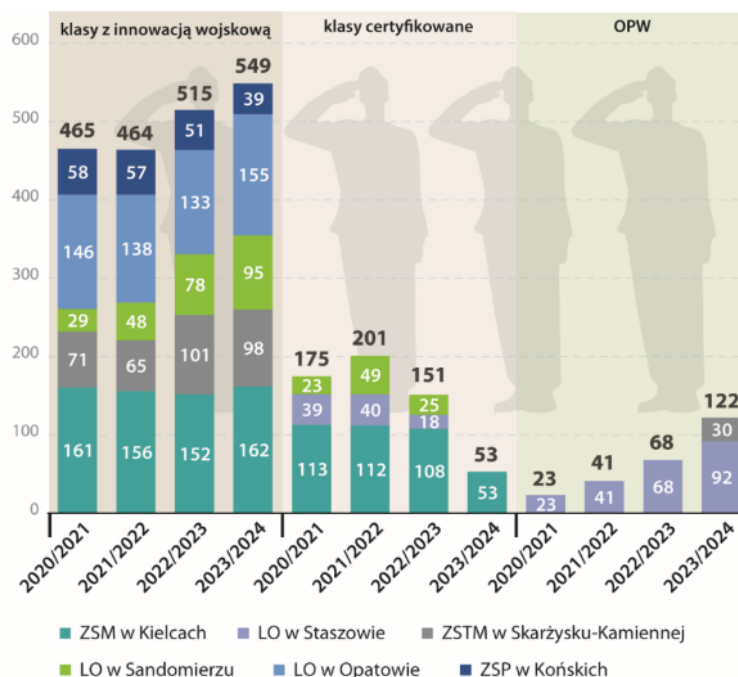
W okresie objętym kontrolą w pięciu szkołach realizowano kształcenie obronne na podstawie programów autorskich opracowanych przez nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa i wychowania fizycznego w ramach innowacji pedagogicznych (Infografika nr 3), a mianowicie:

³⁰ Dalej: LO w Sandomierzu. W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 w klasach certyfikowanych w LO w Staszowie objęto edukacją wojskową odpowiednio 39, 40 i 18 uczniów, a w LO w Sandomierzu odpowiednio 23, 49 i 25 uczniów. Funkcjonowanie klas certyfikowanych w tych szkołach nie było przedmiotem niniejszej kontroli, w LO w Sandomierzu analizowano funkcjonowanie klas z innowacją wojskową, zaś w LO w Staszowie – OPW.

1. w ZSM w Kielcach *Przysposobieniem wojskowym* realizowanym w klasach I i II technikum czteroletniego i klasach I–III technikum pięcioletniego objęto w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 odpowiednio 161, 156, 152 i 162 uczniów, tj. 100 % uczniów kształcących się w klasach technik logistyki (ok. 15 % wszystkich uczniów ZSM w Kielcach);
2. w LO w Sandomierzu *Innowacją wojskową* realizowaną w klasach I–IV objęto w ww. latach szkolnych odpowiednio: 29, 48, 78 i 95 uczniów, tj. 100 % uczniów liceum, przy czym w ostatnim roku szkolnym liczba chętnych do liceum znacznie się zmniejszyła (klasa pierwsza liczyła tylko 24 uczniów);
3. w Liceum Ogólnokształcącym w Zespole Szkół Nr 1 w Opatowie³¹ *Innowacją wojskowo-sportową* realizowaną w klasach I–III objęto odpowiednio: 146, 138, 133 i 155 uczniów (100 % uczniów tych klas);
4. w ZSTM w Skarżysku Kamiennej *Innowacją wojskową* realizowaną w grupie międzyoddziałowej dla klas I i II technikum objęto odpowiednio 71, 65, 101 i 98 uczniów, tj. ok. 50 % uczniów tych klas;
5. w Technikum w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1 w Końskich³² *Edukacją wojskowo-sportową* realizowaną w grupie międzyoddziałowej dla klas I i II technikum objęto odpowiednio 58, 57, 51 i 39 uczniów, tj. średnio 25 % uczniów z tych klas³³, przy czym w roku szkolnym 2023/2024 do grupy tej dołączyło tylko 15 uczniów z klas pierwszych, w szkole tej zanotowano także najwyższą liczbę uczniów, którzy zrezygnowali z zajęć.

Infografika nr 3

Uczniowie realizujący kształcenie obronne w szkołach objętych kontrolą (lata szkolne 2020/2021–2023/2024)

Źródło: wyniki kontroli NIK.

³¹ Dalej: LO w Opatowie.

³² ZSP w Końskich.

³³ Szkoły objęte kontrolą miały wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu klas mundurowych. Klasy te funkcjonowały: w ZSM w Kielcach i w ZSP w Końskich od roku szkolnego 2014/2015; w LO w Sandomierzu od roku szkolnego 2010/2011; w LO w Opatowie od roku szkolnego 2013/2014; w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej od roku szkolnego 2015/2016.

**Zawieranie
porozumień
z jednostkami
wojskowymi i innymi
służbami
mundurowymi**

Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szkolenia, dyrektorzy ZSTM w Skarżysku-Kamiennej i LO w Staszowie podpisali porozumienia z jednostkami patronackimi. Porozumienia te zawierały elementy wymagane § 5 ust. 2 ww. rozporządzenia. Zawarto w nich zadania, do realizacji których zobowiązał się dowódca jednostki wojskowej (m.in. do zaplanowania oraz organizacji obowiązkowych zajęć na terenie jednostki patronackiej lub na terenie innych obiektów dostosowanych do form, metod i tematyki tych zajęć) oraz dyrektor szkoły (np. do ubezpieczenia uczniów OPW od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas zajęć oraz dojazdu na zajęcia i powrotu z zajęć). Podobne porozumienie zostało podpisane z dowódcą Centrum także przez Dyrektora ZSM w Kielcach (zgodnie z Programem CWKM).

W okresie objętym kontrolą obowiązywały także porozumienia dotyczące kształcenia obronnego w klasach z innowacją wojskową zawarte na podstawie Decyzji Nr 187 Ministra Obrony Narodowej z 9 czerwca 2009 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi³⁴, a mianowicie: (1) porozumienie z 15 stycznia 2010 r. podpisane przez dyrekcję LO w Sandomierzu z dowódcą 3. Batalionu Radiotechnicznego w Sandomierzu; (2) z 21 maja 2014 r. podpisane przez ZSP w Końskich z Centrum; (3) z 16 września 2011 r. zawarte przez ZSTM w Skarżysku-Kamiennej z Centrum; (4) z 30 kwietnia 2012 r. podpisane przez ZSM w Kielcach z 25. Batalionem Logistycznym w Tomaszowie Mazowieckim. Celem tych porozumień było podejmowanie działań by przygotować młodzież do zawodowej służby wojskowej m.in. w Narodowych Siłach Rezerwowych (NSR), formacjach Obrony Cywilnej, Straży Granicznej poprzez udostępnienie materiałów promujących NSR i służbę wojskową, umożliwienie młodzieży zwiedzenia jednostek wojskowych.

Kształcenie obronne realizowane w LO w Opatowie wspierała Fundacja GROM COMBAT, która objęła patronatem klasy mundurowe³⁵.

Szkoły zawierały także porozumienia z Wojskowymi Centrami Rekrutacji (WCR) w Kielcach i Sandomierzu³⁶ (w zakresie m.in. popularyzowania wśród młodzieży zawodowej służby wojskowej, służby przygotowawczej oraz Wojsk Obrony Terytorialnej, udzielania wsparcia merytorycznego i logistycznego dla przedsięwzięć Szkoły), a także z komendami powiatowymi Policji i komendami powiatowymi Państwowej Straży Pożarnej (przewidujące merytoryczne i praktyczne wsparcie szkoły w prowadzeniu zajęć w klasach mundurowych).

**Trudności
z uzyskaniem
wsparcia
od jednostek
wojskowych**

Szkoły prowadzące OPW oraz klasy certyfikowane realizowały zawarte porozumienia. Jednak zawarcie porozumienia z jednostką wojskową nie gwarantowało uzyskania wsparcia w organizacji kształcenia obronnego dla klas z innowacją wojskową. W dwóch szkołach, mimo kierowanych przez dyrekcje pism i wniosków w tej sprawie nie udało się uzyskać systematycznej pomocy, co było wyjaśniane brakiem możliwości kadrowych jednostek wojskowych³⁷. Współpraca szkół z WCR opierała się na organizacji spotkań z młodzieżą, których terminy ustalano w trybie roboczym. Mimo że porozumienia podpisane przez dyrekcje dwóch szkół z WCR zawierały takie zapisy, nie formalizowano zasad współpracy (tj. szkoły nie przesyłały corocznie propozycji zadań)³⁸.

³⁴ Dz. Urz. Min. Obr. Nar. Nr 12, poz. 131, ze zm.; uchylonej z dniem 22 grudnia 2020 r. Decyzją nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 194).

³⁵ Fundacja Grom Combat im. płk. Leszka Drewniaka (organizacja pozarządowa o charakterze obronnym) założona została w 2015 r. w celu m.in. upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa.

³⁶ Zgodnie z art. 777 ust. 3 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, ze zm.), wojskowe komendy uzupełnień przekształcono w wojskowe centra rekrutacji.

³⁷ LO w Sandomierzu i ZSP w Końskich.

³⁸ LO w Staszowie i LO w Opatowie.

Przykłady

Na początku roku szkolnego 2023/2024 **Zastępca Dyrektora LO w Sandomierzu** wystosowała pismo do dowódcy 3. Batalionu Radiotechnicznego w Sandomierzu dotyczące organizacji na terenie jednostki wojskowej zajęć dla uczniów klas realizujących innowację wojskową. Zwróciła się także do dowódcy 10. Świętokrzyskiej Brygady Obrony Terytorialnej w Kielcach i dowódcy 102. Batalionu Lekkiej Piechoty w Sandomierzu z prośbą o podjęcie współpracy w zakresie kształcenia uczniów Liceum z klas mundurowych. Szkoła nie uzyskała jednak oczekiwanego wsparcia od tych jednostek wojskowych.

Dyrektor ZSP w Końskich wysyłała corocznie wnioski o współpracę do Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach. Jednak od roku szkolnego 2019/2020 Centrum pozostawiało wnioski bez rozpatrzenia.

Program CWKM i program szkolenia

W OPW i klasach certyfikowanych kształcenie obronne realizowano w ramach przedmiotów dodatkowych uwzględnionych w ramowych planach nauczania (pn. *zajęcia opw, przygotowanie wojskowe* lub *edukacja wojskowa*) na podstawie odpowiednio programu szkolenia i Programu CWKM. Program szkolenia, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie szkolenia, obejmował realizację 180 godzin zajęć i 50-godzinny oboz szkoleniowy w trakcie czteroletniego (dla liceum) lub pięcioletniego (technikum) okresu nauczania. Program CWKM obejmujący 135 godzin zajęć, 30 godzin samokształcenia i 50-godzinny obóz szkoleniowy udostępniono w opracowanym przez specjalistów z MON *Zakresie programowym szkolenia realizowanego w ramach innowacyjnych programów przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa oraz programów szkolenia członków organizacji pozarządowych*³⁹ i został zaplanowany na 1,5 roczny okres nauczania (do realizacji w przedostatniej i ostatniej klasie liceum i technikum).

W programach autorskich dominowały zagadnienia związane z musztrą i regulaminami

W klasach z innowacją wojskową opracowano programy nauczania, które zawierały wymagany przepisami opis sposobu realizacji celów kształcenia oraz treści nauczania zajęć edukacyjnych⁴⁰. Analiza porównawcza ww. programów z opracowanymi przez MON⁴¹ (dalej także: *program wzorcowy*) wykazała, że:

1. w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej program *Innowacji wojskowej* obejmował 120 godzin zajęć (realizowanych w ciągu dwóch lat szkolnych⁴²), który obejmował 90 % treści przewidzianych w Programie CWKM, przy czym na musztrę indywidualną i zespołową zaplanowano 44 godziny, tj. aż 37 % ogółu godzin (w programie CWKM przewidziano tylko 14 godzin, co stanowiło 8 % zajęć). W programie zaplanowano realizację obozów szkoleniowych;
2. w LO w Opatowie *Innowacja*, obejmowała realizację dwóch przedmiotów (przez trzy lata szkolne): (1) *zajęcia sportowe proobronne* (180 godzin); (2) *Edukacja dla bezpieczeństwa* (90 godzin). Wymiar kształcenia obronnego przewidzianych w ramach tych zajęć (poza zajęciami z musztry, szkoleniem medycznym i zajęciami z wychowania fizycznego) był o ok. 60 % niższy od przewidzianego w programie szkolenia. Na realizację zagadnień związanych z musztrą i regulaminami przewidziano 54 godziny, tj. 4,5 krotnie więcej niż w ww. programie. W *Innowacji* zaplanowano biwaki i wyjazdy szkoleniowe;
3. program *Innowacji wojskowo-sportowej* opracowany w ZSP w Końskich, obejmował 120 godzin (realizowanych przez dwa lata szkolne). Zbieżność tematyczną z Programem CWKM wynosiła ok. 75 %, przy czym na zagadnienia związane regulaminami wojskowymi i musztrą przeznaczono 2,5 krotnie więcej godzin niż w ww. Programie. Nie zaplanowano realizacji obozów, biwaków lub wyjazdów szkoleniowych;

³⁹ https://www.wojsko-polskie.pl/sgwp/klasy_mundurowe/ [dostęp 14 maja 2024 r.].

⁴⁰ Elementy te powinien zawierać program przedmiotu, dla którego nie została ustalona podstawa programowa kształcenia ogólnego, lecz program nauczania tych zajęć został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania (art. 3 pkt 13b ustawy o systemie oświaty).

⁴¹ Program szkolenia lub Program CWKM (do porównania wybrano program o zbliżonej liczbie godzin do programu autorskiego).

⁴² W tym zajęcia przewidziane do realizacji w Centrum lub na strzelnicy sportowej.

4. w LO w Sandomierzu *Innowacja wojskowa* obejmowała realizację dwóch przedmiotów (1) *podstawy wojskowości* w wymiarze 195 godzin, 225 godzin, 225 godzin i 210 godzin oraz (2) *podstawy ratownictwa medycznego* w wymiarze 90, 60, 60 i 75 godzin w cyklu nauczania odpowiednio dla klas, w których wdrażano innowację w latach szkolnych: 2020/2021; 2021/2022; 2022/2023 i 2023/2024. W ramach *podstaw wojskowości* przewidziano zagadnienia zbieżne w 94 % z Programem CWKM, przy czym na zagadnienia związane z regulaminami wojskowymi i musztrą przeznaczono prawie czterokrotnie więcej godzin. Zaplanowano realizację obozów szkoleniowych;
5. *Przysposobienie wojskowe* w ZSM w Kielcach zaplanowano na 180 godzin (w klasach I–III technikum pięcioletniego) lub 120 godzin (w klasie I i II czteroletniego). Ponieważ zajęcia poprzedzały realizację Programu CWKM program innowacji stanowił przygotowanie do właściwej edukacji wojskowej. Największą liczbę godzin przeznaczono na musztrę (34 godziny), szkolenie strzeleckie (68 godzin) i szkolenie medyczne (24 godziny).

W programach realizowanych w klasach z innowacją wojskową najczęściej nie uwzględniono następujących zagadnień z *programów wzorcowych*: (1) taktyka, (2) rozpoznanie wojskowe, (3) szkolenie inżynieryjno-saperskie, (4) obrona przed bronią masowego rażenia, (5) powszechna obrona przeciwlotnicza, (6) łączność, ochrona i obrona obiektów, (7) budowa i eksploatacja uzbrojenia i sprzętu wojskowego, (8) ochrona środowiska, (9) profilaktyka pożarowa i BHP oraz (10) szkolenie prawne i ochrona informacji niejawnych.

Przykłady

Dyrektor ZSP w Końskich stwierdziła: *program opracowany przez MON jest zbyt wymagający jak na możliwości naszych uczniów. Dodatkowo obciążenie uczniów nowymi przedmiotami przy i tak dużej liczbie godzin wynikających z ramowych programów nauczania oraz trudności z dojazdem młodzieży po zajęciach do domu spowodują, że nikt nie będzie uczęszczał na te zajęcia. W związku z tym uznano, iż lepiej zostać przy okrojonej wersji programu i choć trochę zająć czas młodzieży niż zaprzestać prowadzenia innowacji w związku z brakiem chętnych (...).*

Przy doborze zagadnień w programie innowacji realizowanym w **LO w Opatowie** kierowano się potrzebą szerszego zaznajomienia młodzieży z tematyką nie tylko wojskową, lecz także wszystkich służb mundurowych i medycznych, podniesieniem poziomem sprawności fizycznej uczniów w zakresie samoobrony i walki wręcz, uwzględniano także zainteresowania młodzieży.

Program *Innowacji wojskowej* realizowany w **ZSTM w Skarżysku-Kamiennej** zawierał zwiększoną procentowo liczbę godzin z musztry ze względu na potrzebę realizacji tej tematyki w rozszerzonym zakresie. Zdaniem autora programu *musztra wymaga stałego treningu, tym bardziej wśród młodzieży, która spotyka się z tym zagadnieniem po raz pierwszy*. Z kolei na zagadnienia związane z taktyką przeznaczono mniejszą liczbę godzin ze względu na ograniczone możliwości realizacji ww. tematyki w warunkach szkolnych.

Nierzetelne opracowanie programów autorskich w trzech szkołach

Programy autorskie obowiązujące w trzech szkołach prowadzących klasy z innowacją wojskową nie zostały opracowane rzetelnie⁴³. W jednej ze szkół nie uwzględniono w zakresie programowym treści pozwalających zrealizować wszystkie cele edukacyjne (w tym nie przewidziano zajęć dotyczących ratownictwa wodnego, nauki pływania, udzielania pierwszej pomocy medycznej na polu walki, mimo że takie cele edukacyjne zaplanowano). Program autorski opracowany w innej szkole zawierał szczegółowe zapisy dotyczące oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów w ramach realizowanych przedmiotów, mimo że w całym okresie objętym kontrolą zasady te nie były stosowane. Przyjęte w tym programie rozwiązania dotyczące warunków oceniania nie były zgodne z zadeklarowaną w wyjaśnieniach, złożonych przez autorów programu i dyrekcję szkoły, formą realizacji tych zajęć jako rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów. W programie autorskim innowacji wystąpiły także rozbieżności pomiędzy zaplanowanym zakresem tematycznymi, a przeznaczoną na ich realizację liczbą godzin. Do takich *omyłek* doszło, mimo że w latach szkolnych objętych kontrolą *Innowacje* zostały wdrożone na podstawie uchwał Rady Pedagogicznej, po uzyskaniu pozytywnej opinii Rady Rodziców. Z kolei dokumentacja *Innowacji wojskowej* realizowanej w LO w Sandomierzu w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 zawierała informację o uzyskaniu w kolejnych latach szkolnych akceptacji rady pedagogicznej, mimo że programy

⁴³ ZSP w Końskich, LO w Opatowie i LO w Sandomierzu.

te nie były przedstawiane na posiedzeniu tego organu szkoły. Dokumenty te zawierały niezmienione zakresy treści z *podstaw wojskowości i podstaw ratownictwa medycznego*, mimo że liczba godzin przeznaczonych na ich realizację zmieniała się odpowiednio z 225 do 195 i z 90 do 60 godzin (zmiana dotyczyła od 14 % do 30 % ogólnej liczby zajęć). W dokumentach tych założono, że zajęcia podlegają ocenie i będą realizowane m.in. w ramach godzin do dyspozycji dyrektora, co było niezgodne § 2 ust. 1 pkt 4 lit. a rozporządzenia w sprawie planów nauczania.

**Niedopełnienie
wymogów
formalnych
prowadzenia
edukacji obronnej
w czterech szkołach**

W czterech szkołach nie dopełniono niektórych wymogów formalnych związanych z wprowadzeniem dodatkowych zajęć kształcenia obronnego. W trzech szkołach nie włączono programu tych zajęć do szkolnych zestawów programów nauczania obowiązujących w okresie objętym kontrolą, mimo że zgodnie z art. 109 ust. 1 pkt 2 lit. b Prawa oświatowego, podstawowymi formami działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły mogą być dodatkowe zajęcia edukacyjne, dla których nie została ustalona podstawa programowa, lecz program nauczania tych zajęć został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania⁴⁴. W statucie jednej szkoły nie uwzględniono możliwości prowadzenia OPW (obowiązek taki wynikał z art. 98 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego), w statucie innej nieprawidłowo wskazano, że oceniane mogą być osiągnięcia edukacyjne uczniów tylko z tych przedmiotów, dla których ustalono podstawę programową, mimo że przedmioty dodatkowe w ramach innowacji były tam także oceniane⁴⁵.

5.1.2. Nabór do klas mundurowych

**Nierzetelnie
przygotowano lub
przeprowadzono
rekrutację do klas
mundurowych w
pięciu szkołach**

Komisje rekrutacyjne prowadzące nabór do klas mundurowych nie zawsze były dobrze przygotowane do prowadzenia tego procesu. Regulaminy rekrutacji do czterech szkół nie zostały sporządzone rzetelnie⁴⁶, a mianowicie:

1. w regulaminach obowiązujących w LO w Opatowie na lata szkolne 2020/2021--2023/2024 nie zawarto informacji, który z języków obcych nowożytnych ze świadectwa ukończenia szkoły podstawowej podlega punktowaniu, co było wymagane art. 134 ust. 2 pkt 2 Prawa oświatowego. W efekcie wszystkim uczniom zaliczono oceny z języka angielskiego, mimo że część z nich miało wyższą ocenę z drugiego języka;
2. w rekrutacji na rok szkolny 2023/2024 do LO w Sandomierzu przyjęto wychowanie fizyczne jako jeden z dwóch przedmiotów, które były punktowane w procesie naboru, bez możliwości zamiany na inny przedmiot w przypadku uczniów, którzy na podstawie § 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie oceniania, korzystali ze zwolnienia z realizacji tego przedmiotu. W efekcie uczniowie, którym na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej nie zamieszczono oceny z wychowania fizycznego, nie mieli możliwości uzyskania punktów ze świadectwa z drugiego przedmiotu;
3. w harmonogramie rekrutacji stanowiącym integralną część regulaminu rekrutacji w LO w Staszowie zawarte były zapisy, które mogły wprowadzić w błąd absolwentów klas ósmych szkół podstawowych zainteresowanych podjęciem nauki w Liceum (np. wymóg przystąpienia do sprawdzianu kompetencji językowych, uzyskanie skierowania na badanie lekarskie kandydata). W szkole nie udokumentowano powołania przewodniczącego komisji rekrutacyjnej i trybu pracy tej komisji oraz rodzaju dokumentacji, którą należało sporządzić, co było niezgodne z przepisami oświatowymi lub statutem szkoły;
4. w regulaminie rekrutacji na lata szkolne 2021/2022 i 2022/2023 w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej nieprawidłowo określono sposób przeliczania ocen ze świadectwa ukończenia szkoły podstawowej, wyników egzaminu ósmoklasisty oraz przyznawania punktów za szczególne osiągnięcia uczniów, tj. niezgodnie z § 4-6 i § 12 rozporządzenia z 2019 r. w sprawie naboru oraz § 11bab ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej

⁴⁴ ZSM w Kielcach, LO w Staszowie i ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁴⁵ LO w Staszowie i ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁴⁶ LO w Opatowie, LO w Sandomierzu, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej, LO w Staszowie.

z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19⁴⁷.

5. w regulaminie rekrutacji na rok szkolny 2023/2024 sposób przeliczania ocen ze świadectwa ukończenia szkoły podstawowej, określono niezgodnie z § 3–5 i § 7 rozporządzenia z 2022 r. w sprawie naboru.

Rada Pedagogiczna LO w Staszowie nie ustaliła warunków prób sprawności fizycznej w związku z naborem uczniów do klasy OPW na rok szkolny 2022/2023, pomimo że obowiązek taki wynikał z art. 143 ust. 1 pkt 4 Prawa oświatowego.

Proces rekrutacji nie był prowadzony w dwóch szkołach prawidłowo. W LO w Opatowie stwierdzono, że w odniesieniu do 22 uczniów z próby 55 kandydatów na rok szkolny 2023/2024, których dokumentacja była analizowana, błędnie wyliczono przysługującą tym uczniom punktację na podstawie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej. Komisja rekrutacyjna w LO w Sandomierzu zdecydowała o przyjęciu na rok szkolny 2023/2024 uczniów, którzy nie uzyskali wymaganego regulaminem rekrutacyjnym limitu punktów. Jak wynika z wyjaśnień przedstawionych przez przewodniczących komisji rekrutacyjnych i dyrekcje szkół, nieprawidłowości te wynikały z niedopatrzenia i braku znajomości aktualnych przepisów oświatowych.

Niejednolite kryteria stosowane w procesie rekrutacji

Do OPW przyjęto kandydatów spełniających warunki, o których mowa w art. 143 ust. 1 Prawa oświatowego, w tym uczniów, którzy ukończyli szkołę podstawową, dysponowali bardzo dobrym stanem zdrowia, potwierdzonym zaświadczeniem wydanym przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, przedstawili pisemną zgodę rodziców na uczęszczanie kandydata do OPW, a w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 uzyskali pozytywne wyniki próby sprawności fizycznej (z powodu epidemii ww. próby na lata szkolne 2020/2021 i 2021/2022 nie odbyły się). Do pozostałych klas mundurowych przyjmowano uczniów spełniających warunki określone w art. 134 ust. 1 Prawa oświatowego. Tylko w jednej szkole brano pod uwagę sprawność fizyczną uczniów, gdyż w procesie rekrutacji uwzględniano ocenę z wychowania fizycznego na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej⁴⁸.

W regulaminach rekrutacji do LO w Sandomierzu, LO w Opatowie i ZSP w Końskich przewidziano obowiązek przedstawienia przez kandydatów zaświadczenia lekarskiego o dobrym stanie zdrowia (przepisy oświatowe nie wskazują wymogu przedstawiania takich zaświadczeń od kandydatów do liceów ogólnokształcących). Mimo takich zapisów w regulaminach rekrutacji, nie stwierdzono, by uczniowie, którzy takich zaświadczeń nie złożyli mieli problemy z dostaniem się do szkoły. Przykładowo w LO w Sandomierzu tylko ośmiu kandydatów z 24 przyjętych do Szkoły na rok szkolny 2023/2024 złożyło zaświadczenia wypisane przez lekarzy rodzinnych o braku przeciwwskazań do uczestniczenia w zajęciach w klasie mundurowej.

Do grup międzyoddziałowych realizujących innowację wojskową w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej i ZSP w Końskich uczniowie klas pierwszych zgłaszali się na zasadzie dobrowolności już po rozpoczęciu roku szkolnego, warunkiem było przedstawienie pisemnej zgody rodziców na udział w tych zajęciach.

Przykład

Zdaniem **Dyrektora LO w Opatowie** informacja o dostarczeniu zaświadczenia lekarskiego miała charakter dobrowolny i nie miała żadnego wpływu na wyniki rekrutacji do szkoły, a prośba o dostarczenie zaświadczenia o braku przeciwwskazań do udziału w zajęciach sportowych miała wyłącznie charakter profilaktyczny i stanowiła sugestię konsultacji z lekarzem pierwszego kontaktu. W wyjaśnieniach wskazała: *większy wysiłek fizyczny oraz wyjazdy na zajęcia terenowe mogą spowodować u intensywnie ćwiczącej młodzieży nasilenie dysfunkcji zdrowotnych.*

⁴⁷ Dz. U. poz. 493, ze zm.

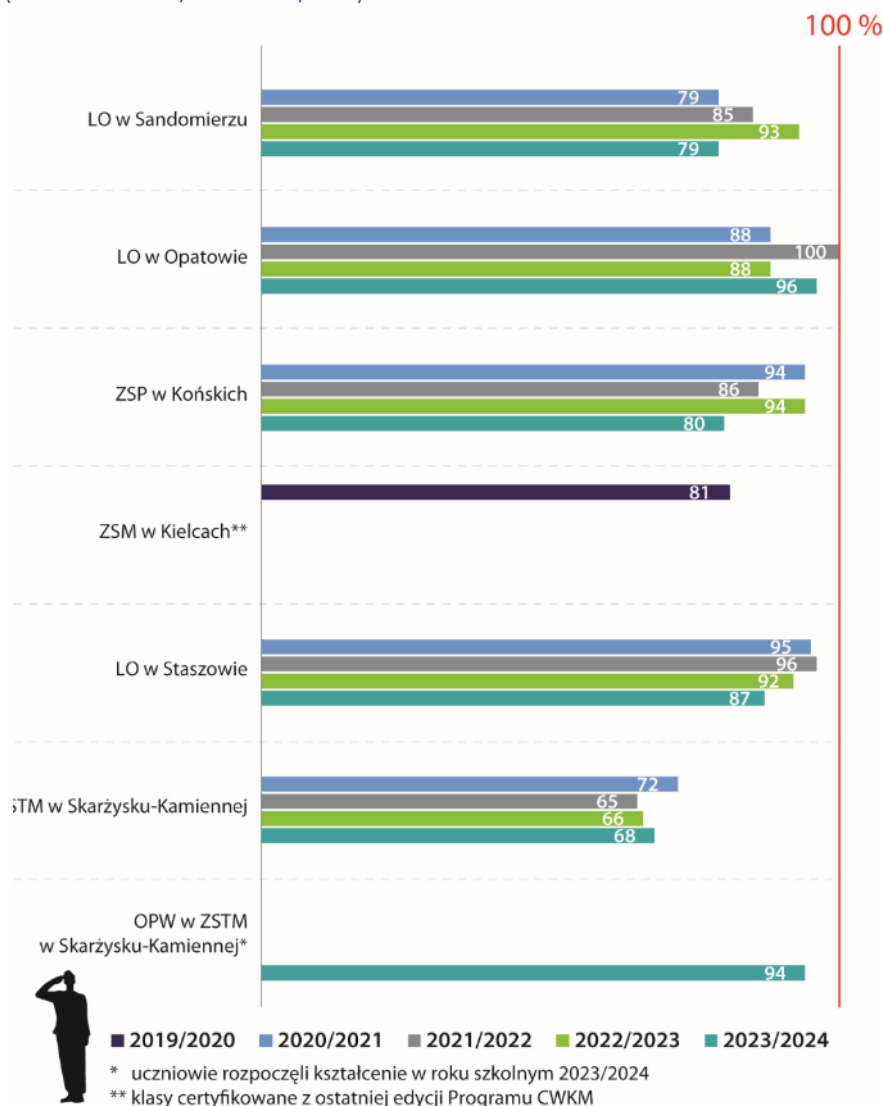
⁴⁸ LO w Sandomierzu.

Dobra sprawność fizyczna kandydatów

Uczniowie uczęszczający do OWP, CWKM i klas z innowacją pedagogiczną cechowali się dobrym poziomem sprawności fizycznej (Infografika nr 4). Znacząca większość uczniów (84 %), którzy rozpoczęli naukę w roku szkolnym 2023/2024 uzyskali ocenę celującą bądź bardzo dobrą z wychowania fizycznego na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej. Wśród kandydatów przyjętych do klas mundurowych w roku szkolnym 2022/2023 łączny odsetek takich uczniów wynosił aż 87 %, zaś w latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 odpowiednio 86 % i 84 %. Próby sprawnościowe przeprowadzone w ramach naboru do OPW zaliczyli wszyscy uczniowie, prawie wszyscy uzyskali minimum 60 % możliwych do zdobycia punktów, tylko nieliczni uzyskali bardzo dobry wynik (tj. powyżej 85 %) ⁴⁹.

Infografika nr 4

Udział (procentowy) kandydatów do klas mundurowych z ocenami bardzo dobrymi i celującymi z wychowania fizycznego na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej (lata szkolne 2020/2021–2023/2024)

⁴⁹ Kandydaci wykonywali następujące ćwiczenia: bieg wahadłowy, skłony w przód, rzut piłką lekarską zza głowy w przód, a także w (w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej) bieg wytrzymałościowy (na 600 m lub 1000 m).

Źródło: wyniki kontroli NIK.

Ocena zachowania i wynik egzaminu ósmoklasisty kandydatów

Dobrze oceniane było także zachowanie uczniów przyjętych do tych klas. Zdecydowana większość (średnio 81 %) na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej miała ocenę zachowania wzorową lub bardzo dobrą. Co warte podkreślenia, żaden z przyjętych uczniów nie miał oceny zachowania niższej niż poprawna. Uczniowie przyjęci do klas mundurowych najslabiej na egzaminie ósmoklasisty poradzi sobie z matematyką. Średni wynik z tego przedmiotu wśród uczniów w roku szkolnym 2020/2021 wyniósł 38 % możliwych do zdobycia punktów, w roku szkolnym 2021/2022 – 32 %; w 2022/2023 – 47 % oraz jedynie 31 % w roku szkolnym 2023/2024⁵⁰. Wyższe od średniej w województwie wyniki egzaminów z poszczególnych przedmiotów (j. polski, matematyki i język angielski) uzyskało odpowiednio 24 %, 23 %, 32 % i 34 % kandydatów przyjętych dla klas mundurowych na lata szkolne 2020/2021–2023/2024⁵¹. Wyniki te świadczą o tym, że duża grupa kandydatów do klas mundurowych miała niższe niż w całym województwie wyniki z tych egzaminów. W województwie świętokrzyskim wyższe wyniki od średniej z wymienionych wyżej przedmiotów uzyskało 44 %, 42 %, 43 % i 49 % uczniów zdających egzamin ósmoklasisty.

Przypadki nierzetelnego informowania o specyfice kształcenia

Wszystkie szkoły promowały kształcenie w klasach mundurowych. Wykorzystywano w tym celu stronę internetową szkoły, sporządzano materiały reklamowe (ulotki, foldery), organizowano dni otwarte, np. z pokazem musztry paradnej w wykonaniu uczniów z klas mundurowych, uczestniczono w tzw. giełdzie szkół. Informacje przekazywane kandydatom do klas mundurowych zachęcały do udziału w ciekawych, pełnych przygód zajęciach (np. szkoleniach survivalowych, nauce strzelania), wykorzystywania ubiorów wzorowanych na mundurach wojskowych.

Stwierdzono, że cztery szkoły nie zawsze rzetelnie informowały przyszłych kandydatów o specyfice kształcenia w klasach mundurowych, tj.: (1) przedstawiały możliwość dodatkowych szkoleń i certyfikatów np. spadochronowych lub udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, co jednak nie było realizowane; (2) zapewniały, że część zajęć będzie organizowana w jednostce wojskowej (mimo braku takiej możliwości); (3) wskazywały nieprawidłowy czas trwania zajęć i ich zakres lub (4) nie podawały kluczowych informacji dotyczących organizacji kształcenia (np. konieczności udziału w zajęciach organizowanych w dni wolne od nauki), co mogło wprowadzać w błąd kandydatów⁵². Liceum Ogólnokształcące w Opatowie (prowadzące głównie klasy mundurowe) było reklamowane jako *Liceum Służb Mundurowych*. Nazwa ta była wykorzystywana w dokumentach szkolnych np. protokołach rad pedagogicznych.

Przykłady

W zamieszczonej na stronie internetowej **LO w Opatowie** ulotce wskazano, że po ukończeniu Liceum uzyskuje się m.in. certyfikat pomocy przedmedycznej, certyfikat ukończenia *Zajęć Innowacyjnych dla Liceum Służb Mundurowych*, mimo że takich certyfikatów nie wydawano w okresie objętym kontrolą. Ponadto w ww. ulotce podano, że Szkoła oferuje kompleks fitness połączony z siłownią, strzelnicą, co nie było zgodne z rzeczywistością. Zdaniem **Dyrektor LO w Opatowie** nazwa szkoły *Liceum Służb Mundurowych* jest dla odbiorców czytelna, gdyż stała się elementem rozpoznawalnym i adekwatnym do wyżej wymienionego kierunku.

Kandydatów do klas kształcących w zawodzie technik logistyk w **ZSM w Kielcach** informowano, że nauka w tej klasie przygotowuje wysokiej klasy specjalistów do służby

⁵⁰ W województwie świętokrzyskim średni wynik z matematyki w ramach egzaminu ósmoklasisty w latach 2020-2023 wynosił odpowiednio: 46 %, 47 %, 57 % i 53 % możliwych do zdobycia punktów. Wyższy wynik uzyskało odpowiednio 53 %, 51 %, 47 % i 52 % uczniów w województwie.

⁵¹ W województwie świętokrzyskim średni wynik z języka polskiego w ramach egzaminu ósmoklasisty w latach 2020–2023 wynosił odpowiednio: 59 %, 59 %, 59 % i 65 % możliwych do zdobycia punktów. Wyższy wynik uzyskało odpowiednio: 37 %, 36 %, 43 % i 36 % uczniów. Średnie wyniki z języka angielskiego wynosiły: 52 %, 65 %, 65 % i 64 %. Wyższe wyniki uzyskało 38 %, 36 %, 40 % i 61 % uczniów. <http://www.oke.lodz.pl/info.php?i=330> [dostęp 17 maja 2024 r.].

⁵² LO w Opatowie, ZSP w Końskich, LO w Sandomierzu, LO w Staszowie.

w elitarnych jednostkach sił zbrojnych RP, Straży Granicznej, NSR, Straży Pożarnej i Policji. W programie kształcenia znajduje się m.in. szkolenie wspinaczkowe, szkolenie strzeleckie (zakończone uzyskaniem licencji strzeleckiej), nauka pływania, kurs spadochronowy, sztuki walki.

Na stronie internetowej **LO w Sandomierzu** zamieszczono następującą informację dotyczącą naboru do klasy z innowacją wojskową: *Jeśli szukasz przygody życia, chcesz spełnić swoje marzenia i nie boisz się nowych wyzwań, Liceum o profilu wojskowym jest właśnie dla Ciebie. Jedyne profesjonalne liceum mundurowe w powiecie!*

5.1.3. Organizacja kształcenia

W szkołach objętych kontrolą opracowano ramowe plany nauczania dla OPW, klas certyfikowanych oraz klas z innowacją wojskową. W planach tych uwzględniono prawidłową liczbę i podział godzin przeznaczonych na przedmioty ogólnokształcące realizowane w zakresie podstawowym, rozszerzonym, kształcenie zawodowe, tj. zgodne z załącznikami nr 4 i 5 do rozporządzenia w sprawie planów nauczania.

**Nieprawidłowości
w organizacji
kształcenia
w większości szkół
z innowacją
wojskową**

W większości szkół (pięciu) kształcenie obronne odbywało się w ramach zajęć dodatkowych, o których mowa w art. 109 ust. 1 pkt 2 lit. b Prawa oświatowego. Na ich realizację organy prowadzące cztery z ww. szkół przyznały dodatkowo (na wniosek dyrektora szkoły) od jednej do trzech godzin tygodniowo dla każdego oddziału (lub grupy międzyoddziałowej). W LO w Sandomierzu kształcenie obronne w klasach z innowacją wojskową realizowano tylko w ramach godzin wynikających z ramowych planów nauczania, tj. przeznaczono 6,5 godzin z puli, którą można było wykorzystać na przedmioty ogólnokształcące nauczane w zakresie rozszerzonym (zgodnie z możliwością przewidzianą ust. 6 załącznika nr 4 do rozporządzenia w sprawie planów nauczania); na zajęcia te przeznaczono także trzy godziny w ramach godzin do dyspozycji dyrektora, co było niezgodne z § 2 ust. 1 pkt 4 lit. a rozporządzenia w sprawie planów nauczania. Przepis ten pozwala na przeznaczenie godzin do dyspozycji dyrektora liceum na zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów, w szczególności zajęcia związane z kształtowaniem ich aktywności i kreatywności, tj. zajęcia, o których mowa w art. 109 ust. 1 pkt 6 Prawa oświatowego, do nich nie odnosi się jednak obowiązkowa obecność uczniów oraz sprawdzanie i ocenianie ich osiągnięć edukacyjnych.

Z kolei w LO w Opatowie kształceniu w klasach z innowacją wojskową nadano formułę zajęć rozszerzających zainteresowania i uzdolnienia uczniów, przy czym nie wykorzystywano na te zajęcia godzin do dyspozycji dyrektora szkoły, gdyż organ prowadzący przyznał dodatkowe godziny na ich realizację.

We wszystkich szkołach opisane wyżej zajęcia uwzględniono w tygodniowym rozkładzie lekcji. W ZSTM w Skarżysku-Kamiennej i ZSP w Końskich (gdzie były zajęciami międzyoddziałowymi) jako pierwsze lub ostatnie lekcje. W pozostałych szkołach (także w LO w Opatowie, gdzie nie były obowiązkowe) pomiędzy innymi zajęciami.

Dyrektor ZSM w Kielcach nierzetelnie sporządził ramowe plany nauczania dla czterech klas certyfikowanych, których dokumentacja była objęta szczegółową analizą, a mianowicie: w ramowych planach nauczania na lata szkolne 2019/2020–2022/2023 klas 4L1g i 4L2g (technikum na podbudowie gimnazjum) zaplanowano realizację *Edukacji wojskowej* w wymiarze dwóch godzin tygodniowo w przedostatnim roku nauki oraz jednej godziny w ostatnim roku (90 godzin w dwuletnim cyklu nauczania), co było niezgodne z założeniami Programu CWKM, w którym wskazano, że zajęcia będą realizowane w wyższym wymiarze, tj. w przedostatniej klasie i w pierwszym półroczu ostatniej klasy po trzy godziny tygodniowo (jedna godzina zajęć teoretycznych i dwie godziny zajęć praktycznych, tj. 135 godzin w 1,5 rocznym cyklu nauczania). W ramowych planach nauczania na lata szkolne 2019/2020–2023/2024 dla klasy 5L1 i 5L2 (technikum na podbudowie szkoły podstawowej) zaplanowano realizację *Edukacji wojskowej* w wymiarze po dwie godziny w klasach trzeciej, czwartej i piątej (tj. 180 godzin w trzyletnim cyklu nauczania), co było niezgodne z założeniami Programu CWKM, w którym przewidziano, że zajęcia będą

realizowane w innym wymiarze godzin, tj. w przedostatniej klasie i w pierwszym półroczu ostatniej klasy po trzy godziny tygodniowo (jedna godzina zajęć teoretycznych i dwie godziny zajęć praktycznych, tj. 135 godzin w 1,5 rocznym cyklu nauczania).

W ramowym planie nauczania klas z innowacją wojskową w LO w Sandomierzu dla klasy, która rozpoczęła innowację w roku szkolnym 2020/2021 nie zachowano zasady ciągłości realizacji przedmiotu w przypadku ratownictwa medycznego, tj. zajęcia te zaplanowano w pierwszej i drugiej klasie oraz w klasie czwartej. W ww. klasie zaplanowano jednak w arkuszu organizacyjnym na rok szkolny 2022/2023, tj. w trzecim roku *innowacji* realizację innego przedmiotu tj. *edukacji wojskowej* w zmniejszonym wymiarze godzin (w planie klasy przewidziano jedną godzinę lekcyjną zamiast trzech)⁵³. Mimo sporządzenia aneksu nr 2 (z 19 września 2022 r.) do arkusza organizacji, w którym dokonano zmiany nazwy przedmiotu na *podstawy wojskowości* w ramach *innowacji wojskowej*, w dziennikach lekcyjnych, tygodniowym rozkładzie zajęć i innych dokumentach szkolnych nie została dokonana odpowiednia zmiana.

W ramowych planach nauczania dwóch klas z ZSTM w Skarżysku-Kamiennej nie zamieszczono zajęć w ramach innowacji wojskowej, mimo że duża część uczniów w nich uczestniczyła, zaś w ramowym planie nauczania OPW mylnie zamieszczono zajęcia wojskowe w grupie przedmiotów ogólnokształcących.

Organizowanie zajęć praktycznych w soboty

W dwóch szkołach zaplanowano realizację zajęć praktycznych w soboty. Dotyczyło to tzw. dni wojskowych w klasach certyfikowanych (udział w tych zajęciach był obowiązkowy) oraz dwudniowych wyjazdów szkoleniowych (piątek-sobota) dla klas mundurowych z innowacją pedagogiczną⁵⁴.

NIK zauważa, że zgodnie z § 21 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli⁵⁵, zajęcia dydaktyczno-wychowawcze w szkołach, w których kształcenie odbywa się w formie dziennej, są realizowane przez pięć dni w tygodniu. Nie kwestionując zalet organizacyjnych takiego rozwiązania, należy wskazać, że zaplanowanie zajęć praktycznych w soboty spowodowało wydłużenie tygodnia nauki dla uczniów i skrócenie czasu na odpoczynek.

Przykłady

Organizacja zajęć praktycznych dla uczniów klas certyfikowanych w **ZSM w Kielcach** wynikała z tego, że w dni robocze jednostka wojskowa nie dysponowała odpowiednią liczbą instruktorów, gdyż wykonywali oni swoje podstawowe obowiązki zawodowe. Przemawiały za tym rozwiązaniem także względy organizacyjne szkoły.

Zaplanowanie zajęć praktycznych w soboty w **LO w Opatowie** spowodowane było dostępnością instruktorów. Realizacja takich wyjazdów w dzień bez zajęć dydaktycznych ograniczała także zagrożenie niezrealizowania podstawy programowej z przedmiotów ogólnych.

5.1.4. Warunki techniczne i finansowanie

Wyposażenie do prowadzenia zajęć w szkołach prowadzących klasy certyfikowane i OPW

Szkoły, w których utworzono OPW dysponowały pełnym wyposażeniem specjalistycznym do prowadzenia zajęć wojskowych, których zakup był w 80 % dofinansowany w ramach dotacji celowych udzielonych organom prowadzącym szkoły przez Ministra Obrony Narodowej⁵⁶. Wyposażenie szkół prowadzących OPW obejmowało elementy wymienione w § 3 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie wsparcia dla organu prowadzącego oddział przygotowania wojskowego⁵⁷. Klasy certyfikowane

⁵³ Szkoła wniosowała o możliwość kontynuowania udziału w Programie CWKM dla tej klasy, w związku z tym zaplanowano przedmiot realizowany w CWKM tj. *edukację wojskową* w wymiarze 1 godziny zajęć teoretycznych tygodniowo. Dyrektor nie uzyskał zgody na włączenie nowej klasy do CWKM.

⁵⁴ ZSM w Kielcach i LO w Opatowie.

⁵⁵ Dz. U. z 2023 r. poz. 2736.

⁵⁶ LO w Staszowie, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej, ZSM w Kielcach, LO w Sandomierzu.

⁵⁷ Dz. U. poz. 1390, ze zm. (dalej: rozporządzenie w sprawie wsparcia). W ZSTM w Skarżysku-Kamiennej (zakup w roku szkolnym 2023/2024), LO w Staszowie (zakup w roku szkolnym 2020/2021) zestaw wyposażenia obejmujący: 30 kamizelek taktycznych, 30 gumowych atrapy

mogły korzystać także ze sprzętu specjalistycznego sfinansowanego w 80 % z dotacji celowych związanych z realizacją Programu CWKM⁵⁸ oraz finansowane przez organ prowadzący⁵⁹.

Szkoły prowadzące tylko klasy z innowacją wojskową (ZSP w Końskich, LO w Opatowie) dysponowały skromniejszym wyposażeniem, wykorzystywanym na zajęciach z edukacji dla bezpieczeństwa (w tym tablice dydaktyczne dotyczące udzielania pierwszej pomocy, szkoleniowy defibrylator AED, apteczka pierwszej pomocy – plecak ratownika medycznego w wojsku, stazy taktyczne, opatrunki indywidualne typu izraelskiego, fantomy do nauki reanimacji/resuscytacji) oraz dodatkowe pomoce związane z edukacją strzelecką, tj. atrapy pistoletu Glock, karabinek AK do ćwiczenia składania i rozkładania broni.

Do realizacji zajęć wojskowych przeznaczono we wszystkich szkołach odrębne sale lekcyjne, niektóre zajęcia realizowano w dużych salach (na auli lub sali gimnastycznej). Szkoły dysponowały boiskami sportowymi wykorzystywanymi jako place musztry.

Zapewnienie dostępu do strzelnic w większości szkół

W okresie objętym kontrolą w czterech szkołach zainstalowano strzelnice wirtualne pn. System szkolno-treningowy *Pojedynek*⁶⁰. Wirtualna strzelnica pozwalała na naukę i doskonalenie umiejętności w zakresie: (1) bezpiecznego posługiwania się bronią, w tym jej obsługi manualnej; (2) celowania z wykorzystaniem różnych rodzajów celowników; (3) ćwiczeń w obserwacji – wykrywania, rozpoznania i identyfikacji celów; (4) prowadzenia celnego ognia z różnych postaw, na różnych odległościach, w tym do celów ruchomych, ukazujących się, przy zmiennych warunkach oświetleniowych i ograniczonej widoczności; (5) wspólnego wykonywania zadań strzeleckich o różnym stopniu skomplikowania. W ZSM w Kielcach uczniowie realizowali przygotowanie strzeleckie korzystając z otwartej szkolnej strzelnicy sportowej (zdjęcie nr 1 i 2). Uczniowie z LO w Sandomierzu korzystali ze strzelnicy w Tarnobrzegu. W lutym 2024 r. zainstalowano w tej szkole strzelnicę wirtualną, lecz do czasu zakończenia kontroli nie została ona jeszcze wdrożona do użytku szkolnego.

karabinka z pasem nośnym, 30 replik hełmów balistycznych, 16 busol, 30 okularów ochronnych, pięciu replik ASG z magazynkami, trzech replik pistoletu ASG, trzech kabur do repliki pistoletu ASG, ośmiu masek ochronnych do repliki ASG, dwóch masek przeciwgazowych, 10 saperek z pokrowcem, jednego plecaka medycznego z wyposażeniem do kwalifikowanej pierwszej pomocy, noszy medycznych, pięciu staz taktycznych, 10 radiotelefonów (w zestawie), gumowych atrap noża, pistoletu, saperki (po 10 sztuk), 10 ochraniaczy na głowę, dwóch makiet broni szkoleniowej – karabinka rozbieralnego w systemie AK, sześciu replik granatu ręcznego szkolnego, kurtek oddychających, przeciwwiatrowych i przeciwdeszczowych w kamuflażu ochronnym, dwóch lornetek, 30 latarek czołowych.

⁵⁸ ZSM w Kielcach i LO w Sandomierzu (zakup w roku szkolnym 2017/2018) dysponowały następującym wyposażeniem specjalistycznym: 30 sztuk kamizelek taktycznych, gumowych atrap AK-47 i okularów ochronnych, 10 sztuk kompasów mapowych z lupą, sześć sztuk broni pneumatycznej z akcesoriami, komplet kwalifikowanej pomocy medycznej, nosze płachtowe, trzy komplety radiotelefonów, komplet przyborów do walki wręcz oraz dwie makiety kbk AK.

⁵⁹ Np. w ZSM w Kielcach zakupiono cztery makiety broni szkoleniowej, 20 kompletów tablic poglądowych do nauki topografii wojskowej oraz map topograficznych w standardach NATO i pięć kompletów radiotelefonów.

⁶⁰ Od 2021 r. w ZSP w Końskich i LO w Staszowie, od 2022 r. w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej i LO w Opatowie.

Zdjęcia nr 1 i 2

Strzelnica sportowa, z której korzystali uczniowie ZSM w Kielcach (stanowiska strzeleckie)

Źródło: kontrola NIK.

**Wyposażenie
w ubiory mundurowe
uczniów klas
certyfikowanych
i OPW**

Uczniowie klas certyfikowanych zostali wyposażeni w umundurowanie polowe wzór 2010 (kamouflaż „Pantera”). Choć prawo do tego munduru mieli jedynie żołnierze, to w trosce o jednolity wygląd młodzieży Minister Obrony Narodowej przyznał je także uczniom klas wojskowych. Zgodnie z § 25 *Regulaminu Mundurowego Kadetów Klas Wojskowych* zasadniczym wzorem kroju umundurowania polowego kadeta było umundurowanie polowe Wojska Polskiego, wz. 2010, tj. umundurowanie dwuczęściowe składające się ze spodni i bluzy, posiadającej stójkę pod szyją oraz pozbawionej ściągacza z tyłu⁶¹. W § 35 ww. regulaminu określono *Wizerunek orła klas wojskowych*, który dla klas certyfikowanych stanowi orzeł Wojsk Lądowych SZ RP na tle rozety w kształcie półsłońca⁶².

Uczniowie OPW zostali wyposażeni w inne umundurowanie (składające się z oliwkowej bluzy z jednorzędowym zapięciem krytym na cztery guziki i kołnierzem w formie stójki i długich spodni – zdjęcie nr 3), gdyż w wojsku zwracano uwagę, że mundury uczniowskie są niemal takie same jak te, które noszą żołnierze, różnią je jedynie oznaki, stopnie czy wizerunek orła. Ekspert z Wojskowego Ośrodka Badawczo-Wdrożeniowego Służby Mundurowej zaprojektowali nowy wzór ubioru mundurowego, choć znacząco różni się od munduru żołnierza, w swojej stylistyce jednoznacznie wskazuje na wojskowy profil ucznia. Uczniowie rozpoczynający naukę w OPW otrzymywali także inne elementy pakietu wymienione w § 3 rozporządzenia w sprawie wsparcia⁶³ oraz odznaki z logo szkoły.

⁶¹ Regulamin mundurowy kadetów klas wojskowych *Pilotażowego Programu wspierania szkół ponadgimnazjalnych prowadzących piony Certyfikowanych Wojskowych Klas Mundurowych*, Ministerstwo Obrony Narodowej Biuro Do Spraw Proobronnych, Warszawa 2018 r.

⁶² Pochodzącego z odznaki na czapce kadetów II RP i wskazuje na powiązanie historyczne rodowodu symboliki Korpusu Kadetów II RP ze współczesnym związkiem klas wojskowych z SZ RP i MON.

⁶³ Dotyczyło to: (1) LO w Staszowie dla 23 uczniów, którzy rozpoczęli naukę w OPW w roku szkolnym 2020/2021; 19 uczniów – w roku szkolnym 2021/2022; 30 uczniów – w roku szkolnym 2022/2023; 23 uczniów – w roku szkolnym 2023/2024; w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej dla 30 uczniów, którzy rozpoczęli naukę w roku szkolnym 2023/2024. Pakiet ten obejmował także koszulkę T-shirt; beret granatowy; odznakę regulaminową do ubioru; bluzę ocieplaną wykonaną z materiału typu polar; plecak taktyczny o pojemności 25 litrów w kamuflażu ochronnym; rękawice zimowe; czapkę zimową.

Zdjęcie nr 3

Elementy pakietu mundurowego uczniów OPW w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej

Źródło: kontrola NIK.

Różnorodność umundurowania uczniów klas z innowacją wojskową

W klasach z innowacją wojskową wykorzystywano najczęściej umundurowanie polowe wzór 2010 w kamuflażu „Pantera” (zdjęcia nr 4 i 5), w ZSP w Końskich korzystano z mundurów polowych wzór 93 (używanych, będących w posiadaniu szkoły). Natomiast w LO w Opatowie uczniowie byli zobowiązani do zaopatrzenia się w ubiór mundurowy, który nawiązywał do letniego munduru Wojsk Specjalnych. W dwóch innych szkołach zakup elementów ww. ubioru sfinansowali rodzice uczniów – dyrekcje tych szkół nie wniosły do organów prowadzących o środki na ten cel⁶⁴. Jak wynika z uzyskanych wyjaśnień szkoła ani organ prowadzący nie posiadali środków finansowych umożliwiających pokrycie kosztów umundurowania uczniów.

Poza opracowanym przez MON dokumentem, zasady noszenia mundurów dodatkowo określały regulaminy szkolne⁶⁵ lub statuty. Najczęściej w szkołach ustalano tzw. *Dni Mundurowe*, które były wyznaczone w dniach realizacji zajęć wojskowych. Przykładowo w LO w Sandomierzu uczniowie w ustalone przez dyrektora dni oraz w czasie uroczystości szkolnych byli zobowiązani nosić ubiór mundurowy (§ 44 ust. 1 pkt 13 lit. c statutu). W stroju tym uczniowie uczestniczyli także w wyjściach poza szkołę (np. uroczystościach patriotycznych i szkoleniach).

Zdjęcia nr 4 i 5

Ubiór mundurowy uczniów klas z innowacją wojskową w LO w Sandomierzu⁶⁶

Źródło: kontrola NIK.

⁶⁴ W LO w Opatowie, LO w Sandomierzu i klasach z innowacją wojskową realizowanych w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁶⁵ Regulamin klas mundurowych opracowano w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁶⁶ Do czasu kontroli NIK, na ubiorze mundurowym zamieszczano naszywki „Certyfikowane Klasy Wojskowe”, mimo że klasy nie uczestniczyły w Programie CWKM.

Przykład

Wybór ubioru mundurowego nawiązującego do letniego munduru wojsk specjalnych dla uczniów klas mundurowych w **LO w Opatowie** wynikał z nawiązania współpracy z Fundacją GROM COMBAT i byłymi operatorami JW GROM, gdyż nawiązywał swą stylistyką do mundurów noszonych przez żołnierzy GROM-u. Chodziło także o to, by młodzież tej szkoły wyróżniała się w środowisku lokalnym i była odróżniana od klas mundurowych prowadzonych przez inną szkołę (Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach z siedzibą w Opatowie).

**Wysokie
finansowanie OPW
i klas certyfikowanych**

W pierwszym roku funkcjonowania OPW ponoszono wydatki na: (1) zakup pakietu mundurowego; (2) wyposażenie uczniów wykorzystywane do nauczania; (3) wydatki edukacyjne, tj. na wynagrodzenie nauczycieli prowadzących zajęcia w szkole. Dla 23 uczniów, którzy rozpoczęli naukę w roku szkolnym 2020/2021 w LO w Staszowie wydatki te wyniosły 98,3 tys. zł (w tym dotacja celowa z MON – 75,3 tys. zł); dla 30 uczniów, którzy rozpoczęli kształcenie w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej od roku szkolnego 2023/2024 – 130,2 tys. zł (w tym dotacja 102,8 tys. zł). W następnych latach ponoszono wydatki edukacyjne (średnio 11,2 tys. zł rocznie), na finansowanie dojazdu do jednostek wojskowych na szkolenie (2,4 tys. zł rocznie), koszty organizacyjne obozu szkoleniowego (2,1 tys. zł) oraz związane z uczestnictwem uczniów w zawodach. W klasie certyfikowanej funkcjonującej w ZSM w Kielcach wydatkowano 17,3 tys. zł na zakup pakietu mundurowego dla 30 uczniów z klasy certyfikowanej, której dokumentację analizowano (nie ubiegano się o przysługującą dotację celową) oraz 7,9 tys. zł na cele edukacyjne.

W klasach mundurowych z innowacją wojskową ponoszono prawie wyłącznie wydatki edukacyjne, a ich wysokość zależała od liczby godzin przedmiotu i wynosiła rocznie od 9,6 tys. zł (LO w Opatowie) do 13,8 tys. zł (ZSP w Końskich). Jako wydatki wykazano koszty wyjazdów uczniów na zawody (LO w Staszowie i ZSP w Końskich odpowiednio 0,3 tys. zł i 0,5 tys. zł) lub dojazdu nauczycieli na strzelnicę (LO w Sandomierzu – 0,3 tys. zł). Ze środków rady rodziców finansowano zakupy części umundurowania dla uczniów (identyfikatory szkolne).

**Niezapewnienie
wymaganego
ubezpieczenia
uczniów**

Szkoły nie zapewniły (do czasu kontroli NIK) uczniom OPW ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas zajęć praktycznych oraz dojazdu na zajęcia i powrotu z zajęć, pomimo że obowiązek taki wynikał z § 8 ust. 4 rozporządzenia w sprawie szkolenia⁶⁷. Kontrola wykazała niedobory w magazynie wyposażenia uczniów OPW (tj. niezgodności liczby kurtek mundurowych znajdujących się w magazynie w stosunku do liczby wynikającej z księgi inwentarzowej).

W klasach certyfikowanych i klasach mundurowych z innowacją wojskową szkoły oferowały uczniom możliwość przystąpienia do grupowego ubezpieczenia. W LO w Sandomierzu większość uczniów Liceum była objęta dobrowolnym grupowym ubezpieczeniem od następstw nieszczęśliwych wypadków (NNW). W roku szkolnym 2023/2024 w klasach I-IV dotyczyło to odpowiednio 23, 28, 20 i 17 uczniów (tj. od 88 % do 100 % uczniów z klas, których dokumentacja była analizowana). Rodzice uczniów, którzy nie korzystali z ubezpieczenia grupowego oświadczyli w Szkole, że dokonali ww. ubezpieczenia we własnym zakresie.

5.2. Realizacja i skuteczność kształcenia obronnego

Młodzież uczęszczająca do klas mundurowych poszerzyła swoją wiedzę na temat szkolenia strzeleckiego, taktyki, szkolenia medycznego, wychowania fizycznego (sporty walki), survivalu oraz musztry i dyscypliny wojskowej. W szkołach prowadzących OPW oraz klasy certyfikowane zrealizowano zagadnienia wymagane programem szkolenia i Programem CWKM. Natomiast w trzech szkołach prowadzących klasy z innowacją wojskową nie zrealizowano niektórych zaplanowanych zagadnień (w dwóch z tych szkół od 30 % do 60 %,

⁶⁷ Dla uczniów w LO w Staszowie w latach szkolnych 2020/2021-2023/2024, w odniesieniu do ZSMT w Skarżysku-Kamiennej na rok szkolny 2023/2024.

w tym zajęć praktycznych). Dokumentacja kształcenia obronnego prowadzona w czterech szkołach nie zawsze była zgodna z przepisami oświatowymi. Powyższe nieprawidłowości wynikały głównie z nieobjęcia tego obszaru nadzorem pedagogicznym prowadzonym w tych szkołach. Ocenianie wewnątrzszkolne wspierało jakość kształcenia obronnego realizowanego w pięciu szkołach, gdyż oceniano nie tylko wiedzę, ale i umiejętności praktyczne uczniów, ich aktywność oraz postawy (jako obserwowalne zachowania w różnych sytuacjach, np. na wyjazdach survivalowych). W trzech szkołach stwierdzono, że ocenianie to nie było w pełni rzetelnie prowadzone.

Uczniowie klas certyfikowanych i OPW uzyskiwali wysokie wyniki nauczania w zakresie edukacji obronnej (średnia ocen z przedmiotów obronnych wynosiła od 4,5 do 5,2), niemal 70 % uczniów uczestniczyło w prawie wszystkich zajęciach z tych przedmiotów. Uczniowie szkół prowadzących klasy z innowacją wojskową uzyskiwali dobre wyniki nauczania (średnia od 3,9 do 5,1) i ok. 50 % uczniów miało bardzo dobrą frekwencję. Uczniowie klas mundurowych byli na ogół dobrze przygotowani do dalszego kształcenia oraz kariery w służbach mundurowych. Uczniowie klas mundurowych funkcjonujących w czterech szkołach aktywnie uczestniczyli różnych formach rywalizacji w zakresie umiejętności sportowo-obronnych, osiągając wymierne sukcesy. Wojskową służbę przygotowawczą lub podstawową służbę wojskową podjęło średnio 31 % absolwentów z lat szkolnych 2019/2020–2021/2022 klas certyfikowanych z województwa świętokrzyskiego. Około 30 % absolwentów czterech klas z innowacją wojskową z lat szkolnych 2019/2020–2022/2023 swoją przyszłość związało z szeroko pojętymi służbami mundurowymi (są żołnierzami zawodowymi, służą w WOT, pracują w Policji, Państwowej Straży Pożarnej lub Służbie Ochrony Kolei), niektórzy podjęli studia związane z wojskowością.

5.2.1. Prowadzenie i dokumentowanie kształcenia obronnego

**Zrealizowanie
założeń programu
szkolenia i Programu
CWKM**

W OPW, których dokumentacja została wybrana do analizy oraz klasach certyfikowanych zrealizowano treści przewidziane w programie szkolenia i programie CWKM w zakresie zajęć teoretycznych i praktycznych. W latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 odbyły się zaplanowane zajęcia praktyczne w jednostkach patronackich. Zrealizowano także obozy szkoleniowe w zaplanowanym wymiarze godzin, przy czym dla uczniów kończących OPW w LO w Staszowie w innym terminie niż określony w § 9 ust. 1 rozporządzenia w sprawie szkolenia, (w klasie III liceum, choć powinien być zorganizowany w pierwszych trzech miesiącach klasy IV, by umożliwić ustalenie oceny z ww. zajęć w ostatnim roku kształcenia).

**Niepełne
realizowanie
programów
autorskich w klasach
z innowacją**

W trzech szkołach nie udało się zrealizować niektórych treści zaplanowanych w programach autorskich klas z innowacją wojskową. W LO w Sandomierzu wynikało to z (1) nienawiązania współpracy z jednostką wojskową, co nie pozwoliło na realizację zaplanowanych wojskowych dni szkoleniowych (co najmniej ośmiu w roku); (2) błędnego zaplanowania przez dyrektora w klasie trzeciej przedmiotu w ramach programu innowacji (w związku z tym zrealizowano tylko 37 % zakresu materiału przewidzianego w tej klasie); (3) mniejszej liczby godzin zaplanowanych w arkuszu organizacji szkoły na realizację programu; (4) wykorzystania części godzin na tematykę nieprzewidzianą programem. Natomiast niezrealizowanie dużej części zaplanowanej tematyki w ZSP w Końskich (od trzech do pięciu bloków tematycznych tj. od 17 % do 28 % wszystkich zaplanowanych oraz niepełna realizacja od sześciu do dziewięciu zaplanowanych grup zagadnień) wynikało z nienawiązania współpracy z jednostką wojskową lub organizacją proobronną co skutkowało m.in. pominięciem przez prowadzącego niektórych zaplanowanych treści. W LO w Opatowie zwiększono liczbę godzin musztry w latach szkolnych 2021/2022–2022/2023 od 20 % do 60 % w stosunku do przewidzianej programem, kosztem niezrealizowania pełnego zakresu pięciu działów tematycznych⁶⁸. Jak wyjaśniono było to związane z przygotowaniem uczniów

⁶⁸ Samoobrony, podstaw survivalu, lekkiej atletyki, gimnastyki i turystyki pieszej

Prowadzenie zajęć praktycznych

do udziału w uroczystościach, w tym nadania imienia szkole płk. Jana Piwnika „Ponurego”.

Tylko w ZSP w Końskich nie organizowano w ogóle zajęć praktycznych we współpracy z resortem obrony lub innymi służbami mundurowymi, a także nie planowano i nie organizowano obozów szkoleniowych (np. survivalowych). Zdaniem NIK, było to przyczyną niezadawalających efektów kształcenia obronnego w tej szkole.

Takie działania podejmowano w klasach z innowacją wojskową prowadzonych w pozostałych szkołach⁶⁹, a mianowicie:

1. po 12 godzin (w każdym roku) zajęć praktycznych realizowanych w wojskowej jednostce patronackiej i po 12-24 godzin zajęć na strzelnicy sportowej. Dodatkowo chętni uczniowie uczestniczyli w dwudniowym lub trzydniowym obozie szkoleniowym/survivalowym (wzięło w nim udział od 54 % do 60 % uczniów) lub w zajęciach szkoleniowych *Trenuj z wojskiem w ferie*⁷⁰ lub zajęciach innych zajęciach szkoleniowo-poglądowych (ZSTM w Skarżysku-Kamiennej);
2. udział uczniów LO w Sandomierzu w warsztatach prowadzonych przez kadre zawodową żołnierzy 10. Świętokrzyskiej Brygady Obrony Terytorialnej 102. Batalionu Lekkiej Piechoty i w jednych zajęciach zorganizowanych na terenie ww. jednostki wojskowej, a także w obozie letnim (obejmujący także zajęcia poligonowe) zorganizowanym przez Komendę Hufca Związku Harcerstwa Polskiego w Sandomierzu lub obozie survivalowym, na którym zrealizowano ok. 32 godzin szkolenia z zakresu taktyki, technik linowych oraz szkolenia ogniowego (uczestnicy obozu otrzymali certyfikaty udziału);
3. uczniowie LO w Opatowie mogli uczestniczyć w dwudniowych szkoleniach wyjazdowych, na których doskonalono m.in. elementy taktyki zielonej, survivalu, samoobrony, orientowania się w terenie z wykorzystaniem kompasu, pomocy przedmedycznej, wspinaczki (uczestniczyło w tych wyjazdach od 30 % do 60 % uczniów z klas realizujących innowację)⁷¹ lub innych zajęciach szkoleniowo-poglądowych⁷².

Zakłócenia w realizacji zajęć praktycznych

W roku szkolnym 2020/2021 zajęcia OPW (LO w Staszowie) w jednostce patronackiej nie odbyły się z powodu epidemii COVID-19, w roku szkolnym 2021/2022 dwukrotnie zmieniano terminy tych zajęć, natomiast dla klas certyfikowanych zajęcia te odwołano. W roku szkolnym 2023/2024 zajęcia klas pierwszych OPW zostały przesunięte na koniec drugiego półrocza, a zajęcia dla klas czwartych odbyły się w innych terminach niż zostało to określone w stosownych porozumieniach. W tych przypadkach zmiany wynikały z innych zadań realizowanych przez jednostki patronackie i były z nimi uzgadniane pisemnie.

Nierzetelne dokumentowanie kształcenia obronnego w czterech szkołach

W szkołach objętych kontrolą dokumentowano prowadzone zajęcia w ramach kształcenia obronnego, frekwencję uczniów oraz ocenianie wewnątrzszkolne z wykorzystaniem dziennika elektronicznego⁷³. Na podstawie badania próby dokumentacji nauczania dwóch klas na przestrzeni dwóch lat szkolnych stwierdzono, że czterech szkołach dokumentacja ta nie była prowadzona w pełni rzetelnie, gdyż:

⁶⁹ ZSTM w Skarżysku-Kamiennej, LO w Sandomierzu, ZSM w Kielcach, LO w Opatowie.

⁷⁰ Szkolenia dotyczyły szkolenia obronnego i radzenia sobie w trudnych sytuacjach. W programie znalazły się zajęcia z posługiwania się bronią, podstaw survivalu, walki wręcz w bliskim kontakcie, zakładania maski przeciwgazowej, zachowania się podczas alarmu, pomocy medycznej oraz topografii wojskowej. Wszystkie zajęcia prowadzili instruktorzy Wojska Polskiego, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/Trenuj-z-wojskiem-szkolenia-wojskowe-dla-kazdego> [dostęp 23 lipca 2024 r.].

⁷¹ Szkolenie *Jodła 2020* w roku szkolnym 2020/2021; Biwak *Nurt* w latach szkolnych 2020/2021--2022/2023; Manewry *GROM COMBAT* i Memoriał *GROM COMBAT* w latach szkolnych 2021/2022-2023/2024.

⁷² W latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 w ramach realizacji projektu *My, Młode Pokolenie - Tobie Ojczyzno!* - szkolenie obronne dla uczniów świętokrzyskich placówek oświatowych.

⁷³ W całym okresie objętym kontrolą, zgodnie z § 21 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 50) - poza LO w Opatowie, w którym nie oceniano uczniów.

- w dziennikach lekcyjnych, arkuszach ocen i na świadectwach uczniów na zakończenie klasy trzeciej w dwóch szkołach prowadzących klasy z innowacją pedagogiczną (LO w Sandomierzu i ZSM w Kielcach) nie uwzględniono prawidłowej nazwy przedmiotu, wynikającej z *Innowacji wojskowej* lub *Innowacji Przystosowanie wojskowe*. W dzienniku elektronicznym i pozostałej dokumentacji wpisywano przedmiot *edukacja wojskowa*, mimo że prawidłowa nazwa przedmiotu to: *Podstawy wojskowości* (LO w Sandomierzu) lub *Przystosowanie wojskowe* (ZSM w Kielcach);
- nierzetelnie dokumentowano w dziennikach lekcyjnych dwóch klas w LO w Sandomierzu, realizację zajęć praktycznych przeprowadzonych w dniach 21 lutego, 5 kwietnia 2023 r. i 9 maja 2023 r. w ramach innowacji, gdyż zamiast tematyki tych zajęć prowadzonych przez kadre zawodową żołnierzy 10. Świętokrzyskiej Brygady Obrony Terytorialnej 102. Batalionu Lekkiej Piechoty, wpisano tematy zajęć lekcyjnych, które powinny się wówczas odbyć np. lekcja fizyki, matematyki itp.;
- w LO w Opatowie nie prowadzono dzienników zajęć *Innowacji wojskowo-sportowej*, niezgodnie z § 112 statutu tej szkoły;
- stwierdzono niezgodność tygodniowych planów lekcji na lata szkolne 2020/2021 i 2022/2023 z ramowym planem nauczania OPW funkcjonujących w LO w Staszowie, gdyż nie zamieszczono w nich prawidłowej nazwy przedmiotu;
- w arkuszach ocen i na świadectwach ukończenia uczniów z LO w Opatowie (w sekcji przedmioty dodatkowe) zamieszczano informacje o uczestniczeniu uczniów zajęciach rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów, mimo że z art. 44a ustawy o systemie oświaty, ust. 11 załącznika nr 1⁷⁴ do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2019 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków⁷⁵ oraz § 25 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 czerwca 2023 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków⁷⁶ wynika, że informacji o zajęciach rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów nie umieszcza się na świadectwach szkolnych.

Wątpliwości interpretacyjne dotyczące nowelizacji przepisów

Z nowelizacji rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 czerwca 2023 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków (obowiązującej od 22 grudnia 2023 r.) wynika m.in., że realizacja lub ukończenie programu szkolenia OPW powinno być od roku szkolnego 2023/2024 odnotowane na świadectwach promocyjnych i ukończenia szkoły w części *Szczególne osiągnięcia*⁷⁷. Dotychczas szkolenie w ramach OPW prowadzone było w szkołach województwa świętokrzyskiego w formie zajęć dodatkowych, o których mowa w art. 109 ust. 1 pkt 2 Prawa oświatowego – potwierdzenie uczestniczenia w nich wraz z oceną roczną zamieszczano w części *Dodatkowe zajęcia edukacyjne* arkuszy ocen i świadectw promocyjnych. Wyniki kontroli skazują, że nowelizacja ww. przepisów mogła być różnie interpretowana (np. tak, że zajęcia edukacji obronnej w OPW nie będą oceniane lub tylko że oceny z tych zajęć nie będą wpisywane na świadectwach albo że będzie to tylko dodatkowa informacja na świadectwie). Z informacji uzyskanej z Kuratorium Oświaty w Kielcach wynika, że szkoły zostały poinformowane o zmianie przepisów i jednoznacznej ich interpretacji⁷⁸.

⁷⁴ Informacje ogólne dotyczące wydawania świadectw, certyfikatów, zaświadczeń, aneksów, dyplomów państwowych i innych druków dla przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych.

⁷⁵ Dz. U. poz. 1700, ze zm.; uchylone z dniem 17 czerwca 2023 r.

⁷⁶ Dz. U. poz. 1120, ze zm.

⁷⁷ § 25 ust. 8 pkt 4 dodany rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z 4 grudnia 2023 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków (Dz. U. poz. 2653).

⁷⁸ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

Kwalifikacje osób prowadzących zajęcia

W większości szkół zajęcia z przedmiotów związanych z edukacją obronną w klasach mundurowych prowadziły osoby o wymaganych kwalifikacjach, tj. absolwenci studiów uprawniających do nauczania edukacji dla bezpieczeństwa. W dwóch szkołach osoby prowadzące szkolenie medyczne (w tym przedmiot pn. *podstawy ratownictwa medycznego*) nie miały aktualnych uprawnień do prowadzenia tych zajęć (tj. jedna osoba legitymowała się zaświadczeniem o ukończeniu szkolenia do prowadzenia tych zajęć, które utraciło ważność z dniem 30 czerwca 2016 r.; w innej szkole w latach szkolnych 2021/2022-2022/2023 zajęcia prowadziła osoba, która ukończyła odpowiednie szkolenie dopiero 3 czerwca 2023 r.⁷⁹) wymaganego § 11 rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli⁸⁰ oraz poprzednio obowiązującym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli⁸¹. Wynikało to z niezajomości przepisów oświatowych przez dyrektorów szkół.

Osoby prowadzące zajęcia w czterech szkołach miały uprawnienia instruktorskie w zakresie strzelectwa sportowego⁸² i /lub doświadczenie wojskowe nabyte podczas pełnienia kilkunastoletniej zawodowej służby wojskowej⁸³. Nauczyciele z dwóch szkół prowadzących OPW ukończyli formy doskonalenia zawodowego organizowane przez Ministerstwo Obrony Narodowej (studia podyplomowe w zakresie *Realizacji programu szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego*, szkolenia instruktorsko-metodyczne dla nauczycieli realizujących minimum programowe w ramach innowacyjnych programów przysposobienia lub edukacji dla bezpieczeństwa, szkolenie instruktorsko-metodyczne dla nauczycieli klas mundurowych)⁸⁴. Nauczyciele prowadzący zajęcia w klasach z innowacją w LO w Opatowie, ukończyli także szkolenia z samoobrony prowadzone przez byłych operatorów JW Grom, w szczególności w zakresie Militarnej Treningu Funkcjonalnego technik GROM COMBAT, podstaw survivalu, treningu *karate kyokushin*⁸⁵, musztry i wielu innych.

Zapoznavanie uczniów z zasadami bezpiecznej realizacji zajęć

Na pierwszych zajęciach edukacji obronnej zapoznawano uczniów z wymogami bezpiecznej realizacji zajęć praktycznych. Realizowano następujące tematy zajęć: warunki bezpieczeństwa podczas obchodzenia się z bronią; zasady BLOS⁸⁶, bezpieczne zachowanie się na strzelnicach. W pięciu szkołach (poza ZSP w Końskich) w których zajęcia organizowano także na terenie jednostek wojskowych, strzelnicach sportowych oraz w ramach wyjazdów szkoleniowych i biwaków, opiekę nad uczniami pełnili wyznaczeni nauczyciele, a wyjazdy były realizowane na podstawie kart wycieczek zatwierdzonych przez dyrektorów. Karty wycieczek zawierały elementy wymagane załącznikiem do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki⁸⁷ i wzorem karty wycieczki stanowiącej załącznik do tego rozporządzenia. W kilku przypadkach np. wyjścia na kilka godzin na teren jednostki dokumentowano w rejestrze wyjść grupowych. Liczba uczestników pozostających pod opieką jednego opiekuna nie przekraczała 20. Zajęcia praktyczne z uczniami OPW i klas z innowacją

⁷⁹ LO w Sandomierzu i LO w Staszowie.

⁸⁰ Dz. U. poz. 2102, dalej: rozporządzenie z 2023 r. w sprawie kwalifikacji nauczycieli.

⁸¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm., dalej: rozporządzenie z 2017 r. w sprawie kwalifikacji nauczycieli.

⁸² W ZSM w Kielcach zajęcia prowadził trener strzelectwa sportowego, sędzia strzelecki (wychowawca zawodników osiągających znaczące wyniki sportowe w ostatnich latach), w LO w Sandomierzu i LO w Opatowie prowadzący zajęcia nauczyciele ukończyli kursy instruktorskie strzelectwa bojowego i uzyskali uprawnienia *prowadzącego strzelanie*.

⁸³ ZSP w Końskich i LO w Sandomierzu.

⁸⁴ ZSTM w Skarżysku-Kamiennej, LO w Staszowie.

⁸⁵ Pełnokontaktowa sztuka walki (rodzaj karate).

⁸⁶ Skrót B.L.O.S. jest akronimem słów: broń, lufa, otoczenie, spust. Stanowią one hasła określające cztery główne zasady bezpieczeństwa, których należy przestrzegać w czasie posługiwania się bronią palną (<https://nauka-strzelania.eu/zasady-blos/>; [dostęp 10 lipca 2024 r.]).

⁸⁷ Dz. U. poz. 1055.

**Na ogół
bezwypadkowa
realizacja zajęć**

wojskową z ZSTM w Skarżysku-Kamiennej prowadzili, zgodnie z podpisanymi porozumieniami, instruktorzy – żołnierze z jednostek wojskowych.

W pięciu szkołach objętych kontrolą nie doszło do żadnego wypadku związanego z realizacją edukacji obronnej. W jednej szkole podczas zajęć *Innowacji wojskowej*. Uczeń doznał urazu kończyny dolnej⁸⁸. Analiza dokumentacji tego zdarzenia wskazała, że nauczyciel opiekujący się uczniem podjął działania przewidziane § 40 i 41 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach⁸⁹, tj. zapewniono uczniowi opiekę sprowadzając fachową pomoc medyczną, a także poinformowano niezwłocznie o wypadku rodziców. Jednak informacja o wypadku została przekazana dyrektorowi szkoły dopiero 2 września 2022 r. (data złożenia *Karty zgłoszenia wypadku ucznia*), tj. po 92 dniach od wypadku.

**Brak nadzoru
pedagogicznego**

Dyrektorzy wszystkich szkół objętych kontrolą opracowali plany nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2020/2021–2023/2024 (zawierające wszystkie elementy wymagane przepisami oświatowymi) i przedstawili je radzie pedagogicznej w terminie wymaganym § 23 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego⁹⁰. W planach tych nie uwzględniono problematyki kształcenia obronnego w klasach mundurowych. Wynikało to, zdaniem dyrektorów, ze skoncentrowania się na przygotowaniu uczniów do egzaminów zewnętrznych, innych problemów zidentyfikowanych jako ważne w kształceniu i wychowaniu uczniów oraz tym, że przygotowanie wojskowe/obronne nie było ujęte w ramach kierunków realizacji polityki państwa oraz obszarów nadzoru pedagogicznego w szkołach opracowanych przez Ministra Edukacji i Nauki.

Do zagadnień ogólnych, uwzględnionych w planach nadzoru opracowanych w dwóch szkołach, które mogły dotyczyć także tych zajęć można zaliczyć: kontrolę prawidłowości rejestrowania wyjść grupowych ze szkoły, dbałość o bezpieczeństwo uczniów, poprawność i terminowość prowadzenia dokumentacji pedagogicznej przez nauczycieli⁹¹. W jednej szkole zajęcia te były przedmiotem obserwacji wspierających. W ich wyniku zwrócono uwagę na bogatą wiedzę merytoryczną i dobry kontakt nauczyciela z klasą, zauważono także brak zgodności niektórych realizowanych tematów z programem autorskim kształcenia obronnego⁹². Zdaniem NIK wszystkie formy działalności szkoły powinny być objęte właściwym nadzorem pedagogicznym.

Szkolenie realizowane w szkołach prowadzących OPW także nie było objęte nadzorem pedagogicznym, który zgodnie z art. 53 ust. 2a Prawa oświatowego powinien pełnić Minister Obrony Narodowej. Zdaniem NIK, upoważnienie Ministra do realizowania zadań wynikających z nadzoru pedagogicznego w odniesieniu do zajęć, które odbywają się w szkołach może być w praktyce utrudnione.

Przykłady

ZSM w Kielcach nie był wizytowany przez przedstawicieli resortu obrony narodowej i nie został objęty audytem lub innymi kontrolami związanymi z realizacją przedmiotu edukacja wojskowa. Wielokrotnie odbywały się spotkania z przedstawicielami MON, dowódców jednostek wojskowych zaprzyjaźnionych ze szkołą, szefami WKU i WCR. Spotkania dotyczyły funkcjonowania klas wojskowych, organizacji wspólnych przedsięwzięć, przekazywania uczniom korzyści płynących ze służby wojskowej. Forma spotkań miała charakter kurtuazyjny, nie sporządzano z ich przebiegu protokołów.

W latach 20220/2021–2023/2024 nie było w **LO w Staszowie** kontroli lub audytów dotyczących realizacji programu szkolenia w OPW, w tym kształcenie w OPW nie było objęte nadzorem pedagogicznym Ministra Obrony Narodowej.

⁸⁸ ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁸⁹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1604, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie BHP w szkole.

⁹⁰ Dz. U. z 2024 r. poz. 15.

⁹¹ LO w Sandomierzu, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁹² ZSP w Końskich.

Jak wynika z informacji otrzymanych na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, w latach 2020–2024 kształcenie obronne uczniów klas mundurowych i OPW nie było przedmiotem kontroli planowych oraz doraźnych prowadzonych przez wizytatorów Kuratorium Oświaty w Kielcach. Świętokrzyski Kurator Oświaty podejmował działania mające na celu zapoznanie nauczycieli i dyrektorów szkół ze zmianami w prawie oświatowym dotyczącymi kształcenia obronnego, kierunków zmian w zakresie współpracy z MON oraz projektów lub propozycji szkoleń kierowanych do szkół prowadzących klasy mundurowe m. in. poprzez udostępnianie na stronie internetowej komunikatów MON oraz zaproszeń dla nauczycieli na szkolenia.

5.2.2. Jakość i skuteczność kształcenia obronnego

Określenie sposobów i warunków oceniania

We wszystkich szkołach, określono w statucie Szkoły lub innych dokumentach, wewnątrzszkolnych szczegółowe sposoby i warunki oceniania osiągnięć i postępów edukacyjnych uczniów w ramach prowadzonego w szkole kształcenia obronnego. Kładziono w nich duży nacisk na ocenę umiejętności praktycznych (np. umiejętności strzelania, udzielania pierwszej pomocy), premiowanie aktywnej postawy uczniów, tj. udziału w uroczystościach lokalnych i szkolnych lub zawodach sportowo-obronnych. W szkołach objętych kontrolą przyjęto w wewnętrznych dokumentach sposoby oceniania, wspierające jakość kształcenia obronnego poprzez wprowadzenie wymogu dużej częstotliwości i rytmiczności oceniania lub wdrożenia różnych sposobów motywowania uczniów do podwyższania swych umiejętności i zachowania odpowiedniej dyscypliny, a mianowicie:

- w klasach z innowacją wojskową realizowaną w LO w Sandomierzu, przyjęto, że z przedmiotu *podstawy wojskowości* uczeń powinien uzyskać co najmniej pięć ocen bieżących w półroczu, w tym oceny miały dotyczyć sprawdzianów i kartkówek teoretycznych, a także sprawdzianów praktycznych z musztry i zajęć realizowanych na strzelnicy. Uczniom, którzy uczestniczyli w obozie szkoleniowym (w czasie wakacji), ustalono oceny celujące za zrealizowane ćwiczenia. Dla części uczniów (średnio 30 %) ustalano także oceny za udział w poczcie sztandarowym i reprezentowanie szkoły. W niektórych klasach wystawiane były także oceny w kategorii *postawa wojskowa*;
- w klasach z innowacją wojskową i OPW realizowanych w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej oceny śródroczne i roczne ustalano, zgodnie z przyjętymi zasadami, na podstawie siedmiu lub ośmiu ocen bieżących z kartkówek/odpowiedzi ustnych i ćwiczeń praktycznych, sprawdzianów praktycznych zrealizowanych na strzelnicy sportowej i na strzelnicy szkolnej, zajęć praktycznych w jednostce patronackiej oraz tzw. aktywności uczniów, wynikającej z udziału uczniów w zawodach, lub uroczystościach szkolnych i lokalnych np. udział w uroczystościach z okazji Narodowego Święta Niepodległości (oceny te uzyskało średnio 60 % uczniów z oddziałów, których dokumentacja była analizowana);
- w klasach certyfikowanych prowadzonych w ZSM w Kielcach w ramach oceniania bieżącego zaplanowano i ustalano uczniom w półroczu co najmniej trzy oceny bieżące, za sprawdziany/testy, kartkówki, odpowiedzi ustne, aktywność na zajęciach. Ocena roczna wynikała z oceny uzyskanej na koniec I i II półroczu oraz średniej oceny ze sprawdzianu teoretycznego i praktycznego przeprowadzanego w jednostce patronackiej. Oceny na zakończenie edukacji wojskowej były ustalane na podstawie oceny z I półroczu ostatniej klasy oraz średniej oceny ze sprawdzianu teoretycznego i praktycznego na koniec nauczania przedmiotu;
- w OPW funkcjonujących w LO w Staszowie przedmiotowe zasady oceniania obejmowały m.in. określenie co najmniej sześciu ocen w półroczu, w tym ze sprawdzianów okresowych sprawdzianu wiedzy teoretycznej oraz umiejętności praktycznych w formie tzw. *ścieżki taktycznej*;
- w klasie z innowacją wojskową w ZSP w Końskich zaplanowano i przeprowadzano co najmniej cztery sprawdziany praktyczne lub kartkówki w ciągu roku obejmujące musztrę, terenoznawstwo, strzelectwo sportowe i wiadomości ogólne związane z wojskiem, w ocenie uwzględniana była także

- aktywność na lekcji, udział w uroczystościach państwowych i patriotycznych, poczcie sztandarowym;
- w LO w Opatowie przyjęto, że wykorzystywane będą zasady obowiązujące na zajęciach z edukacji dla bezpieczeństwa i wychowania fizycznego. Jednak nie stosowano tych zasad, gdyż jednak zrezygnowano z oceniania uczniów w ramach kształcenia obronnego, a zamieszczenie takich zapisów (jak wyjaśniano) wynikało z pomyłki. W szkole tej nauczyciele w sposób niesformalizowany oceniali osiągnięcia uczniów i informowali o nich uczniów i ich rodziców.

Przykłady

Nauczyciel edukacji obronnej w **ZSTM w Skarżysku-Kamiennej** podwyższył wagę ocen (w szkole stosowano średnią ważoną ocen) ustalonych dla 19 uczniów biorących udział w obchodach Narodowego Święta Niepodległości, gdyż grupa ta przygotowała się do uczestnictwa w części artystycznej (pn. *Patriotyczne śpiewanie*). Podniesienie wagi ocen wynikało ze szczególnego docenienia wkładu pracy uczniów.

Przy ustalaniu ocen końcoworocznych dwóch uczennic uwzględniono, że były one w sposób szczególnie zaangażowane w działania drużyny pierwszej pomocy, uwieńczone wymiernymi sukcesami na szczeblu powiatu i województwa.

W **LO w Sandomierzu** wprowadzono dodatkowe kategorie ocen pn. *udział w poczcie sztandarowym* oraz *reprezentowanie szkoły*, wykorzystywane do oceny postawy i aktywności uczniów klas z innowacją wojskową na forum szkoły i środowiska lokalnego. Oceny z obozu letniego dla klasy drugiej w roku szkolnym 2023/2024 (I półrocze) wynikały z zaangażowania uczniów podczas zajęć oraz realizacji wybranej tematyki z przedmiotu *Podstawy wojskowości*.

W klasach z innowacją wojskową w **LO w Opatowie** nie stosowano oceniania z przedmiotów związanych z realizacją *Innowacji sportowo-wojskowej*. Nauczyciele wyjaśnili, że ich zadaniem było wskazanie uczniowi, nad czym powinien popracować, jakie umiejętności rozwinąć oraz w jaki sposób ma to zrobić. Uczeń otrzymywał od nauczyciela wskazówki do dalszej pracy, ale także informację o postępach, które poczynił.

Przypadki niestosowania przyjętych sposobów oceniania

Przyjęte sposoby oceniania nie zawsze były stosowane. Stwierdzono bowiem, że w trzech szkołach (z pięciu) ocenianie wewnątrzszkolne z edukacji obronnej nie było prowadzone w pełni rzetelnie⁹³. Było to związane najczęściej z nieskutecznym nadzorem pedagogicznym dyrektora (błędne zapisy w dokumentach szkolnych, niedostrzeżone pomyłki nauczyciela), a także trudnościami obiektywnymi (nieobecności lub zmiana prowadzącego zajęcia) i dotyczyło następujących sytuacji:

- nieprzeprowadzenia niektórych zaplanowanych form oceniania (dwie szkoły);
- niestosowania przyjętych wewnątrzszkolnych sposobów oceniania dotyczących np. wag przypisanych ocenom, warunków oceniania bieżącego (dwie szkoły);
- ustalania ocen niezgodnie z wymaganiami edukacyjnymi na poszczególne stopnie określonymi w statucie szkoły. Przykładowo na koniec roku szkolnego 2022/2023 ustalono uczennicy ocenę roczną bardzo dobrą, mimo że otrzymała siedem ocen niedostatecznych (średnia ocen z całego roku wynosiła 2,14) i nie uczestniczyła w ponad 75 % zajęć, przy czym były to nieobecności nieusprawiedliwione;
- klasyfikowania ucznia niezgodnie z przepisami oświatowymi i statutem szkoły, tj. dopuszczenie do uczestniczenia w drugim roku zajęć w ramach *Innowacji wojskowej*, mimo nieukończenia klasy pierwszej;
- ustalania, niezgodnie ze statutem, ocen niedostatecznych za nieobecność na zajęciach (co najmniej jedną ocenę niedostateczną otrzymało w jednej ze szkół z tego powodu 48 % uczniów w roku szkolnym 2021/2022 i 28 % uczniów – w roku szkolnym 2022/2023);
- ustalania sposobów oceniania niezgodnych ze statutem szkoły lub przepisami oświatowymi, np. określenie bezwzględnego wymogu 50 % obecności warunkującego klasyfikowanie uczniów, ustalania oceny celującej uczniom, którzy byli obecni na 100 % zajęć (trzy szkoły).

⁹³ LO w Sandomierzu, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej, LO w Staszowie (w LO w Opatowie nie oceniano postępów edukacyjnych uczniów).

Ocena stopnia realizacji celów kształcenia obronnego w szkołach

Jak wynikało z wyjaśnień nauczycieli prowadzących zajęcia z edukacji obronnej powodem niestosowania przyjętych warunków i sposobów oceniania były pomyłki lub brak znajomości przepisów oświatowych albo wewnątrzszkolnych ustaleń.

Analizując realizację celów edukacji obronnej, określonych w programach autorskich, Programie CWKM i programie szkolenia poddano badaniu:

1. ocenę skuteczności wewnętrznej prowadzonej przez szkoły (wykorzystano narzędzia w postaci ewaluacji programów autorskich, wypełnienia szkolnych wskaźników skuteczności);
2. wyniki nauczania i frekwencję uczniów, jako miernika poziomu opanowania treści teoretycznych i praktycznych z tego zakresu;
3. kształtowanie umiejętności obronnych i podejmowania odpowiednich działań i reakcji w sytuacjach kryzysowych, w tym w warunkach stresu (poprzez ocenę powszechności udziału uczniów w zawodach obronnych i analizę sukcesów w tych zawodach);
4. kształtowanie postawy patriotycznej i zachęcanie do udziału w przedsięwzięciach o charakterze patriotycznym (poprzez badanie powszechności udziału w uroczystościach patriotycznych);

a także na podstawie uzyskanych informacji dostępnych w szkole lub uzyskanych z MON:

5. liczbę absolwentów, którzy związali swoją przyszłość z wojskiem lub ogólnie ze służbami mundurowymi.

Wyniki nauczania i frekwencja w OPW i klasach certyfikowanych

Wszyscy uczniowie OPW uzyskali pozytywne oceny w wyniku klasyfikacji śródrocznej i rocznej z kształcenia obronnego. Oceny roczne na zakończenie klasy trzeciej i drugiej były najczęściej bardzo dobre i dobre (średnia ocen 4,5), znacząca większość uczniów (77 %) uczestniczyła w prawie wszystkich zajęciach (tj. co najmniej w 80 % zrealizowanych, a pozostałe nieobecności były w większości usprawiedliwione). Jednak w każdym roku szkolnym objętym badaniem stwierdzono sytuacje (dotyczące jednego lub dwóch uczniów), których frekwencja była niższa niż 50 %, zanotowano także rezygnacje uczniów z nauki w OPW (ok. 9 % uczniów rozpoczynających naukę w klasie pierwszej).

W klasach certyfikowanych średnio 58 % uczniów uczestniczyło w prawie wszystkich zajęciach edukacji wojskowej i zajęciach praktycznych. Wszyscy uczniowie uzyskali pozytywną ocenę na zakończenie nauki i były to głównie oceny dobre, bardzo dobre i celujące (średnia ocen 5,2). Wszyscy uczniowie zdali także egzamin teoretyczny i praktyczny realizowany w jednostce wojskowej (średni wynik 4,9). W roku szkolnym 2022/2023 klasy certyfikowane kończące ZSM w Kielcach wskazano jako najlepsze klasy w całej szkole (średnia ocen ze wszystkich przedmiotów dla dwóch klas wyniosła 3,7 i 3,8). Rezygnacje z nauki w tych klasach dotyczyły ok. 7 % uczniów rozpoczynających naukę.

Frekwencja i wyniki nauczania w klasach z innowacją wojskową

Bardzo dobrą frekwencją na zajęciach z innowacji wojskowej legitymowało się 38 % uczniów ZSTM w Skarżysku-Kamiennej i 49 % w ZSP w Końskich (zajęcia te były zaplanowane na pierwszych lub ostatnich godzinach lekcyjnych). Przy czym odpowiednio 13 % i 4 % uczniów miało frekwencję niższą niż 50 %. W LO w Sandomierzu średnio 45 % uczniów uczestniczyło w minimum 80 % zajęć i dwóch uczniów miało frekwencję niższą niż 50 % na tych zajęciach.

W LO w Opatowie zajęcia w ramach innowacji wojskowej miały nieobowiązkowy charakter, jednak w tygodniowym planie lekcji zaplanowano je pomiędzy innymi zajęciami obowiązkowymi i odnotowywano obecność uczniów na tych zajęciach. Frekwencja uczniów na tych zajęciach była wysoka (średnio 87 % uczniów uczestniczyło w prawie wszystkich zajęciach).

Na zakończenie drugiego roku nauki uczniowie ZSTM w Skarżysku Kamiennej uzyskali głównie oceny bardzo dobre i celujące; średnia ocen wynosiła 5,1 (była to dla tych uczniów ocena końcowa z zajęć). Uczniowie LO w Sandomierzu i ZSP w Końskich uzyskiwali niższe oceny na zakończenie drugiego i trzeciego roku nauki, tj. głównie oceny dobre (średnia wynosiła 3,9).

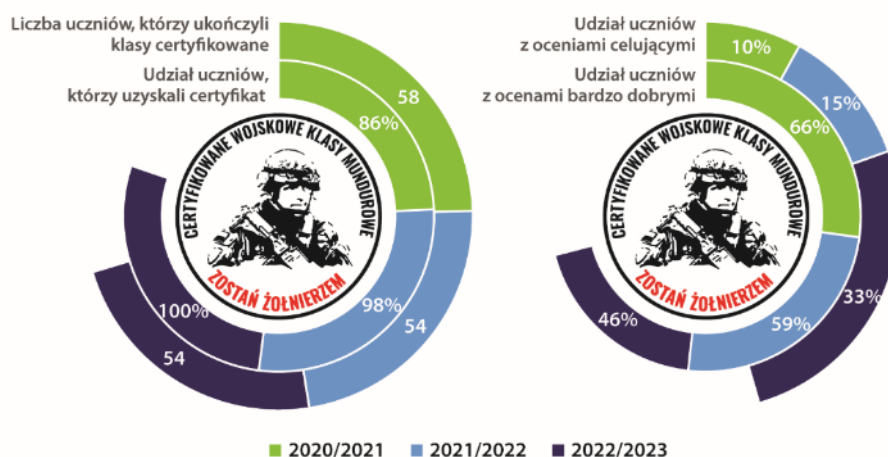
W dwóch szkołach nie osiągnięto zaplanowanych efektów kształcenia obronnego

W szkołach analizowano skuteczność kształcenia obronnego lub uzyskanie zaplanowanych efektów wdrożenia innowacji. W trzech z nich osiągnięto w pełni zaplanowane obiektywne wewnętrzne wskaźniki skuteczności⁹⁴.

Potwierdzeniem udziału w Programie CWKM był certyfikat *uczestnictwa w edycji programu „Certyfikowane Wojskowe Klasy Mundurowe”* wydawany przez jednostkę patronacką uczniom, którzy uzyskali ocenę co najmniej dostateczną z *Edukacji wojskowej*, osiągnęli minimalną frekwencję na zajęciach na poziomie 70 %, uzyskali oceny pozytywne z pozostałych przedmiotów. W okresie objętym kontrolą otrzymali je prawie wszyscy uczniowie klas certyfikowanych w ZSM w Kielcach (95 %). Skuteczność kształcenia obronnego można więc uznać za wysoką, dodatkowo 80 % uczniów ukończyło to szkolenie z oceną co najmniej bardzo dobrą (Infografika nr 5). W LO w Staszowie nie analizowano w sposób szczególny skuteczności kształcenia w OPW, jedynym stosowanym miernikiem były bardzo dobre wyniki z edukacji obronnej uczniów kończących szkołę⁹⁵.

Infografika nr 5

Skuteczność kształcenia w klasach certyfikowanych w ZSM w Kielcach dla uczniów, którzy ukończyli szkołę w latach szkolnych 2020/2021–2022/2023

Źródło: wyniki kontroli NIK.

Skuteczność realizacji kształcenia obronnego w klasach z innowacją wojskową w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej określano na podstawie liczby uczniów, którzy uzyskali certyfikaty ukończenia szkolenia praktycznego (wydawane przez wojskową jednostkę patronacką). W latach szkolnych 2020/2021–2022/2023 otrzymało takie certyfikaty 32 i 28 uczniów klas drugich, tj. 100 % uczniów, którzy ukończyli *Innowację wojskową* w tych latach.

W dwóch szkołach nie osiągnięto zaplanowanych efektów kształcenia obronnego⁹⁶. Kryteria sukcesu w odniesieniu do oczekiwanych efektów innowacji realizowanej w LO w Sandomierzu zakładały (1) osiągnięcie wysokiego (90 %) odsetka uczniów, którzy podejmą studia, w tym minimum 40 % na uczelniach wojskowych; (2) średniej frekwencji uczniów na poziomie minimum 90 %, (3) uzyskanie przez uczniów klas mundurowych najwyższych w szkole wyników matur; (4) uczestnictwo i właściwa postawa podczas uroczystości patriotycznych; (5) pozytywne opinie środowiska lokalnego o klasie wojskowej. Wyniki kontroli wskazują, że nie wszystkie zaplanowane efekty wdrożenia ww. innowacji zostaną osiągnięte, gdyż co prawda duża część uczniów planuje związać swoją przyszłość ze służbami mundurowymi, jednak jak wynika z deklaracji uczniów, którzy w roku szkolnym 2023/2024 ukończą Szkołę, tylko 20 % z nich (zamiast 40 % planowanych) myśli o uczelni związanej z wojskowością; średnia frekwencja uczniów w klasach I-IV wyniosła w roku

⁹⁴ ZSM w Kielcach, LO w Staszowie, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej.

⁹⁵ W ZSTM w Skarżysku-Kamiennej uczniowie OPW ukończą szkołę w roku szkolnym 2027/2028.

⁹⁶ LO w Sandomierzu i ZSP w Końskich.

szkolnym 2023/2024 odpowiednio 78 %, 76 %, 75 % i 73 %, tj. nie udało się osiągnąć planowanej 90 % frekwencji.

W ZSP w Końskich mierzono skuteczność kształcenia stopniem realizacji działań zaplanowanych w ramach innowacji oraz oceną przydatności metod i form pracy stosowanych na tych zajęciach (dokonywanej przez uczniów w anonimowych ankietach). W okresie objętym kontrolą wskazano, że skuteczność ta była wysoka (przy uwzględnieniu obiektywnych trudności, jakie wystąpiły w okresie pandemii). NIK zauważa, że o ile nie można zakwestionować wysokiej oceny atrakcyjności zajęć dokonanej przez uczniów, to wyniki kontroli wskazują, że duża część zagadnień przewidzianych w programie nie została zrealizowana.

W szkołach tych nie prowadzono bieżącej analizy przyjętych wskaźników skuteczności.

W dokumentacji *Innowacji* realizowanej w LO w Opatowie nie określono sposobów oceny skuteczności kształcenia. Jak wynika z wyjaśnień nauczycieli i dyrektora szkoły ww. skuteczność oceniana jest przez nich dobrze, gdyż (1) uczniowie uzyskiwali certyfikat o ukończeniu kursu pierwszej pomocy przedmedycznej; (2) duża część absolwentów kontynuowała kształcenie na uczelniach wojskowych lub podejmowało pracę w służbach mundurowych; (3) uczniowie brali udział w uroczystościach państwowych, szkolnych i lokalnych jako kompania reprezentacyjna lub asysta honorowa.

NIK zauważa, że przepisy oświatowe zobowiązują dyrektora szkoły do analizowania efektów pracy dydaktycznej i wychowawczej szkoły. Zgodnie z art. 55 ust. 1 pkt 1 Prawa oświatowego nadzór pedagogiczny polega m.in. na obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek.

Skuteczność kształcenia obronnego

Dla uczniów klas mundurowych, którzy ukończyli kształcenie w okresie objętym kontrolą określono wskaźnik skuteczności kształcenia, zaś dla uczniów, którzy nie ukończyli jeszcze szkoły analogiczny wskaźnik skuteczności bieżącej przy obliczaniu których uwzględniono wyniki nauczania z przedmiotów obronnych (udział uczniów z co najmniej bardzo dobrymi wynikami) oraz średnią ocen z czterech przedmiotów ogólnokształcących, tj. dwóch realizowanych na poziomie rozszerzonym, języka obcego i wychowania fizycznego⁹⁷.

W odniesieniu do pięciu szkół, w których zajęcia z edukacji obronnej podlegały ocenie, skuteczność ta na zakończenie roku szkolnego 2021/2022 była zadowalająca, tj. dla od 48 % (ZSTM w Skarżysku-Kamiennej) do 67 % (ZSM w Kielcach)⁹⁸ uczniów średnia tych ocen wynosiła co najmniej 3,0 (wynik dostateczny). Pomimo bardzo dobrych ocen z przedmiotów obronnych (średnio od 60 % do 89 % uczniów uzyskało oceny co najmniej bardzo dobre z tych przedmiotów) wyniki nauczania z języka obcego i przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym obniżyły średnią ocen. W roku szkolnym 2022/2023 wskaźnik ten wynosił od 49 % do 70 %.

Ponieważ w szkołach przyjęto, że ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który opanował podstawę programową i wykonuje typowe zadania, a za pisemne prace uzyskuje co najmniej 30 % możliwych punktów, średnią taką można uznać za dobry prognostyk pozytywnego wyniku egzaminu maturalnego (zgodnie

⁹⁷ Wskaźnik skuteczności kształcenia – procentowy udział uczniów, którzy ukończyli klasy mundurowe z wynikiem co najmniej bardzo dobrym z przedmiotu (przedmiotów) z zakresu kształcenia obronnego i uzyskali średnio co najmniej dostateczne wyniki z języka obcego, wychowania fizycznego i dwóch przedmiotów realizowanych w tych klasach na poziomie rozszerzonym. Bieżący wskaźnik skuteczności – udział uczniów, którzy kontynuują kształcenie obronne i na koniec poprzedniego roku szkolnego uzyskali ocenę bardzo dobrą z przedmiotu i uzyskali średnio co najmniej dostateczne wyniki z języka obcego, wychowania fizycznego i dwóch przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym w poprzedniej klasie

⁹⁸ Skuteczność kształcenia wysoka dla wskaźnika wynoszącego co najmniej 75 %, zadowalająca 45 %-74 % niska – poniżej 45 %; wskaźnik aktywności obronnej wysoki, gdy co najmniej 75 % uczniów z klasy (lub cała klasa) brała udział w minimum jednej formie rywalizacji międzyszkolnej na poziomie wojewódzkim lub wyższym w roku; zadowalająca 74-50 %; niska poniżej 50 %;

z art. 44zzl ust. 1a ustawy o systemie oświaty, aby zdać egzamin maturzysty musi m. in. uzyskać co najmniej 30 % punktów możliwych do uzyskania z egzaminu z każdego przedmiotu obowiązkowego w części ustnej i w części pisemnej)⁹⁹.

Udział uczniów, którzy ukończyli trzeci rok zajęć z *Innowacji wojskowo-sportowej* w LO w Opatowie oraz uzyskali średnio co najmniej dostateczne wyniki nauczania z języka obcego, matematyki, wychowania fizycznego i przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym, w latach szkolnych 2020/2021–2022/2023, był wysoki i wyniósł 81,1 % (w szkole tej nie wystawiano ocen z zajęć objętych *Innowacją*).

Wysoka aktywność obronna uczniów z czterech szkół

Poddano analizie udział uczniów klas mundurowych w różnych formach rywalizacji w zakresie umiejętności sportowo-obronnych (strzeleckich, medycznych określając wskaźnik aktywności obronnej w poszczególnych latach szkolnych objętych kontrolą. Wskaźnik ten był w roku szkolnym 2021/2022 niski w odniesieniu do wszystkich szkół objętych kontrolą (wynosił od 20 % do 40 %), co wynikało z odwołania większości zawodów z powodu epidemii i ograniczeń poepidemicznych. Natomiast w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 (Infografika nr 6) wskaźnik ten był wysoki dla uczniów klas mundurowych z innowacją wojskową w Skarżysku Kamiennej (77 % i 78 %), ZSM w Kielcach (69 % i 68 %), LO w Opatowie, LO w Staszowie (62 % i 60 %), lecz niski LO w Sandomierzu i ZSP w Końskich (średnio 14 % i 40 %)¹⁰⁰.

Udział uczniów klas mundurowych w uroczystościach

Klasy mundurowe uczestniczyły w uroczystościach państwowych, prezentując pokaz musztry paradnej i piosenki marszowej. Musztra odgrywa ważną rolę w kształceniu uczniów klas mundurowych. Najlepsze drużyny uczestniczyły w wojewódzkich i krajowych przeglądach musztry klas mundurowych. Udział uczniów szkół objętych kontrolą w uroczystościach i innych przedsięwzięciach patriotycznych, określono na potrzeby kontroli jako tzw. wskaźnik postaw¹⁰¹. W latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 był on najczęściej wysoki. Dla uczniów klas mundurowych ZSM w Kielcach, LO w Staszowie, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej wynosił prawie 100 %, dla uczniów LO w Sandomierzu (78 % i 80 %); LO w Opatowie (65 % i 79 %) i tylko w ZSP w Końskich był niski (33 %). Zdaniem NIK, udział tylko niektórych uczniów z tej szkoły w takich przedsięwzięciach może świadczyć o niskiej aktywności społecznej klas mundurowych.

⁹⁹ Wewnątrzszkolne ocenianie, którego zasady były określone w statucie szkół wskazywały, że prace, za które uczeń uzyskał od 30 % do 50 % możliwych punktów ocenione były na ocenę dopuszczającą; od 51 % do 74 % na dostateczny; ocenę dostateczną ustalano uczniowi, który opanował wiadomości i umiejętności określone programem nauczania w danej klasie oraz rozwiązywał typowe zadania teoretyczne lub praktyczne o średnim stopniu trudności (np. § 208 lit c statutu LO w Opatowie, §131 pkt 19 statutu LO w Staszowie, pkt 2.1.4 i 3.3. statutu ZSP w Końskich).

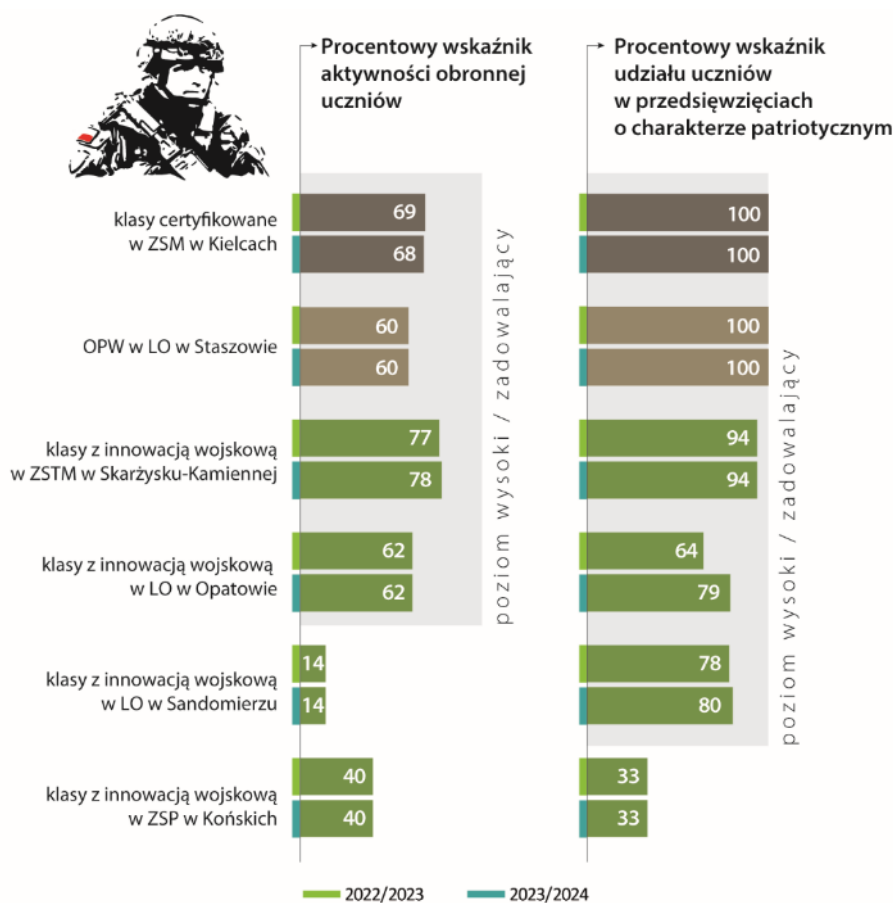
¹⁰⁰ Wskaźnik aktywności obronnej określono jako wysoki, gdy co najmniej 75 % uczniów z klasy (lub cała klasa) brała udział w minimum jednej formie rywalizacji międzyszkolnej na poziomie wojewódzkim lub wyższym w roku; zadowolająca 74-50 %; niska poniżej 50 %;

¹⁰¹ Wskaźnik postaw wysoki, gdy co najmniej 75 % uczniów z klasy (lub cała klasa) brała udział w co najmniej dwóch uroczystościach lub przedsięwzięciach patriotycznym w każdym roku kształcenia zadowolająca 74-45 %; niska poniżej 45 %.

Infografika nr 6

Aktywność obronna i społeczna uczniów klas mundurowych

(udział uczniów w zawodach o charakterze obronnym i w przedsięwzięciach patriotycznych)

Źródło: wyniki kontroli NIK.

Przykład

Niemal wszyscy uczniowie klas mundurowych **ZSTM w Skarżysku-Kamiennej** uczestniczyli w różnych uroczystościach lub przedsięwzięciach patriotycznych oraz wojskowych. Uczniowie brali udział m.in. w szkolnych i powiatowych obchodach Narodowego Święta Niepodległości, w obchodach rocznicy wybuchu powstania styczniowego, organizowanych przez Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku-Kamiennej; w *Marszu Szlakiem Pamięci*, tj. rajdzie pieszym śladami powstania styczniowego, *Spacerze Pamięci do Mauzoleum w Michniowie*, a także w innych powiatowych uroczystościach patriotycznych. Uczniowie realizujący innowację uczestniczyli w różnych formach rywalizacji w zakresie umiejętności sportowo-obronnych. Największa grupa brała udział w kolejnych edycjach Turnieju Strzeleckiego o Puchar Dyrektora Szkoły (np. w roku szkolnym 2022/2023 uczestniczyło w nich 100 uczniów, tj. 98 % biorących udział w *Innowacji wojskowej*), a także w przygotowaniach i w biegu *Tropem Wilczym*. Uczniowie w ramach innowacji wojskowej pracowali także w specjalistycznych zespołach, tj. w ramach drużyny pierwszej pomocy i reprezentacji strzeleckiej szkoły. Zespoły te osiągnęły znaczące sukcesy w zawodach wojewódzkich i centralnych. W roku szkolnym 2022/2023 uczniowie brali udział w przygotowaniach i w eliminacjach wojewódzkich do Strzeleckich Mistrzostw Polski Klas Mundurowych (20 uczniów z klas drugich, tj. 71 % realizujących innowację), a siedmioosobowa grupa zajęła I miejsce i wywalczyła awans do Strzeleckich Mistrzostw Polski Klas Mundurowych i Organizacji Proobronnych. W zawodach centralnych zajęła 11. miejsce. Drużyna pierwszej pomocy (15 uczniów) zajęła I miejsce w XXIX Rejonowych Mistrzostwach Pierwszej Pomocy PCK i II miejsce w XXIX Okręgowych Mistrzostwach Pierwszej Pomocy PCK. Uczniowie brali udział w obchodach Dnia Patrona w Szkole, pełnili także asystę honorową wystawiając pododdział honorowy z poczem sztandarowym szkoły podczas uroczystości szkolnych, powiatowych i kościelnych.

Podejmowanie służby mundurowej przez absolwentów

W szkołach prowadzących klasy z innowacją wojskową i klasy certyfikowane nie monitorowano w sposób formalny losów absolwentów w kontekście podejmowania przez nich pracy w służbach mundurowych lub dalszego kształcenia związanego z wojskiem lub bezpieczeństwem publicznym. Jak wynika z informacji uzyskanych od nauczycieli i dyrektorów tych szkół, było to trudne, gdyż decyzje takie uczniowie często podejmowali nawet po kilku latach od ukończenia Szkoły.

Na podstawie informacji uzyskanej z MON ustalono, że wśród absolwentów z lat 2020–2022 służbę wojskową podjęło średnio 31 % absolwentów klas certyfikowanych z województwa świętokrzyskiego (w kolejnych latach odpowiednio 39 %, 9 % i 46 % absolwentów ZSM w Kielcach, LO w Sandomierzu i LO w Staszowie)¹⁰². W szkołach tych nie prowadzono analiz dotyczących wyboru przez absolwentów pracy w innych służbach mundurowych.

W latach 2017–2022 Program CWKM ukończyło łącznie 11 634 absolwentów. Spośród tej grupy 3516 ochotników odbyło szkolenie podstawowe w ramach różnych rodzajów czynnej służby wojskowej, część z nich wstąpiła do wojska (30,2 % absolwentów tych klas). Według informacji uzyskanej z MON w latach 2020–2023 Odpowiednio 771, 1147, 1132 i 1388 absolwentów klas certyfikowanych *zostało pozyskanych do służby wojskowej*. Ww. liczba absolwentów-kandydatów do służby wojskowej w stosunku do liczby wszystkich absolwentów klas certyfikowanych przyjmuje się w Centralnym Wojskowym Centrum Rekrutacji jak kryterium skuteczności realizacji Programu CWKM, gdyż podstawowym celem prowadzenia ww. projektu oraz OPW i BOW jest *pozyskanie kandydatów do służby wojskowej*¹⁰³.

Na podstawie informacji dotyczących losów absolwentów z lat 2020–2023 klas z innowacją wojskową (szkół prowadzących w tych latach tylko takie klasy tj. LO w Opatowie, ZSTM w Skarżysku-Kamiennej i ZSP w Końskich) odpowiednio co najmniej 39 %, 35 % i 18 % absolwentów związało swoją karierę ze służbami mundurowymi, tj. średnio 30 % (są żołnierzami zawodowymi, służą w WOT, pracują w Policji, Państwowej Straży Pożarnej lub Służbie Ochrony Kolei). Wielu absolwentów działa w ochotniczych strażach pożarnych. Absolwenci klas z innowacją wojskową w LO w Opatowie i ZSTM w Skarżysku Kamiennej podjęli studia na uczelniach wojskowych lub kierunkach związanych z bezpieczeństwem narodowym na uczelniach cywilnych (odpowiednio 16 % i 18 % absolwentów).

Przykład

Po wejściu w życie ustawy z 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, gdy pojawiły się nowe możliwości kontaktu uczniów z wojskiem, tj. dobrowolna zasadnicza służba wojskowa, 11 absolwentów **ZSTM w Skarżysku-Kamiennej** odbyło szkolenie i złożyło przysięgę wojskową, a sześciu wstąpiło w szeregi Wojska Polskiego podejmując pracę jako żołnierz zawodowy. W latach 2020/2021–2022/2023 – 17 absolwentów tej szkoły uczestniczących w *Innowacji wojskowej* podjęło służbę w Wojsku Polskim. Pięciu uczniów, którzy ukończyli szkołę w roku szkolnym 2022/2023, rozpoczęło studia w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, a w poprzednich latach dwóch – w Akademii Wojsk Lądowych we Wrocławiu; dwóch uczniów studiuje na uczelniach cywilnych kierunek bezpieczeństwo narodowe; trzech uczniów wstąpiło do Państwowej Straży Pożarnej; dwóch uczniów podjęło pracę w Służbie Ochrony Kolei, kilkunastu działa w Ochotniczych Strażach Pożarnych.

Kontynuacja edukacji wojskowej

Wyniki ankiet przeprowadzonych przez NIK wśród 526 uczniów klas mundurowych ze szkół objętych kontrolą, wskazują, że średnio 53 % z nich planuje związanie swojej przyszłości ze służbą w wojsku, innymi służbami mundurowymi albo podjęcie studiów na kierunkach związanych z wojskowością. Pozostali uczniowie nie mają jeszcze skonkretyzowanych planów zawodowych (dotyczyło to średnio 19 % ankietowanych) lub planują inny kierunek kształcenia.

A mianowicie:

¹⁰² Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, w piśmie Dkon-WKK.0907.11.2024 z 24 maja 2024 r., str. 4.

¹⁰³ Op. cit. str. 3 i 4.

1. wśród uczniów klasy certyfikowanej w ZSM w Kielcach, kończących szkołę w roku szkolny 2023/2024 duża część (44 %) planuje lub podjęło działania w zakresie dalszej edukacji związanej z wojskowością, tj. planuje podjąć studia na uczelni wojskowej, pracę w służbach mundurowych lub zostać żołnierzem zawodowym (w ankiecie uczestniczyło 46 uczniów);
2. z informacji uzyskanych od 86 uczniów OPW w LO w Staszowie dotyczących ich dalszej drogi zawodowej – 46 % stwierdziło, że planuje związać swoją dalszą drogę życiową ze służbami mundurowymi;
3. z ankiety przeprowadzonej w ZSTM w Skarżysku-Kamiennej wynika, że po zakończeniu kształcenia w klasie mundurowej z innowacją wojskową 55 % uczniów, planuje podjąć służbę podstawową w ramach dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej lub dalsze kształcenie w kierunku związanym z wojskowością (89 ankietowanych uczniów); a wśród uczniów OPW – 54 % (28 ankietowanych);
4. w LO w Opatowie 58 % wśród 166 ankietowanych uczniów klas mundurowych z innowacją wojskową planuje podjąć pracę w służbach mundurowych lub studia na uczelni wojskowej;
5. po zakończeniu kształcenia w klasie mundurowej z innowacją wojskową w LO w Sandomierzu, średnio 63 % uczniów planuje podjęcie studiów na uczelni wojskowej lub pracę w służbach mundurowych (67 uczniów);
6. w wyniku badania ankietowego przeprowadzonego wśród 44 uczniów klas mundurowych funkcjonujących w ZSP w Końskich – 50 % uczniów planuje związać swoją przyszłość ze służbami mundurowymi.

Zainteresowanie kształceniem obronnym wśród młodzieży

Głównym motywem przystąpienia do realizacji innowacji było zainteresowanie uczniów kształceniem obronnym (co wskazało 72 % ankietowanych) i w opinii 79 % uczestników innowacji wybór ten wytrzymał próbę czasu. Większość ankietowanych uczniów wyraziła zadowolenie z wyboru możliwości zdobycia w szkole dodatkowych umiejętności w zakresie kształcenia obronnego (82 % ankietowanych) i ocenili wysoko jakość kształcenia w tych klasach (średnio 5,1 w skali od 1 do 6), tj. stosowane materiały dydaktyczne, wsparcie dydaktyczne w szkole oraz prowadzenie zajęć praktycznych poza szkołą.

Skuteczność kształcenia w szkołach nieobjętych kontrolą

Z informacji uzyskanej od dyrektorów dziesięciu szkół ponadpodstawowych z terenu województwa świętokrzyskiego nieobjętych kontrolą, w których funkcjonowały klasy mundurowe wynikało, że w większości z nich (sześciu) stosowano mierniki skuteczności kształcenia, badając losy absolwentów tych klas lub prowadząc ewaluację procesu kształcenia¹⁰⁴. Wyniki uznano za bardzo dobre, gdyż średnio 20 %-30 % absolwentów tych klas związało lub planuje związać swoją przyszłość ze służbami mundurowymi, a zaplanowane cele edukacji obronnej zostały osiągnięte¹⁰⁵.

W czterech z tych szkół zajęcia były prowadzone jako rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów (nie podlegały ocenianiu), w pozostałych szkołach co najmniej 50 % uczniów uzyskało bardzo dobre i celujące wyniki nauczania. W znaczącej większości szkół (dziewięciu) uczniowie uczestniczyli w zawodach o charakterze obronnym (najczęściej były to zawody strzeleckie)¹⁰⁶. W jednej ze szkół funkcjonuje oddział mundurowy (skupiający uczniów z różnych klas), który pod kierunkiem nauczyciela (instruktora strzelectwa sportowego) odbywa zajęcia strzeleckie i uczestniczy w obozach survivalowych¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Analizowano stopień realizacji celów edukacyjnych, przebieg procesu nauczania, przydatność wiedzy i umiejętności nabywanych przez uczniów.

¹⁰⁵ Przykładowo: czterech absolwentów z roku szkolnego 2022/2023 i 2023/2024 klas mundurowych Zespołu Szkół Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Kielcach odbyło dobrowolną zasadniczą służbę wojskową, a siedmiu podjęło służbę w WOT.

¹⁰⁶ Przykładowo: Wojewódzki Turniej Klas Mundurowych w Kielcach, XII Międzyszkolny turniej pocztów sztandarowych, X ogólnopolski Turniej klas o Profilu Mundurowym, Manewry Sportowo-Obrotne, VIII Ogólnopolski Przegląd Musztry Klas Mundurowych w Zakopanem.

¹⁰⁷ Zespół Szkół Zawodowych im. W. Grabskiego w Odonowie.

6. ZAŁĄCZNIKI

6.1. Metodyka kontroli i informacje dodatkowe

Cel główny kontroli	Czy kształcenie w klasach mundurowych szkół jest realizowane prawidłowo i rzetelnie oraz czy zapewnia ich absolwentom odpowiednie przygotowanie do dalszej nauki i pracy w służbach mundurowych?
Cele szczegółowe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czy kształcenie uczniów w klasach mundurowych zorganizowano prawidłowo i zapewniono odpowiednią jakość tego procesu? 2. Czy proces nauczania obronnego realizowany był prawidłowo oraz skutecznie, tj. w sposób umożliwiający uczniom dalsze kształcenie i pracę w służbach mundurowych?
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto sześć publicznych szkół ponadpodstawowych z województwa świętokrzyskiego prowadzących kształcenie w klasach mundurowych, w tym trzy licea (w Opatowie, Sandomierzu i Staszowie) i trzy technika (w Kielcach, w Skarżysku-Kamiennej i Końskich). Kryterium wyboru szkół była największa liczba klas mundurowych oraz najdłuższy czas realizacji tego kształcenia.
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono z uwzględnieniem kryterium legalności, gospodarności i rzetelności.
Okres objęty kontrolą	Lata szkolne 2020/2021–2023/2024 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały związek z ustaleniami dotyczącymi okresu objętego kontrolą. Kontrola była realizowana w okresie od 4 stycznia do 25 kwietnia 2024 r.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	<p>W związku z kontrolą zasięgnięto, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, informacji w:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ministerstwie Obrony Narodowej, na temat podejmowanych działań mających na celu kierowanie rozwojem młodzieży zainteresowanej służbą wojskową; – Kuratorium Oświaty w Kielcach, na temat szkół prowadzących kształcenie w klasach mundurowych w województwie świętokrzyskim; – 10 nieobjętych kontrolą szkół ponadpodstawowych z terenu województwa świętokrzyskiego, dotyczących skuteczności kształcenia uczniów w klasach mundurowych, zidentyfikowanych barier i trudności w tym kształceniu.
Pozostałe informacje	Kontrola została podjęta z inicjatywy własnej NIK. W jej wyniku skierowano sześć wystąpień pokontrolnych, w których sformułowano 29 wniosków – 25 z nich zrealizowano, trzy są w trakcie realizacji, a jeden nie został jeszcze zrealizowany ¹⁰⁸ .

¹⁰⁸ Przesunięto rozpoczęcie realizacji ww. wniosku z przyczyn nieleżących po stronie szkoły.

Wykaz jednostek kontrolowanych

Lp.	Jednostka organizacyjna NIK przeprowadzająca kontrolę	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej
1.	Delegatura NIK w Kielcach	Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie	Łukasz Bartłomiejczuk
2.		Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. Komisji Edukacji Narodowej w Sandomierzu	Dariusz Łuczak w roku szkolnym 2023/2024 Bogusława Chruściel Zastępująca Dyrektora
3.		Technikum w Zespole Szkół Transportowo-Mechanicznych im. inż. E. Kwiatkowskiego w Skarżysku-Kamiennej	Joanna Żurawka
4.		Liceum Ogólnokształcące im. płk. Jana Piwnika „Ponurego” w Zespole Szkół nr 1 w Opatowie	Magdalena Gdowska
5.		Technikum w Zespole Szkół Ponadpodstawowych nr 1 w Końskich	Beata Jakubowska
6.		Technikum w Zespole Szkół Mechanicznych w Kielcach	Dariusz Wójcik

Wykaz ocen kontrolowanych jednostek

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Ocena kontrolowanej działalności/	Stany mające wpływ na wydaną ocenę:	
			prawidłowe	Nieprawidłowe
1.	Liceum Ogólnokształcące im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w Staszowie	w formie opisowej	Odpowiednie warunki lokalowe i wyposażenie pozwalające na właściwą realizację programu szkolenia w OPW. W klasach, których dokumentacja była analizowana, program szkolenia został zrealizowany zarówno w odniesieniu do zajęć teoretycznych jak i praktycznych, prowadzonych w jednostce patronackiej	(1) Nie zostały zapewnione niektóre warunki organizacyjne do realizacji kształcenia w OPW; (2) rada pedagogiczna nie ustaliła warunków prób sprawności fizycznej w związku z naborem uczniów do klasy OPW; (3) proces realizacji kształcenia obronnego nie zawsze był prawidłowy; (4) dwóch nauczycieli prowadzących zajęcia z przygotowania wojskowego nie legitymowało się zaświadczeniami potwierdzającymi posiadanie przygotowania do prowadzenia zajęć edukacyjnych w zakresie udzielania pierwszej pomocy, (5) szkoła nie zapewniła uczniom OPW ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas zajęć praktycznych; (6) proces oceniania na zajęciach z przygotowania wojskowego nie zawsze był zgodny ze statutem szkoły; (7) obóz szkoleniowy dla uczniów jednego z analizowanych oddziałów odbył się w klasie III, pomimo że powinien być zorganizowany w klasie IV.
2.	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich im. KEN w Sandomierzu	w formie opisowej	Opracowano i realizowano program autorski w klasach z innowacją wojskową, który obejmował szeroki zakres zagadnień dotyczących kształcenia obronnego. Szkoła dysponowała odpowiednimi warunkami lokalowymi i większością wyposażenia niezbędnego do właściwej realizacji innowacji.	(1) Kształcenie uczniów w klasach mundurowych nie zostało zorganizowane w pełni prawidłowo gdyż m.in. w planach nauczania przeznaczono na innowację, liczbę godzin niegodną z programem; (2) nierzetelnie przygotowano regulamin rekrutacji do Szkoły na rok szkolny 2023/2024, a w procesie naboru na ten rok szkolny komisja rekrutacyjna nie przestrzegała niektórych postanowień ww. regulaminu; (3) realizacja programu edukacji wojskowej nie była w pełni właściwa, gdyż obejmowała głównie zajęcia prowadzone w Szkole, a nie przeprowadzono zaplanowanych zajęć praktycznych; (4) powierzono prowadzenie zajęć osobom, które nie miały wymaganych kwalifikacji; (5) niepełna realizacja programu innowacji w jednej z dwóch klas, (6) prowadzenie przez nauczyciela zajęć o tematyce tylko częściowo zbieżnej z zaplanowaną.
3.	Technikum w Zespole Szkół Transportowo-Mechatronicznych w Skarżysku-Kamiennej	w formie opisowej	W Szkole podjęto prawidłowe działania w celu utworzenia OPW, a także opracowania i wdrożenia programu kształcenia obronnego w ramach <i>Innowacji wojskowej</i> dla uczniów klas pierwszych i drugich Technikum. Szkoła dysponowała odpowiednimi warunkami lokalowymi i wyposażeniem pozwalającym na realizację innowacji i kształcenia w OPW i innych klasach mundurowych, a prowadzenie zajęć powierzono nauczycielowi o odpowiednich kwalifikacjach.	(1) Nierzetelnie przygotowano regulaminy rekrutacji do Szkoły obowiązujące w latach szkolnych 2021/2022-2023/2024; (2) stwierdzono nieprawidłowości w procesie oceniania uczniów, których dokumentacja była badana, polegające m.in. na nieuwzględnieniu w ocenianiu jednej uczennicy wymagań edukacyjnych określonych w statucie Szkoły, wystawianiu w latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 ocen niedostatecznych uczniom nieobecnym na zajęciach; (3) nie zapewniono

			Prawidłowo prowadzono kształcenie obronne w ramach zajęć organizowanych w szkole, w jednostce wojskowej, na strzelnicy sportowej, strzelnicy szkolnej, obozach szkoleniowych i survivalowych. Zaplanowana tematyka zajęć została zrealizowana.	ubezpieczenia uczniów OPW od następstw nieszczęśliwych wypadków podczas zajęć; (4) nie włączono programu kształcenia obronnego do szkolnego zestawu programów; (5) nauczyciel opiekujący się uczniami nie dopełnił obowiązku niezwłocznego zawiadomienia dyrektora o wypadku ucznia, który miał miejsce w ramach zajęć innowacji. Nieprawidłowości dotyczące niewłaściwej formy prawnej uchwał dotyczących przyjęcia planów nadzoru oraz nieuwzględnienia w statucie zasad rozpatrywania skarg nie miały wpływu na kontrolowaną działalność.
4.	Zespół Szkół nr 1 w Opatowie	w formie opisowej	W szkole uruchomiono klasę mundurową o profilu wojskowym na podstawie programu autorskiego, realizowane w formie zajęć nieobowiązkowych, mających na celu rozwijanie zainteresowań i uzdolnień uczniów. W Szkole zapewniono odpowiednie warunki techniczne i wyposażenie do ich realizacji, a osoby prowadzące zajęcia miały odpowiednie kwalifikacje. Zaplanowana tematyka zajęć została w większości zrealizowana.	(1) Program autorski nie został opracowany rzetelnie, gdyż zawierał niestosowane w praktyce zapisy np. dotyczące oceniania osiągnięć uczestniczących w nich uczniów; (2) proces rekrutacji na rok szkolny 2023/2024 nie był prawidłowo przeprowadzony przez komisję rekrutacyjną, gdyż w odniesieniu do 22 z 55 uczniów, których dokumentację objęto szczegółową analizą błędnie wyliczono przysługującą tym uczniom punktację na podstawie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej; (3) we wszystkich regulaminach rekrutacji do Szkoły, zatwierdzonych przez Dyrektora w latach szkolnych objętych kontrolą, nie określono, który z języków obcych nowożytnych ze świadectwa ukończenia szkoły podstawowej podlega przeliczeniu na punkty.
5.	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Końskich	w formie opisowej	W Szkole prawidłowo opracowano i wdrożono program innowacji pedagogicznej pn. <i>Edukacja wojskowo-sportowa</i> , która w dużej części była zbieżna z zagadnieniami realizowanymi w ramach programu nauczania w klasach certyfikowanych. Szkoła dysponowała odpowiednimi warunkami lokalowymi i wyposażeniem pozwalającym na skuteczną realizację tych zajęć.	(1) Program autorski nie został opracowany rzetelnie, ponieważ nie dostosowano celów edukacyjnych innowacji do treści programowych dotyczących tych celów; (2) niepełna realizacja programu w klasach, których dokumentacja była analizowana, ponieważ nie zrealizowano tematyki od trzech do pięciu bloków tematycznych (tj. od 17 % do 28 % wszystkich zaplanowanych); (3) na stronie internetowej Szkoły zamieszczone były nieaktualne dane o klasie mundurowej.
6.	Zespół Szkół Mechanicznych w Kielcach	w formie opisowej	W Szkole w latach szkolnych 2020/2021–2023/2024 prawidłowo i skutecznie prowadzono kształcenie obronne uczniów klas mundurowych o profilu wojskowym pn. <i>Przysposobienie wojskowe</i> oraz klas certyfikowanych. Zapewniono niezbędne środki i warunki finansowo-techniczne do prowadzenia kształcenia obronnego w tych klasach. Sposób realizacji zajęć sprzyjał przyswajaniu wiedzy i uzyskiwaniu umiejętności obronnych, przy czym niektóre zajęcia praktyczne zorganizowano, z przyczyn niezależnych od Szkoły, w dni wolne od nauki (soboty).	(1) Nierzetelnie sporządzono ramowe plany nauczania na lata szkolne 2019/2020–2023/2024 dla klas realizujących Program CWKM; (2) nierzetelnie dokumentowano zajęcia <i>Przysposobienia wojskowego</i> w dwóch klasach; (3) Dyrektor nie włączył do szkolnego zestawu programów nauczania programu przedmiotu dodatkowego dla klas certyfikowanych, co było wymagane przepisami oświatowymi.

*/ pozytywna / negatywna / w formie opisowej

6.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Włączenie edukacji obronnej do podstawy programowej kształcenia ogólnego

Przedmiot *edukacja dla bezpieczeństwa* jest obowiązkowo realizowany w klasie VIII szkoły podstawowej oraz w klasie I szkoły ponadpodstawowej w wymiarze jednej godziny tygodniowo. Cele kształcenia tego przedmiotu w szkołach ponadpodstawowych obejmowały: bezpieczeństwo państwa; przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof); podstawy pierwszej pomocy oraz edukację zdrowotną. Od roku szkolnego 2022/2023 rozporządzeniem Ministra Edukacji i Nauki z dnia 1 sierpnia 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia¹⁰⁹, dokonano zmian w programie nauczania edukacji dla bezpieczeństwa¹¹⁰. Zmiany te polegały na tym, że *edukację zdrowotną* zastąpiono działem *edukacja obronna* obejmującym zagadnienia z zakresu: reagowania w sytuacji zagrożenia działaniami wojennymi, cyberbezpieczeństwa w wymiarze wojskowym i szkolenia strzeleckiego¹¹¹.

Innowacje pedagogiczne w klasach mundurowych

Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki¹¹² stworzono warunki prawne dla szkół do uruchamiania kształcenia w klasach mundurowych w ramach innowacji pedagogicznej. Od roku szkolnego 2017/2018 regulacje prawne dotyczące działalności innowacyjnej szkół przeniesiono na poziom ustawy Prawo oświatowe. W stosunku do poprzedniego stanu prawnego zmiany polegały na zniesieniu konieczności zgłaszania innowacji pedagogicznej kuratorowi oświaty i organowi prowadzącemu oraz ograniczeniu wymagań formalnych warunkujących rozpoczęcie działalności innowacyjnej. Nowatorskie rozwiązania kształcenia w klasach mundurowych obejmowały wdrożenie autorskich programów nauczania nowych przedmiotów (np. przygotowanie wojskowe, edukacja wojskowa) realizowane jako zajęcia uzupełniające /dodatkové oraz wprowadzenie elementów tego kształcenia w ramach innych przedmiotów z podstawy programowej (np. edukacji dla bezpieczeństwa, wychowania fizycznego, historii, wiedzy o społeczeństwie).

Pierwsze klasy mundurowe o profilu wojskowym utworzono na mocy porozumienia o współpracy między Ministrem Obrony Narodowej i Ministrem Edukacji Narodowej w zakresie działalności dydaktyczno-wychowawczej, naukowo-badawczej i organizacyjno-logistycznej, podpisanego 26 maja 1994 r., decyzji Ministra Obrony Narodowej¹¹³ oraz zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej¹¹⁴. W klasach tych poszerzano kształcenie obronne wdrażając, opracowany w szkole, autorski program nauczania. W części dotyczącej szkolenia obronnego wymagano uzgodnienia ww. programu z szefem Zarządu Obrony Terytorialnej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Nadzór nad działalnością klas o profilu wojskowym sprawował zespół kierowany przez podsekretarza stanu do spraw społecznych w Ministerstwie Obrony Narodowej¹¹⁵.

¹⁰⁹ Dz. U. poz. 1705.

¹¹⁰ Podobne zmiany wprowadzono także w programie nauczania przedmiotu realizowanego w szkołach podstawowych, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, w branżowej szkole I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz szkołach policealnych.

¹¹¹ W przypadku zajęć ze strzelectwa, tj. w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 (przejściowo) będą mogły realizować je szkoły, które mają odpowiednie warunki.

¹¹² Dz. U. Nr 56, poz. 506, ze zm.; uchylone z dniem 1 września 2017 r.

¹¹³ Decyzja nr 126/MON Ministra Obrony Narodowej z 30 czerwca 1999 roku w sprawie przeprowadzenia eksperymentu z zakresu edukacji obronnej młodzieży.

¹¹⁴ Zarządzenie nr 18 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 1993 r. w sprawie zasad i warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez szkoły i placówki publiczne (Dz. Urz. Min. Eduk. Nar. Nr 6, poz. 20); uchylone z dniem 30 maja 2002 r.

¹¹⁵ Odpowiedź (z 27 grudnia 2000 r.) podsekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej na interpelację nr 5343 w sprawie wydanego podręcznika dla szkół ponadpodstawowych dotyczącego przysposobienia wojskowego (<https://orka2.sejm.gov.pl/IZ3.nsf/main/760720D9>)

Klasy certyfikowane i Program CWKM

W wyniku działań podejmowanych przez MON (realizowanych w porozumieniu z resortem edukacji) wdrożono *Pilotażowy program wspierania szkół ponadgimnazjalnych prowadzących klasy mundurowe w celu utworzenia Certyfikowanych Pionów Wojskowych Klas Mundurowych*. Program uruchomiony został od roku szkolnego 2017/2018 (pierwsza edycja), a od roku szkolnego 2021/2022 realizowana była jego piąta (ostatnia) edycja. Celem szkolenia CWKM jest opanowanie wiedzy i umiejętności z zakresu szkolenia wojskowego i przygotowanie absolwentów szkół do odbycia służby przygotowawczej/podstawowej w ramach dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej, wg programu szkolenia podstawowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej dla absolwentów kształcenia według innowacyjnego programu przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa wprowadzonego do użytku w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej rozkazem Szefa Sztabu Generalnego WP Nr 321/ZPUSZiS-P3/P7 z dnia 23 maja 2019 r.¹¹⁶ Szkolenie w CWKM obejmuje trzy półrocza realizacji przedmiotu *edukacja wojskowa* przy wsparciu jednostek wojskowych, centrów szkolenia i terenowych organów administracji wojskowej właściwych terytorialnie dla szkoły. Program *edukacji wojskowej* obejmuje zajęcia teoretyczne i praktyczne, w tym także w postaci szkolenia poligonowego (obozu szkoleniowego). Szkolenie praktyczne powinno odbywać się na bazie jednostek wojskowych i centrów szkolenia w formie wojskowych dni szkoleniowych. Łączny wymiar kształcenia przewidziano na 135 godzin lekcyjnych, w tym 45 godzin zajęć teoretycznych prowadzonych w szkole, ok. 90 godzin prowadzonych przez instruktora z jednostki wojskowej oraz 50 godzin w ramach obozu szkoleniowego zorganizowanego w czasie ferii zimowych lub letnich lub w trakcie roku szkolnego w formie tzw. zielonej szkoły. Dodatkowo uczniowie powinni zrealizować 30 godzin samokształcenia (m.in. z wykorzystaniem platformy e-learningowej oraz programów edukacyjnych). Absolwenci klas certyfikowanych otrzymują dodatkowe zaświadczenia potwierdzające realizację programu nauczania *edukacji wojskowej* wraz z informacją o ocenie końcowej i zakresie zrealizowanego materiału. Szkoły uczestniczące w Programie CWKM mogły uzyskać: wsparcie pozafinansowe – udzielane przez patronackie jednostki wojskowe i instytucje podległe MON, poprzez zapewnienie bezpłatnych zajęć prowadzonych przez instruktorów wojskowych, dostęp do obiektów i sprzętu wojskowego oraz wsparcie finansowe, poprzez zaoferowanie możliwości uzyskania dofinansowania zakupu umundurowania i sprzętu wykorzystywanego do szkolenia (w formie dotacji celowych MON dla organów prowadzących szkoły).

OPW i program szkolenia

Zasady tworzenia OPW reguluje art. 28a Prawa oświatowego, dodany art. 1 ust. 4 ustawy z 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz ustawy o finansowaniu zadań oświatowych¹¹⁷. Celem zmiany było ustawowe uregulowanie zasad funkcjonowania wojskowych klas mundurowych. Jak wskazano w uzasadnieniu tej nowelizacji: *ze względu na brak aktów prawnych regulujących tworzenie i działanie klas mundurowych szkoły we własnym zakresie określały dotychczas główne zasady funkcjonowania takich klas zgodnie z przepisami należącymi do dziedziny prawa oświatowego, co powodowało dużą różnorodność programową i organizacyjną*¹¹⁸. Zgodnie z art. 2 pkt 2 lit. b Prawa oświatowego, system oświaty obejmuje od roku szkolnego 2020/2021 także szkoły ponadpodstawowe z oddziałami przygotowania wojskowego. OPW mogą być tworzone zarówno w publicznych, jak i niepublicznych szkołach ponadpodstawowych przygotowujących do egzaminu maturalnego (w czteroletnim liceum ogólnokształcącym lub pięcioletnim technikum). Utworzenie takiego oddziału wymaga zezwolenia Ministra Obrony Narodowej udzielanego na wniosek organu prowadzącego. Szczegółowe warunki udzielenia ww. zezwolenia określono w art. 28a ust. 4 Prawa oświatowego. Podstawowym wymogiem zawartym w tym przepisie jest zapewnienie warunków

¹¹⁶ https://www.wojsko-polskie.pl/sgwp/klasy_mundurowe/ [dostęp 10 maja 2024 r.]. Program znowelizowany, obowiązujący w realizacji piątej edycji Programu CWKM.

¹¹⁷ Dz. U. poz. 1681, ze zm.

¹¹⁸ Uzasadnienie poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, VIII kadencja, druk sejm. nr 3548, s. 1.

i odpowiednio wykwalifikowanej kadry do realizacji programu szkolenia, którego szczegółowe zasady zostały określone w rozporządzeniu w sprawie szkolenia. Udzielenie zgody uzależniono także od występowania w danym regionie potrzeb rekrutacyjnych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Na mocy art. 28a ust. 12 Prawa oświatowego, Minister Obrony Narodowej określa corocznie limit zezwoleń na prowadzenie OPW.

W rozporządzeniu w sprawie szkolenia określono (1) program szkolenia realizowany w OPW, (2) organizację i formy zajęć realizowanych w ramach programu szkolenia, w tym minimalną liczbę zajęć teoretycznych i praktycznych, miejsce realizacji tych zajęć oraz liczebność OPW; (3) warunki realizacji zajęć praktycznych.

Zgodnie z rozporządzeniem w sprawie wsparcia, organowi prowadzącemu szkołę, w której utworzono OPW liczący w roku rozpoczęcia nauki w klasie pierwszej co najmniej 22 uczniów (dla OPW utworzonych od 2023/2024 – 15 uczniów), może być udzielone wsparcie w formie dotacji celowej w wysokości do 80 % kosztów (1) zakupu raz na cztery lata w liceum ogólnokształcącym i raz na pięć lat w technikum w całości albo w części wyposażenia specjalistycznego dla całego oddziału przygotowania wojskowego służącego do realizacji programu szkolenia w oddziałach przygotowania wojskowego określonego w rozporządzeniu w sprawie szkolenia; (2) zakupu wszystkich elementów ubioru dla każdego ucznia oddziału przygotowania wojskowego rozpoczynającego naukę w klasie I oraz (3) realizacji programu szkolenia w oddziałach przygotowania wojskowego określonego w ww. rozporządzeniu. W § 3 i 4 rozporządzenia w sprawie wsparcia, określono niezbędne elementy wyposażenia specjalistycznego oraz składowe ubioru dla ucznia, których zakup może być dofinansowany w ramach ww. przepisów. Wskazano także rodzaje kosztów programu szkolenia w OPW, które mogą być dofinansowane (§ 5 rozporządzenia w sprawie wsparcia).

Na prowadzenie OPW zwiększono część oświatową subwencji. Przykładowo na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 grudnia 2019 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2020¹¹⁹ wprowadzono wagę na kształcenie w ramach oddziałów przygotowania wojskowego, która początkowo została ustalona na poziomie 0,090 (P42). Zgodnie z uzasadnieniem projektu ww. rozporządzenia, taki wymiar dofinansowania (ok. 539 zł na ucznia), przy założeniu, że oddział ten będzie liczył ok. 24 uczniów (była to kwota szacunkowa) powinna umożliwić sfinansowanie trzech godzin kształcenia przygotowania wojskowego w tygodniu.

Minister Obrony Narodowej podjął decyzję o wdrożeniu od roku szkolnego 2022/2023 *Pilotażowego projektu Branżowych Oddziałów Wojskowych (BOW)*. Projekt ten jest skierowany do szkół branżowych I stopnia, gdzie uczniowie kształcą się np. w zawodach kucharz, kierowca, elektromechanik, blacharz.

Rekrutacja do klas mundurowych

Zasady rekrutacji do klasy pierwszej publicznej szkoły ponadpodstawowej, w tym klas mundurowych, zostały określone w art. 134 Prawa oświatowego oraz w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2022 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów (które weszło w życie 10 grudnia 2022 r.) i poprzednio obowiązującym rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów. W art. 143 ust. 1 pkt 4 i ust. 2 Prawa oświatowego przewidziano możliwość zorganizowania próby sprawnościowej dla kandydatów do OPW.

¹¹⁹ Dz. U. poz. 2446, ze zm.

Prowadzenie kształcenia obronnego w ramach zajęć dodatkowych lub rozwijających zainteresowania uczniów

Zgodnie z art. 109 ust. 1 pkt 2 lit. b i pkt 6 Prawa oświatowego, podstawowymi formami działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły mogą być także dodatkowe zajęcia edukacyjne, dla których nie została ustalona podstawa programowa, lecz ich program nauczania został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania oraz zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów, w szczególności w celu kształtowania ich aktywności i kreatywności. Organ prowadzący szkołę, na wniosek dyrektora szkoły, może dodatkowo przyznać nie więcej niż 3 godziny tygodniowo dla każdego oddziału (grupy międzyoddziałowej lub grupy między klasowej) w danym roku szkolnym na m.in. realizację dodatkowych zajęć edukacyjnych, a w przypadku wprowadzenia tych zajęć do tygodniowego rozkładu zajęć, udział uczniów w tych zajęciach jest obowiązkowy (§ 3 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 rozporządzenia w sprawie planów nauczania). Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 4 lit. a rozporządzenia w sprawie planów nauczania, godziny do dyspozycji dyrektora mogą być przeznaczone na zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów.

Zgodnie z ust. 6 załącznika nr 4 do rozporządzenia w sprawie planów nauczania, dyrektor liceum ogólnokształcącego, po zasięgnięciu opinii uczniów oddziału (grupy oddziałowej, międzyoddziałowej lub międzyszkolnej), w którym tygodniowy wymiar godzin przedmiotów realizowanych w zakresie rozszerzonym jest niższy niż 22 może przydzielić godziny na realizowanie przedmiotów uzupełniających, dla których nie została ustalona podstawa programowa, lecz program nauczania tych przedmiotów został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania. Tygodniowy wymiar godzin w czteroletnim okresie nauczania dla przedmiotu uzupełniającego wynosi co najmniej 2 godziny.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych uczniów w ramach dodatkowych zajęć

Zgodnie z art. 44b ust. 3 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia z przedmiotów dodatkowych polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania. Ocenianie wewnętrzne obejmuje, odniesieniu do zajęć dodatkowych: (1) formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez ucznia poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych; (2) ustalanie ocen bieżących i śródrocznych ocen klasyfikacyjnych; (3) ustalanie rocznych ocen klasyfikacyjnych; (4) ustalanie warunków i trybu otrzymania wyższych niż przewidywane rocznych ocen klasyfikacyjnych oraz (5) ustalanie warunków i sposobu przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia (art. 44 ust. 6 ustawy o systemie oświaty).

Zgodnie z § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, w przypadku nieklasyfikowania ucznia z dodatkowych zajęć edukacyjnych w dokumentacji przebiegu nauczania zamiast oceny klasyfikacyjnej wpisuje się „nieklasyfikowany” albo „nieklasyfikowana”. Dla ucznia, który otrzymał w wyniku klasyfikacji rocznej ocenę niedostateczną z zajęć dodatkowych lub uzupełniających nie organizuje się egzaminu poprawkowego. Jeśli zostały spełnione pozostałe warunki wskazane w ustawie o systemie oświaty uczeń nieklasyfikowany z przedmiotu dodatkowego lub ustalono mu ocenę niedostateczną, uzyskuje promocję do klasy programowo wyższej. Od oceny klasyfikacyjnej rocznej z zajęć dodatkowych przysługuje uczniowi i jego rodzicom możliwość złożenia zastrzeżenia, o którym mowa w art. 44n ustawy o systemie oświaty.

Z art. 44a ustawy o systemie oświaty, ust. 11 załącznika nr 1²⁰ do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2019 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków oraz § 25 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 czerwca 2023 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków wynika, że informacji

¹²⁰ Informacje ogólne dotyczące wydawania świadectw, certyfikatów, zaświadczeń, aneksów, dyplomów państwowych i innych druków dla przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych.

o zajęciach rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów nie ocenia się i informacji o ich realizowaniu nie umieszcza się na świadectwach szkolnych.

**Możliwość
skrócenia służby
przygotowawczej
dla absolwentów klas
mundurowych**

W przypadku absolwentów szkół realizujących programy innowacyjne lub eksperymentalne przysposobienia obronnego lub edukacji dla bezpieczeństwa, którzy ukończyli szkołę w latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022, zgodnie z art. 98d ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej¹²¹, czas trwania służby przygotowawczej mógł być ograniczony pod warunkiem zawarcia porozumienia w tej sprawie przez szkołę lub organizację pozarządową z komendantem szkoły wojskowej lub ośrodka szkolenia.

Z art. 144 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny, wynika, że czas trwania dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej może być skrócony dla osób będących absolwentami szkół ponadpodstawowych: (1) realizujących programy innowacyjne lub eksperymentalne przysposobienia obronnego lub edukacji w dziedzinie obronności państwa; (2) pobierających i kończących naukę w oddziale przygotowania wojskowego; (3) realizujących programy edukacyjne związane z obronnością państwa, nadzorowane przez Ministra Obrony Narodowej. Zgodnie z § 5 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 maja 2022 r. w sprawie dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej¹²², czas pełnienia dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej obejmuje okres szkolenia przewidziany dla danego korpusu osobowego, grupy osobowej i specjalności wojskowej. Szkolenie podstawowe dla absolwentów szkół ponadpodstawowych wymienionych w art. 144 ustawy o obronie Ojczyzny może zostać skrócone o 16 dni, stosownie do programu szkolenia. Warunki te dotyczyły uczniów uczestniczących w od III do V edycji Programu CWKM oraz tych, którzy pobiera naukę w Oddziałach Przygotowania Wojskowego.

¹²¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 372, ze zm.; uchylona z dniem 23 kwietnia 2022 r.

¹²² Dz. U. poz. 1078.

6.3. Wykaz aktów prawnych dotyczących kontrolowanej działalności

1. Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2021 r. poz. 372, ze zm.); uchylona z dniem 23 kwietnia 2022 r.
2. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2024 r. poz. 750, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2024 r. poz. 248, ze zm.).
4. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737, ze zm.).
5. Ustawa z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 754).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 sierpnia 2019 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów (Dz. U. poz. 1737); uchylone z dniem 10 grudnia 2022 r.
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 listopada 2022 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół, placówek i centrów (Dz. U. z 2024 r. poz. 989).
8. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie wsparcia dla organu prowadzącego oddział przygotowania wojskowego (Dz. U. poz. 1390, ze zm.).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. z 2024 r. poz. 80).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2024 r. poz. 50)
11. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1604, ze zm.).
12. Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. z 2020 r. poz. 1289, ze zm.); uchylone z dniem 3 października 2023 r.
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (Dz. U. poz. 2102).
14. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 21 maja 2020 r. w sprawie szkolenia w oddziale przygotowania wojskowego (Dz. U. poz. 977).
15. Decyzja nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 7 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznym (Dz. Urz. Min. Obr. Nar. poz. 194).

6.4. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Edukacji
6. Minister Obrony Narodowej
7. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
8. Rzecznik Praw Obywatelskich
9. Rzecznik Praw Dziecka
10. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu RP
11. Przewodniczący Komisji do Spraw Dzieci i Młodzieży Sejmu RP
12. Przewodniczący Komisji Edukacji i Nauki Sejmu RP
13. Przewodniczący Komisji Edukacji Senatu RP
14. Świętokrzyski Kurator Oświaty